

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

Εἰ βούλει πλούσιόν τινα
ποιῆσαι, μὴ χρημάτων
προστίθει, τῆς δὲ
ἐπιθυμίας ἀφαίρει.

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

ΕΤΟΣ 15ον ΤΕΥΧΟΣ 82

ΙΟΥΛΙΟΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1970

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ (Δραγατσανίου 6)
(Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 10.30 — 12.30)

		Δρχ.
H. P. Blavatsky	Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας ἄδ. 50 δεμ.	70
»	Στὴ χώρα τῶν Γαλάζιων Βουνῶν	20
Annie Besant	Μελέτη ἐπὶ τῆς Συνειδήσεως ἄδ. 50 δεμ.	70
»	**Πρὸς τὴν Μύησιν**	20
»	Μετενσάρκωση	10
»	Κάρμα	10
C. Leadbeater	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	10
Besant-Leadbeater	Ὁ Ἀστρικὸς Κόσμος	10
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	30
Th. Pascal	Ἡ θεοσοφία εἰς ὀλίγα κεφάλαια	10
J. van der Leeuw	Θεοὶ ἐν ἐξορία	10
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα	30
»	Αἱ βαθύτεραι ὄψεις τῆς Ζωῆς	30
♣ ♣	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	15
Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου (ἔκδ. 1966)	15
»	Τὸ Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας	20
»	Ἡ Πηγὴ τῆς Σοφίας	20
»	«Δελτίον Ἀστέρος» Τόμ. 1931 - 34 ἕκαστ.	30
»	10 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάϊ 1944	30
»	Ἐλευθερία, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος	70
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Β΄ σειρὰ)	70
»	Ἐκπαίδευσι καὶ σημασία ζωῆς ἄδ. 45 δεμ.	65
Ἰω. Βασιλῆς:	Τὸ σημειωματάριο ἑνὸς Μύστου	50
Κ. Κιτρινιάρης	Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεὺς	40
Γεώργ. Μαλτέζος	Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια	50
Κ. Μελισσαρόπουλος	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς ἄδ. 25 δ.	40
»	Μ ε λ ε τ ή μ α τ α **ἄδ. 40 δεμ.**	60
»	Εἰσαγωγὴ στὴ Θεοσοφία **ἄδ. 50 δεμ.**	70
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας ἄδ. 50 δεμ.	70
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	20
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»	10

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΙΛΙΣΟΣ», Τόμοι 1960, 61, 63, 64, 65, 66, 69 χαρτόδετοι ἕκαστος δρχ. 60.

«ΙΛΙΣΟΣ» Ἐπιλογὴ ἐτῶν 1956 - 1957 - 1958 χρυσόδετον 70
Διὰ τοὺς συνδρομητὰς τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» 60

Ἀποστείλατε τὸ ἀντίτιμον, διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΙΛΙΣΟΥ ΔΡΑΧ. 10

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΧΕΙΜΑΡΑΣ

ΙΛΙΣΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμῶνος), ΑΘΗΝΑΙ - 122

Διευθυντὴς ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐπιμελητὴς ὕλης ΧΡΙΣΤΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 15ον ✱ Ἰούλιος-Αὔγουστος 1970 ✱ ΤΕΥΧΟΣ 82

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Πόσες ἡμέρες...

Πόσες ἡμέρες γαληνὲς ἔχετε, καλά μου χελιδόνια!
(Πόσες ἡμέρες μας ἦταν αἴθριες;)
Οὔτε συννεφάκι στὸν οὐρανὸ κι ὁ καιρὸς κεφάτος
Ἕνα πυκνοδέντρι ἀπὸ τζιτζίκια τραγουδοῦν
ἀπὸ τὸ πρωΐ ὥς τὸ βαθὺ τὸ βράδυ.
Τὸ ξανθὸ στάρι κουβαλοῦν τὰ σταροκάραβα
στοῦ κάμπου τὶς ἀποθῆκες.
Σὲ λίγο τὰ ψηλὰ βουνὰ θὰ θυμηθοῦν τ' ἀστραπόβροντα,
θὰ ντυθοῦν τὶς καταιγίδες.
Ὤ πάψε, καρδιά μου, νὰ ρωτᾶς πόσες ἡμέρες
μ' εὔκαιρη χαρὰν ἐχάρηκες καὶ εἶδες.

Γιορτὴ θὰ γίνη ὁ κόσμος...

Ἐλᾶτε νὰ θερίσουμε τοὺς κάμπους τοὺς χρυσούς, τὰ χρυσὰ μαλ-
(λιὰ τῆς Γῆς ὅπου στὸν ἥλιο λάμπουν,
Ἐλᾶτε νὰ τρυγήσουμε τὰ σταφύλια τὰ γλυκά, μ' ὅλα νὰ συμφι-
(λιωθοῦμε
μιὰν ἁρμονία μέσα μας νὰ πλάσουμε βαθιὰ
γιὰ νὰ τὰ χαίρεται ὅλα, νὰ γελᾶ πίσω ἀπὸ τὰ δάκρυα
τῶν ἀποχωρισμῶν μας .
(Μιὰ πόρτα τῆς καρδιᾶς σας ἀφῆστε την ἀνοιγμένη, ἀνοικτὴ
στὴ γιορτή, γιατὶ γιορτή, γιορτὴ σὲ λίγο σιγὰ - σιγὰ θὰ γίνη ὁ
Κόσμος.

Ἀποκτήσετε

ΚΑΙ ΣΕΙΣ

τὸν χρυσόδετο τόμο

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΡΙΕΤΙΑΣ

1956 — 1958

Οἱ συνδρομηταὶ τοῦ ΙΛΙΣΟΥ δικαιοῦνται νὰ τὸν ἀγοράσουν ΜΟΝΟΝ δρχ. 60 ἀντὶ τῆς τρεχούσης τιμῆς τῶν 70 δραχμῶν

ΜΕΡΙΚΟΙ φίλοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ στελνουν τὴν συνδρομη τους ἀφοῦ ἀναγκασθοῦμε, με λύπη μας, νὰ τους ἐνοχλήσωμε μὲ ὑπενθυμίσεις, οἱ ὁποῖες κοστίζουν καὶ χρονο και χρηματα, ἢ νὰ στείλωμε εἰσπράκτορα, ποὺ κοστίζει ἐπίσης, δηλαδὴ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸ περιοδικὸ ἕνα μέρος τῆς συνδρομῆς.
Οἱ πολλοὶ εἶναι τακτικοί. Ἑνώσου μαζί τους!

«ΙΛΙΣΟΣ»

Ἐτησία συνδρομὴ Δρχ. 60. — Ἐξωτερικοῦ Δρχ. 75.

Διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς: Κωστῆν Μελισσαρόπουλον

Ὁδὸς Δραγατσανίου 6, Ἀθῆναι (122)

Ο «ΙΛΙΣΟΣ» ΔΕΝ ΜΟΙΑΖΕΙ

ΜΕ ΚΑΝΕΝΑ ΑΛΛΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Στέλλονται τεύχη-δείγματα παρελθόντων ἐτῶν ΔΩΡΕΑΝ

ΑΝΤΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΛΟΓΙΣΜΟΙ

Ἐδημοσιεύθη τελευταίως εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον μία «Διακήρυξις Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων», διὰ τῆς ὁποίας «ἐφιστᾶται ἡ προσοχὴ τῶν Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων, ὅπως ἀποκρούσουν πᾶσαν ἀπόπειραν π ρ ο σ ε λ κ ύ σ ε ω ς εἰς τὸν Τεκτονισμόν».

Κατ' ἀρχήν, ἡ σύστασις εἶναι τελείως ἀβάσιμος καὶ περιττή, διότι ὁ Τεκτονισμὸς ὄχι μόνον δὲν ἀσκεῖ κανένα προσηλυτισμόν, ἀλλὰ καὶ ρητῶς τὸν ἀπαγορεύει, διὰ τοῦ Γενικοῦ Κανονισμοῦ του, εἰς τὰς ὀργανώσεις καὶ τὰ μέλη του. Ἐπὶ πλέον εἶναι πάρα πολὺ αὐστηρὸς εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν αἰτήσεων εἰσδοχῆς, τὰς ὁποίας ὑποβάλλουν ἐ λ ε υ θ έ ρ ω ς καὶ ἀ β ι ά σ τ ω ς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι αἰσθάνονται κλίσιν πρὸς τὴν Τεκτονικὴν φιλοσοφίαν καὶ «κρούουν τὴν θύραν» του. Διὰ νὰ γίνῃ τις δεκτὸς εἰς τὸν Τεκτονισμόν, πρέπει νὰ συγκεντρώνῃ σειρὰν προϋποθέσεων: Νὰ εἶναι ἄρρην, νὰ ἄγῃ ἡλικίαν τοὐλάχιστον 23 ἐτῶν, νὰ εἶναι ἐλεύθερος καὶ χρηστῶν ἠθῶν, ἀμέμ-

πτου διαγωγῆς, οἰκονομικῆς ἐπαρκείας καὶ μορφώσεως ἱκανῆς πρὸς κατανόησιν τῶν Τεκτονικῶν Διδαγμάτων καὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ Τεκτονισμοῦ. Καὶ ὅταν πάντα ταῦτα διαπιστωθῶσι, πρέπει ἐπὶ πλέον ὁ ὑποψήφιος νὰ κριθῇ ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς οἰκείας ὀργανώσεως καὶ νὰ ὑπερψηφισθῇ ἀπὸ τὰ 9)10. Συνεπῶς, δὲν τίθεται θέμα νὰ προσέξῃ κανεὶς ἔξωθεν «μήπως προσελκυσθῇ» ἀπὸ τὸν Τεκτονισμόν, ἀλλά, τὸ ἀντίθετον, νὰ προσέχουν οἱ Τέκτονες μήπως «προσέλθῃ» κάποιος ὄχι ἄξιος νὰ ἀποτελέσῃ μέλος τῆς ἀρχαιοτάτης αὐτῆς παγκοσμίου ἀδελφότητος, τῆς ὁποίας μέλη ὑπῆρξαν βασιλεῖς τῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ δὴ ὅλοι σχεδὸν τῆς Μ. Βρετανίας, 15 πρόεδροι τῶν Η.Π.Α., μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Οὐάσιγκτων, **βασιλεῖς τῶν Ἑλλήνων, 12** πρωθυπουργοὶ τῆς Ἑλλάδος, Ἱεράρχαι τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, Πατριάρχαι τῆς Ὀρθοδοξίας ἐκ τῶν διακριθέντων εἰς τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, μεγάλα καὶ προνομιοῦχα πνεύματα τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας (Γκαῖτε, Βολταῖρος, Λέσιγγ, κ.λ.π.).

*

Ἀλλά, ἂς ἴδωμεν τίς ὁ οὐσιαστικὸς λόγος, τὸν ὁποῖον οἱ «Ἕλληνες ἐπιστήμονες» τῆς διακηρύξεως προβάλλουν, διὰ νὰ ἀποτραπῇ ἡ εἴσοδος Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων εἰς τὸν Τεκτονισμόν.

Εἶναι —λέγουν— θρησκεία ξένη καὶ δὴ ἀντιχριστιανική!

Ἐπικαλοῦνται, πρὸς τοῦτο, ἀπόφασιν Πρωτοδικείου, διὰ τῆς ὁποίας ἀπερρίφθη αἴτησις ἀναγνωρίσεως σωματείου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑλληνικὸν Τεκτονικὸν Τάγμα ὁ Δήλιος Ἀπόλλων».

Κατ' ἀρχήν, δέον νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ ἐν Ἑλλάδι Τεκτονισμὸς ο ὐ δ ε μ ί α ν ἔχει σχέσιν μὲ τὰ πρόσωπα, ἅτινα ἠτήσαντο τὴν ἀναγνώρισιν ὀργανώσεως ὑπὸ τεκτονικὴν ὀνομασίαν. Δὲν εἶχεν, ἄλλως τε, ἀνάγκην ἀναγνωρίσεως ἀπὸ Πρωτοδικεῖον ὡς ἕνα κοινὸν σωματεῖον, καθόσον ὁ Τεκτονισμός, ὑπὸ τὴν νομικὴν μορφὴν τοῦ «Τεκτονικοῦ Ἱδρύματος», λειτουργεῖ ἐπισήμως, ὡς Τεκτονικὴ Δύναμις, ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ **1867**, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, ὡς καὶ τοὺς διέποντας τὸν Παγκόσμιον Τεκτονισμὸν νόμους καὶ τὰ ἤθη τὰ διέποντα τὴν κοινωνίαν μας.

Καὶ καὶ μὲν ὤφειλε τὸ ἐν λόγῳ Πρωτοδικεῖον νὰ ἀπορρίψῃ τὴν αἴτησιν τοῦ σωματείου «Δήλιος Ἀπόλλων», ἐφ' ὅσον ἔκρινεν ὅτι δὲν συνεκέντρωνε τὰ ἐκ τοῦ Νόμου τυπικὰ στοιχεῖα, διὰ τοὺς ἐν τῷ σκεπτικῷ ἀναφερομένους λόγους, ἀλλὰ δὲν ἐδικαιοῦτο, νομίζομεν, νὰ ἐπεκταθῇ —ἀ ν α ρ μ ο δ ί ω ς— εἰς διατύπωσιν σκέψεων περὶ τοῦ Τεκτονισμοῦ, δοθέντος ὅτι οὗτος λειτουργεῖ ν ο μ ί μ ω ς καὶ ὤφειλε νὰ μὴ ἀγνοῇ τοῦτο. Ὁ Τεκτονισμὸς εἶναι ἀνεγνωρισμένος ὑπὸ τῆς Π ο λ ι τ ε ί α ς ὡς Ἵδρυμα καὶ λειτουργεῖ βάσει τοῦ Βασι-

λικοῦ Διατάγματος τῆς 2.12. 1927. Θὰ ἦτο δὲ χρήσιμον νὰ ἐπληροφορεῖτο τὸ Δικαστήριον, ποῖοι ἀναφέρονται εἰς τὸ Β.Δ. ὡς ὑποβαλόντες τὴν αἴτησιν ἱδρύσεως, ἤτοι: οἱ Δ. Παπούλιας καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς, Πᾶνος Χατζηπᾶνος, Γεώργιος Ράλλης καὶ Χρίστος Λαδᾶς Ὑπουργοί, ὡς καὶ ὁ Μιλτιάδης Πουρῆς, οὗτινος εἶναι γνωστὴ ἡ συμβολὴ εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς Ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Πειραιεῖ, ὡς προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Ναοῦ τούτου. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἦτο ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν καὶ Πρόεδρος τοῦ Τεκτονικοῦ Ἱδρύματος.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, τὸ δικαστήριον ἐθεώρησε τὸν Τεκτονισμὸν ἀπαγορευτέον ὡς... θρησκείαν ξένην καὶ ἄγνωστον(!) καὶ ἀντιχριστιανικήν, στηριχθὲν εἰς τοιαύτην γνώμην τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ ἔτους 1934.

Καὶ ἐδῶ, πλάνη τοῦ δικαστηρίου, διότι τὰ δικαστήρια ὀφείλουν νὰ μὴ ἀποφασίζουν «πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσουν». Ἐν προκειμένῳ, ὑπάρχει γνωμάτευσις τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐπὶ τοῦ Τεκτονισμοῦ, ἐκδοθεῖσα κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 2530)33 παραγγελίας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ διὰ παμψηφίας σχεδὸν (μειοψηφήσαντος ἑνὸς μόνον) ἀπεφάνθη:

«Ὁ Τεκτονισμὸς δὲν εἶναι θρησκευτικὴ ὀργάνωσις οὐδὲ σωματεῖον ἐπιδιῶκον θρησκευτικοὺς σκοπούς...

...Ἐλλείπουσιν ἀπὸ τοῦ Μασσωνισμοῦ οὐσιώδη χαρακτηριστικὰ τῆς ἐννοίας τῆς θρησκείας καὶ δὲν κέκτηται οὗτος ἰδίαν δογματικὴν διδασκαλίαν.

...Δὲν ἔχει ἀντιθρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Τοὐναντίον ρητῶς τονίζει τὴν πίστιν εἰς Θεὸν καὶ εἰς ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς.

...Δὲν ἔχει ἀντιχριστιανικὸν χαρακτῆρα... Οὐ μόνον οὐδόλως συντελεῖ, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, εἰς μείωσιν τῆς πίστεως τοῦ χριστιανοῦ, ἀλλὰ σέβεται ἀπολύτως τὸν Χριστιανισμόν, τὰ δὲ μέλη του, καὶ αὐτῶν τῶν ἀνωτάτων βαθμῶν, δύνανται νὰ εἶναι πιστότατα μέλη τῆς ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἀνήκουσι.

Καὶ αἱ ἠθικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Μασσωνισμοῦ δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀντιστρατευόμεναι πρὸς τὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἐν Ἑλλάδι δέ, ὁ Μασσωνισμὸς οὐ μόνον δὲν ὑπέθαλψεν, ἀλλ' οὐδὲ ἠνέχθη ἐπαναστατικάς, ἀνατρεπτικάς, ἀντιθρησκευτικὰς καὶ ἀντικοινωνικὰς ἢ καὶ ἁπλῶς ὑπεραριστεριζούσας τάσεις, ἀλλὰ ἀπεδείχθη ὡς σωματεῖον ὅλως συντηρητικῶν τάσεων καὶ ἀρχῶν».

Τὸ δικαστήριον ἀναφέρει εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἀπόφασίν του, ὅτι τοῦτο «κατὰ τὰς διατάξεις τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας λαμβάνει ὑπ' ὄψιν αὐτεπαγγέλτως τὰς γνώσεις, ἃς ἀντλεῖ ἐκ τῶν πορισμάτων τῆς

κοινῆς πείρας καὶ ἀντιλήψεως».

Τὰ «πορίσματα τῆς κοινῆς πείρας καὶ ἀντιλήψεως» εἶναι, πράγματι, σπουδαῖος παράγων πρὸς διαμόρφωσιν γνώμης περὶ Τεκτονισμοῦ.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ μᾶς διαφεύγῃ τὸ γεγονὸς ὅτι διὰ π ρ ώ τ η ν φοράν, κατὰ τὰ 253 ἔτη τοῦ Τεκτονισμοῦ, παρουσιάζεται εἰς τὴν παγκόσμιον κοινωνίαν ἀπόφασις δικαστηρίου, χαρακτηρίζουσα τὸν Τεκτονισμὸν ὡς θρησκείαν!

Ἄρα, ἡ παγκόσμιος κοινὴ πεῖρα καὶ ἀντίληψις δὲν θεωρεῖ τὸν Τεκτονισμόν ὡς θρησκείαν. Ὁ Τεκτονισμὸς λειτουργεῖ εἰς ὅλον τὸν ἐλεύθερον κόσμον (καὶ ἀπηγορεύθη μόνον ἀπὸ τὰ δικτατορικὰ καθεστῶτα οἱουδήποτε χρώματος, φασισμόν, χιτλερισμόν, κομμουνισμὸν κλπ) ὡς σύστημα φιλοσοφικόν, προοδευτικὸν καὶ φιλανθρωπικόν.

Ἐὰν ὁ Τεκτονισμὸς ἦτο θρησκεία, τότε, κατὰ τὴν «κοινὴν ἀντίληψιν», θὰ συνέβαιναν τὰ ἑξῆς παράδοξα:

1) Ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας φέρει τὸν τίτλον τοῦ «Ὑπερασπιστοῦ τῆς Πίστεως». Ἀλλά, εἰς τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν βασιλέων, οἱ πλεῖστοι ὑπῆρξαν καὶ Τέκτονες, μάλιστα Μεγάλοι Διδάσκαλοι τοῦ Τεκτονισμοῦ, ὅπως εἶναι σήμερον, λόγῳ ὑπάρξεως βασιλίσσης εἰς τὸν θρόνον, ὁ ἑλληνικῆς καταγωγῆς δοὺξ τοῦ Κέντ. Ἄρα, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος οἱ βασιλεῖς εἶναι «ὑπερασπισταὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως» καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἔχουν προσχωρήσει εἰς ξένην καὶ δὴ ἀντιχριστιανικὴν θρησκείαν!

2) Περικοπὴ ἐπιστολῆς τοῦ καθηγητοῦ Μπαλάνου εἰς τὸ περιοδικὸν Ἀνάπλασις: «Ἐγνωρίζομεν πόσον ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾷ τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν, μεθ' ἧς καὶ ἑνωτικαὶ προσπάθειαι διεξήγοντο καὶ διεξάγονται. Καὶ ἐσκέφθημεν, θὰ ἦτο δυνατὸν ἡ Ἐκκλησία μας νὰ εὑρίσκηται εἰς τόσον φιλικοὺς δεσμοὺς καὶ νὰ συζητῇ ἕνωσιν μετ' Ἐκκλησίας, οἱ πλεῖστοι ἱεράρχαι τῆς ὁποίας εἶναι ἀναφανδὸν Μασόνοι, ἂν ἐφρόνει ὅτι ἡ Μασονία εἶναι ἀντιχριστιανικὸν σωματεῖον; Ὅτι δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν Ἄγγλων ἐπισκόπων εἶναι Μασόνοι ἱερουργοῦντες μάλιστα, εἴς τινας περιστάσεις, καὶ μὲ τὰ Μασονικὰ σύμβολα, εἶναι ἀναντίρρητον. Θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ὁ φιλόχριστος καὶ εὐσεβὴς Ἀγγλικὸς κλῆρος ἀνήκει εἰς σωματεῖον ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν διακείμενον καὶ ἐξυπηρετοῦν ἰουδαϊκοὺς ἢ ἀθεϊστικοὺς σκοπούς;».

Ἄρα, οἱ Ἱεράρχαι τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας ἀνήκουν εἰς... δύο θρησκείας καὶ ἱερουργοῦν, ἐνίοτε, φέροντες τὰ διάσημα ἀμφοτέρων τῶν θρησκειῶν!

Ἢ ἔχουν μεταστῇ εἰς τὴν «θρησκείαν» τοῦ Τεκτονισμοῦ, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουν, οὗτοι οἱ σοφοὶ Ἱεράρχαι!

3) Καὶ οἱ Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι Πατριάρχαι, ὁ Φώτιος,

ὁ Βασίλειος, ὁ Μελέτιος καὶ τόσοι Μητροπολῖται, οἱ ὁποῖοι, ἀποδεδειγμένως, ὑπῆρξαν Τέκτονες, εἶχον προσχωρήσει εἰς... ἄλλην θρησκείαν καὶ ὑποκριτικῶς παρίστανον τὸν Χριστιανόν!

4) Ἐπίσης, οἱ βασιλεῖς καὶ πρίγκηπες, οἱ πρόεδροι δημοκρατίας καὶ τόσαι ἐξέχουσαι προσωπικότητες, οἵτινες ὑπῆρξαν τέκτονες —καὶ εἶναι ὁ κατάλογος καὶ μακρὸς καὶ λαμπρός— πρέπει νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ψευδῶς παρουσιάσαντες καὶ παρουσιάζοντες αὐτοὺς ὡς χριστιανούς, ἐνῶ δὲν εἶναι, καὶ ὡς δειλοί, μὴ τολμῶντες νὰ ἀνομολογήσουν τὴν θρησκείαν, εἰς τὴν ὁποίαν τάχα ἀνήκουν, τὸν Μασωνισμόν!

5) Ἀλλὰ τί θὰ εἴπουν οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἀντιλήψεως ὅτι ὁ Τεκτονισμὸς εἶναι θρησκεία, διὰ τὰ ἀνὰ τὸν κόσμον ἑκατομμύρια τῶν τεκτόνων, τῶν ἐμφανιζομένων ὡς χριστιανῶν; Τὸ προσαπτόμενον εἰς τούτους ὄνειδος καὶ μομφὴ συνίσταται, εἰς τὸ ὅτι, ἀπηρνήθησαν τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, ὅτι ψευδῶς ἐμφανίζονται ὡς χριστιανοί, ἐξαπατῶντες τὸ κοινὸν καὶ ὅτι ἐγκατέλειψαν τὰς οἰκογενείας των εἰς τὴν θρησκείαν, ἣν οἱ ἴδιοι ἀπηρνήθησαν! (Ἀφοῦ, ὡς γνωστόν, ὁ Τεκτονισμὸς δὲν δέχεται εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ ἀνηλίκους, γυναῖκας δὲ παντελῶς).

6) Τί λέγει «ἡ κοινὴ ἀντίληψις» διὰ τὸ πρωτάκουστον, πράγματι, φαινόμενον νὰ ἔχῃ τις ἀλλάξει θρησκείαν καὶ νὰ μὴ τὸ διακηρύττῃ καὶ νὰ μὴν ἐργάζεται πρὸς διάδοσιν τῆς θρησκείας του; Ἠκούσθη ποτὲ Τέκτων νὰ λέγῃ ὅτι εἶναι **«κατὰ τὸ θρήσκευμα Μασῶνος»**, καθ' ὃν χρόνον καὶ ὁ ἔσχατος Ἰεχωβίτης κραυγάζει, εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν, τὸ θρήσκευμά του;

Τὸ καταπληκτικὸν ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅτι δὲν παύουν τὰ μέλη τοῦ Τεκτονικοῦ Ἱδρύματος νὰ διακηρύττουν ὄχι μόνον τὴν πίστιν των εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀφοσίωσίν των εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ δεικνύουν ταύτην δι' ἔργων!

Τοῦτο δὲ εἶναι εὐνόητον, καθόσον ὁ καλὸς Τέκτων εἶναι καὶ καλὸς θρησκευόμενος, εἰς τὴν θρησκείαν του, εἰς τὴν ὁποίαν ἐθνικῶς ἀνήκει.

Καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὁ διαπρεπὴς θεολόγος καὶ καθηγητὴς Μπαλάνος ἔγραφεν εἰς ἄρθρον του: «Καὶ ἐὰν ἡ Μασονία ἠξίου ὅτι εἶναι θρησκεία, καθῆκον τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογικῆς Σχολῆς θὰ ἦτο νὰ ἀπέκρουε, τοιαύτην ὅλως ἀστήρικτον καὶ παράλογον ἀξίωσιν, ἐφ' ὅσον ἡ Μασονία οὐδένα τῶν βασικῶν ὅρων περιέχει, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἡ ἔννοια τῆς Θρησκείας». Ἀλλαχοῦ δὲ γράφει: «Ἐφ' ὅσον ἡ ἰδία ἡ Μασονία διακηρύττει ἐπισήμως, ὅτι δὲν εἶναι θρησκεία, δὲν ἐννοῶ διατὶ ἡμεῖς θέλομεν, μὲ τὸ στανιό, νὰ τὴν κάμωμεν τοιαύτην».

Ἀλλά, οἱ ὑπογράψαντες τὴν «διακήρυξιν τῶν ἐπιστημόνων», ἵνα παρουσιάσουν τὸν Τέκτονι-

σμὸν ὡς «ξένην θρησκείαν» λέγουν ὅτι οἱ Τέκτονες ὀνομάζουν τὸν Θεὸν «Μέγαν ἀρχιτέκτονα τοῦ σύμπαντος». «Θεμελιῶδες δόγμα —λέγουν— τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας εἶναι ἡ πίστις εἰς τὴν Τρισυπόστατον Θεότητα, ἐνῶ ὁ Τεκτονισμός, ἀντιθέτως, δέχεται τὴν ὕπαρξιν Ἀνωτάτου Ὄντος, τοῦ Μ.Α.Τ.Σ. (Μεγάλου Ἀρχιτέκτονος τοῦ Σύμπαντος), ὅστις, φυσικά, οὐδεμίαν ἀπολύτως σχέσιν ἔχει ἢ δύναται νὰ ἔχῃ μὲ τὸν Ἅγιον Τριαδικὸν Θεὸν τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, ἰδίως δὲ μὲ τὸ δεύτερον Πρόσωπον Αὐτῆς, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν μοναδικὸν Λυτρωτὴν καὶ Σωτῆρα».

Τὸ ἐπιχείρημα προδίδει παχυλὴν ἄγνοιαν καὶ ἀφέλειαν. Εἰς τὸν Τεκτονισμόν, ὄντα παγκόσμιον, ἀνήκουν ἄνθρωποι καλῆς θελήσεως πρεσβεύοντες διαφόρους θρησκείας. Ἔχουν λοιπὸν συμφωνήσει εἰς μίαν γ ε ν ι κ ὴ ν ὀνομασίαν τοῦ Θεοῦ, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἕκαστος Τέκτων ἐξακολουθεῖ νὰ πιστεύῃ τὸν Θεόν, μὲ τὴν διαφορετικὴν ὀνομασίαν τῆς θρησκείας του. Ὁ Χριστιανός, ὁ Μουσουλμᾶνος, ὁ Ἑβραῖος, ὁ Βουδδιστὴς καὶ ὁ ὀπαδὸς πάσης ἄλλης θρησκείας δὲν ἐγκαταλείπουν, εἰσερχόμενοι εἰς τὸν Τεκτονισμόν, τὴν ἰδιαιτέραν θρησκείαν τῶν πατέρων των καὶ τῆς οἰκογενείας των, δεδομένου, ἄλλως τε, ὅτι ὁ Τεκτονισμὸς ὄχι μόνον δὲν ἀσχολεῖται μὲ θρησκευτικὰ ζητήματα, ἀλλὰ καὶ ρητῶς ἀπαγορεύει τὰς θρησκευτικὰς συζητήσεις. Ὁ Τεκτονισμὸς ἀπαιτεῖ ἀπὸ τοὺς ζητοῦντας ὅπως ἀποτελέσουν μέλη τῆς ἀδελφότητος νὰ πιστεύουν εἰς Θεὸν καὶ εἰς ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς. Ἕκαστος, μὲ τὸν τρόπον του, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Τεκτονισμὸς οὐδόλως ἐπεμβαίνει. Ἄρα ὁ Χριστιανὸς μένει Χριστιανός, ὁ Μουσουλμᾶνος μένει Μουσουλμᾶνος, ὁ Ἑβραῖος μένει Ἑβραῖος κ.ο.κ. Ἡ ὀνομασία τοῦ Θεοῦ ὡς «Μεγάλου Ἀρχιτέκτονος τοῦ Σύμπαντος» ἱκανοποιεῖ τοὺς ὀπαδοὺς πάσης θρησκείας, ὡς λίαν ἐκφραστική. Δὲν ἕπεται ὅτι συνιστᾶ νέαν θρησκείαν ἢ νέαν θεολογίαν. Εἶναι μια «κατ' οἰκονομίαν» διατύπωσις, ἀναγκαία εἰς ἕνα ὀργανισμὸν πολυεθνικὸν καὶ πολυθρησκευτικόν. Καὶ ὅταν οἱ Τέκτονες λέγουν ὅτι ἐργάζονται «εἰς δόξαν τοῦ Μεγάλου Ἀρχιτέκτονος», ἕκαστος Τέκτων προσωπικῶς δικαιοῦται καὶ δύναται νὰ σκέπτεται τὸν Θεὸν ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν μορφὴν καὶ ὀνομασίαν τῆς θρησκείας του. Ἐπομένως, διὰ τοὺς Ἕλληνας Χριστιανοὺς ἡ θεότης εἶναι Τρισυπόστατος: Πατήρ, Υἱός (ὁ Ἰησοῦς) καὶ Ἅγιον Πνεῦμα.

Ἀκριβῶς, ὅπως εἰς τὸ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ μέγαρον τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἀφιερώθη μία αἴθουσα διὰ τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν ξένων ἀντιπροσώπων ο ὐ δ ε τ έ ρ α ς ἐμφανίσεως. Ὄχι χριστιανικὸς ναός, ὄχι συναγωγή, ὄχι τζαμί, ὄχι παγόδα, ὄχι τίποτε γνω-

στόν, πού θά ἐδημιούργει παρεξηγήσεις. Μία αἴθουσα γυμνή, μὲ ἕνα μικρὸν βωμὸν εἰς τὸ μέσον, εἰς τὸ ὁποῖον πίπτει τὸ φῶς ἔξωθεν... Ἐκεῖ, ἕκαστος ἀντιπρόσωπος δύναται νὰ προσευχηθῇ κατὰ τὸν προσφιλῆ ἢ συνήθη εἰς αὐτὸν τρόπον. Ὁ Τεκτονισμός, λοιπόν, μὲ τὴν ὀνομασίαν τοῦ Θεοῦ ὡς Μεγάλου Ἀρχιτέκτονος τοῦ Σύμπαντος προηγήθη, τρεῖς περίπου αἰῶνας, τῆς συγχρόνου ἐποχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου διεθνισμοῦ καὶ οἰκουμενισμοῦ.

Ὁ Τεκτονισμός, ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεώς του ὡς συγκεκροτημένη ὀργάνωσις, τὸ ἔτος 1717, ἐκήρυξε τὴν ἀδελφότητα τῶν ἀνθρώπων, ἄνευ τῶν διακρίσεων τοῦ ἔθνους ἢ τῆς θρησκείας, ἕνεκα τῶν ὁποίων τόσοι αἱματηροὶ πόλεμοι ἔχουν γίνει. Καὶ ἐδημιούργησεν ἐντὸς τῶν κόλπων του ἕνα πυρῆνα παγκοσμίου ἀδελφότητος, μὲ κοινὸν γνώρισμα τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν καλὴν θέλησιν.

Ἐπέσυρε τὴν μῆνιν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἐμφορουμένη ἀπὸ μεσαιωνικὴν νοοτροπίαν, ἐξεδήλωνε τὸν ἀποτροπιασμόν της εἰς πᾶσαν, ὑφ' οἱανδήποτε μορφήν, φιλελευθέραν καὶ δημοκρατικὴν ἐκδήλωσιν.

Τὴν ἀντίθεσιν ταύτην εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους ἐπηύξησε, τὸ ὑπὸ τοῦ Τεκτονισμοῦ ἀπαράδεκτον, ὑπὸ τῆς Βατικανῆς Συνόδου τοῦ 1870 διακηρυχθέν, ἀλάθητον τοῦ Πάπα, ὡς καὶ ὁ περιορισμὸς πάσης ἐλευθέρας ἐρεύνης, ἅμα δὲ καὶ ὁ ἀνενδοίαστος ἰσχυρισμὸς ὅτι μόνον ὁ Καθολικισμὸς κέκτηται τὴν πρὸς σωτηρίαν ἀλάνθαστον ἀλήθειαν. Εἰς τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀντιθέσεως, δέον νὰ προστεθῇ καὶ ἡ ἀντίδρασις τοῦ Πάπα πρὸς τὸν ἀγῶνα ἑνώσεως τοῦ Ἰταλικοῦ Κράτους, τοῦ ὁποίου ἡγοῦντο οἱ μεγάλοι Ἰταλοὶ πατριῶται, τέκτονες ἅπαντες, ὁ Ματσίνι καὶ ὁ Καβούρ, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Μεγάλου Διδασκάλου τοῦ Ἰταλικοῦ Τεκτονισμοῦ φιλέλληνος Γαριβάλδη. Οὗτοι ὠθούμενοι ἀπὸ τὰ τεκτονικὰ ἰδεώδη περὶ ἐλευθερίας καὶ τὴν ὑπὸ τεκτονικὴν ἔννοιαν φιλανθρωπίαν, ἀνέλαβον τὸν ἀγῶνα ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος των ἀπὸ τὸν αὐστριακὸν ζυγόν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν τῶν Παπῶν, ἥτις παρεκώλυε τὴν ἑνότητα τῆς Ἰταλίας. Ὁ ἀγὼν αὐτός, ὅστις ἐστρέφετο κατὰ τῆς διατηρήσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα ἐπὶ τοῦ παπικοῦ Κράτους τῆς Ρώμης, ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἀντιχριστιανικὸς καὶ ἀπετέλεσε σοβαρὸν λόγον ζωηρᾶς ἀντιθέσεως καὶ ἀσπόνδου μίσους κατὰ τοῦ Τεκτονισμοῦ. Αἱ ἐκδοθεῖσαι κατὰ καιροὺς Βοῦλαι τῶν Παπῶν, ὀκτὼ τὸν ἀριθμόν, μὲ πρώτην τὴν τοῦ Κλήμεντος καὶ τελευταίαν τὴν τοῦ Λέοντος τοῦ ΙΓ', διὰ τῶν ὁποίων ἐκαλοῦντο μεγαθύμως οἱ μὴ καθολικοὶ νὰ προσέλθουν εἰς τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, προέβαλλον, ὡς μόνα μέσα ἀντικρούσεως τῶν διαφορῶν, ἀναθεματισμοὺς καὶ ἀφορι-

σμοὺς καὶ ἔχθρας, πρὸς πᾶν μὴ ἀνῆκον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν των. Ἀναφερόμενοι δὲ εἰς τὸν Τεκτονισμὸν ἀπεκήρυσσον αὐτόν, ἀποκαλοῦντες τοὺς τέκτονας «τέκνα τοῦ Σατανᾶ» καὶ ὑποβάλλοντες, ἰδίως ὅταν ἤσκουν οἱ Πάπαι πολιτικὴν ἐξουσίαν, εἰς διωγμοὺς καὶ βασανιστήρια ἀκόμη. Τὸ μῖσος αὐτὸ κατὰ τοῦ Τεκτονισμοῦ ἐπηύξανεν, εἰς βαθμὸν παροξυσμοῦ, ἡ διαπίστωσις τῆς ἐπεκτάσεώς του καὶ τῆς προσχωρήσεως εἰς αὐτὸν ἐξεχουσῶν προσωπικοτήτων.

Ἀλλά, εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχήν, ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία πραγματοποιεῖ στροφήν. Τόσον διότι ἔχουν ἐκλείψει οἱ παλαιοὶ λόγοι τῆς ἀντιθέσεως (ἐξέλιπεν ἡ κοσμικὴ ἐξουσία τῶν Παπῶν), ὅσον καὶ διότι ἡ σημερινὴ ἐποχὴ δὲν ἀνέχεται τὴν μισαλλοδοξίαν. Πλεῖστα ὅσα εἶναι τὰ στοιχεῖα τῆς στροφῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, περὶ τῶν ὁποίων θ' ἀσχοληθῶμεν, λίαν προσεχῶς, εἰς εἰδικὴν μελέτην.

Δυστυχῶς ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐνῶ οὐδένα τῶν λόγων τῆς ἔναντι τοῦ Τεκτονισμοῦ ἔχθρας τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας εἶχε καὶ ἐνῶ ἀπέκρουε καὶ ἐξακολουθεῖ ν' ἀποκρούῃ μετὰ φανατισμοῦ, ἐνίοτε, πᾶν τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς Καθολικῆς, ἥτις ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐπελάθετο τοῦ ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐθεμελιώθη ἐπὶ δημοκρατικῶν βάσεων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον, ἥτις διετήρησε τὸν δημοκρατικὸν χαρακτῆρα, δὲν ἐδίστασε νὰ συμμερισθῇ τὸν κατὰ τοῦ Τεκτονισμοῦ πόλεμον τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἰδίαν θεωρεῖται πλέον ὡς οὐχὶ ἐπίκαιρος..

Μετὰ τὴν διαγραφεῖσαν στροφὴν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἀπέμειναν πολέμιοι τοῦ Τεκτονισμοῦ εἰ μὴ μόνον τὰ κομμουνιστικὰ καθεστῶτα καὶ τὰ ἄλλα τύπου Φράνκο. Εἰς ὅλον τὸν κόσμον Βασιλεῖς καὶ Πρόεδροι Δημοκρατιῶν καὶ ἡγετικὰ στελέχη τῆς κοινωνίας καὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων διακηρύσσουν τὴν τεκτονικήν των ἰδιότητα. Ὑπῆρχεν ὅμως ἀμφιβολία περὶ τῆς ἐν προκειμένῳ θέσεως μὴ κομμουνιστικοῦ Κράτους, τῆς Τουρκίας. Τὴν θέσιν αὐτοῦ χαρακτηρίζει ἡ δημοσιευθεῖσα εἰς τὰς ἐφημερίδας εἴδησις καθ' ἣν κατεδικάσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰς 10 μηνῶν φυλάκισιν ὁ Ἰμάμης (Χότζας) ἑνὸς τζαμιοῦ, διότι κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ ἀρχιάτρου ἑνὸς νοσοκομείου, ὡμίλησεν ἐναντίον τοῦ Τεκτονισμοῦ, μέλος τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ μεταστάς.

Ποία ἐντροπὴ νὰ ἀπομένῃ μόνη ἡ Ἑλλὰς ὡς χῶρος ἐκδηλώσεων τῆς μισαλλοδοξίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ παραλογισμοῦ κατὰ τοῦ Τεκτονισμοῦ, μιᾶς παγκοσμίου ὀργανώσεως ἡ ὁποία ἐστέγασε τὴν παγκόσμιον πνευματικὴν ἀριστοκρατίαν!

Καί, ἀντιθέτως, ποία θὰ ἦτο ἡ τιμὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὡς

χώραν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐλευθέρας σκέψεως, ἐὰν διέλυε τὸν πνευματικὸν συσκοτισμόν, ὅ ὁποῖος τόσον κακὸν κάμνει εἰς τὸν τόπον καὶ εἰς τὴν ὑπόληψίν του εἰς τὸ ἐξωτερικόν!

Ἂς ἀφεθῇ λοιπὸν ἕκαστος νὰ λαξεύῃ ἑαυτὸν κατὰ τὰς φιλοσοφικὰς καὶ μεθοδολογικὰς αὐτοῦ προτιμήσεις, καὶ ἂς στρέψωμεν τὴν προσοχήν μας εἰς τὰ ἀληθῆ καὶ ὀξύτατα προβλήματα τῶν καιρῶν, ὡς διαμορφοῦνται ἀπὸ τὸν χονδροειδῆ ὑλισμὸν καὶ τὴν μαζοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου..

ΑΛΕΞ. Φ. ΤΖΑΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΑΓΕΥΤΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

Η ΛΙΜΝΗ ΤΗΣ ΛΟΥΚΕΡΝΗΣ
κοντὰ στὸ Brunnen

Φωτογραφία Fred. Witz, Λουκέρνη

ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΕΣ ΤΟΥ ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

ΔΙΑΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΝΕΙΡΑ

Ἐρώτησις: Προσπαθησα νὰ διαλογισθῶ πάνω στὶς γραμμὲς ποὺ ὑποδείξατε πέρυσι. Προχώρησα σ' αὐτὸ ἀρκετὰ βαθειά. Νοιώθω ὅτι ὁ διαλογισμὸς καὶ τὰ ὄνειρα ἔχουν μιὰ σχέσι. Τί νομίζετε;

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ: Γιὰ κείνους, οἱ ὁποῖοι ἐξασκοῦνται στὸν διαλογισμό, εἶναι μιὰ πορεία συσσωρεύσεως, ἀρνήσεως ἢ μιμήσεως, συγκεντρώσεως, στενέματος τῆς σκέψεως — αἰσθήματος. Ἢ καλλιεργοῦν τὴν ἀρετὴ σὰν ἕνα μέσο γιὰ ἕναν καθοριζόμενον σκοπὸ ἢ προσπαθοῦν νὰ συγκεντρώσουν τὴν περιπλανώμενη προσοχή τους σ' ἕναν ἅγιο, ἕνα δάσκαλο ἢ μιὰν ἰδέα. Πολλοὶ χρησιμοποιοῦν διάφορες τεχνικὲς γιὰ νὰ προχωρήσουν πέρα ἀπὸ τὰ ὅρια τῶν μέσων ποὺ χρησιμοποιοῦν, ἀλλὰ τὰ μέσα διαμορφώνουν τὸ νοῦ - καρδιά, κι' ἔτσι τελικὰ γίνονται σκλάβοι τῶν μέσων. Τὰ μέσα καὶ ὁ σκοπὸς δὲν εἶναι διάφορα, δὲν εἶναι χωρισμένα. Ἂν ἐπιδιώκετε ἕναν σκοπό, θὰ βρῆτε τὰ μέσα γι' αὐτὸν τὸ σκοπό, ἕνας τέτοιος ὅμως σκοπὸς δὲν εἶναι τὸ Πραγματικό. Τὸ Πραγματικὸ γεννιέται, δὲν μπορεῖτε νὰ τὸ ἀναζητήσετε· πρέπει νἄρθη, δὲν μπορεῖτε νὰ τὸ προκαλέσετε. Ἀλλὰ ὁ διαλογισμός, ὅπως συνήθως, ἐξασκεῖται, εἶναι πόθος τοῦ νὰ γίνωμε ἢ νὰ μὴ γίνωμε· εἶναι μιὰ λεπτὴ μορφὴ αὐτοεπεκτάσεως, αὐτοδιακηρύξεως, κι' ἔτσι γίνεται ἁπλῶς μιὰ σειρὰ ἀγώνων μέσα στὰ ἀχνάρια τῆς διττότητος. Ἡ προσπάθεια τοῦ νὰ γίνωμε, θετικὰ ἢ ἀρνητικά, σὲ διάφορα ἐπίπεδα δὲν θέτει ἕνα τέρμα στὴ σύγκρουσι. Μόνο μὲ τὸ σταμάτημα τῆς ἐπιθυμίας ὑπάρχει γαλήνη.

Ἂν ὁ διαλογιζόμενος, ὁ στοχαστής, δὲν γνωρίζει τὸν ἑαυτό του, ὁ στοχασμός του ἔχει πολὺ μικρὴ ἀξία καὶ γίνεται ἀκόμη κι' ἕνα ἐμπόδιο στὴν κατανόησι. Χωρὶς τὴ γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ μας ὁ στοχασμός, ὁ διαλογισμὸς δὲν εἶναι δυνατός. Καὶ χωρὶς στοχαστικὴ ἐπίγνωσι δὲν ὑπάρχει γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ μας. Ἂν δὲν κατανοῶ τὸν ἑαυτό μου, τοὺς πόθους μου, τὰ κίνητρά μου, τὶς ἀντιφάσεις μου, πῶς μπορῶ νὰ κατανοήσω τὴν ἀλήθεια; Ἂν δὲν ἔχω ἐπίγνωσι τῶν ἀντιφατικῶν μου καταστάσεων, ἂν εἶμαι ἐμπαθής, ἄπληστος, φθονερός, γεμᾶτος ἄγνοια, ὁ διαλογισμὸς τονώνει μονάχα τὴν αὐτοπεριοριστικὴ κίνησι. Χωρὶς τὴ γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ μας δὲν ὑπάρχει ἡ βάσι γιὰ τὸ

ὀρθῶς σκέπτεσθαι. Χωρὶς τὸ ὀρθῶς σκέπτεσθαι ἡ σκέψι - αἴσθημα δὲν μπορεῖ νὰ ὑπερβῆ τὸν ἑαυτόν της.

Μιὰ κυρία, εἶπε κάποτε, ὅτι ἐξασκοῦνταν στὸν διαλογισμὸ ἐπὶ ἀρκετὰ χρόνια, καὶ τώρα ξεκίνησε γιὰ νὰ ἐξηγήση ὅτι μιὰ ὡρισμένη ὁμάδα ἀνθρώπων πρέπει νὰ καταστραφῆ, ἐπειδὴ ἔφερναν ἀθλιότητα καὶ καταστροφὴ στον ἄνθρωπο. Καὶ ὅμως ἐξασκοῦνταν στὴν ἀδελφότητα, τὴν ἀγάπη καὶ τὴν εἰρήνη, ποὺ ἔλεγε ὅτι εἶχαν καθοδηγήσει τὴν ζωήν της. Πολλοὶ ἀπὸ σᾶς, ποὺ ἀσκοῦνται στὸν διαλογισμό, δὲν μιλοῦν γιὰ ἀγάπη καὶ ἀδελφότητα καὶ ὅμως παραδέχονται ἢ συμμετέχουν στὸν πόλεμο, ποὺ εἶναι μιὰ ὀργανωμένη δολοφονία; Τί σημασία λοιπὸν ἔχει τότε ὁ διαλογισμός σας; Ὁ διαλογισμός σας δυναμώνει μονάχα τὴν ἴδια σας τὴ στενότητα, τὴν κακὴ πρόθεσι καὶ τὴν ἄγνοια.

Ἐκεῖνοι ποὺ θάθελαν νὰ καταλάβουν τὴ βαθειὰ σημασία τοῦ στοχασμοῦ πρέπει πρῶτα ν' ἀρχίσουν ἀπὸ τὸν ἑαυτόν τους, διότι ἡ γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ εἶναι τὸ θεμέλιο τοῦ ὀρθῶς σκέπτεσθαι. Χωρὶς τὸ ὀρθῶς σκέπτεσθαι πῶς μπορεῖ ἡ σκέψι νὰ πάη μακρυά; Πρέπει ν' ἀρχίσετε κοντὰ γιὰ νὰ πᾶτε μακρυά. Ἡ αὐτεπίγνωσι εἶναι κοπιαστική. Τὸ νὰ σκεφθῆτε, νὰ αἰσθανθῆτε πέρα γιὰ πέρα κάθε σκέψι - αἴσθημα εἶναι δύσκολο. Αὐτὴ ὅμως ἡ ἐπίγνωσι κάθε σκέψεως - αἰσθήματος θὰ σταματήση τὴν περιπλάνησι τοῦ νοῦ. Ὅταν δοκιμάζετε νὰ διαλογισθῆτε δὲν βρίσκετε πὼς ὁ νοῦς σας περιπλανᾶται καὶ φλυαρεῖ ἀκατάπαυστα; Λίγο ὠφελεῖ τὸ νὰ σπρώχνετε κατὰ μέρος κάθε ἄλλη σκέψι ἐκτὸς μιᾶς καὶ νὰ προσπαθῆτε νὰ συγκεντρωθῆτε πάνω σ' αὐτὴ τὴ μιὰ σκέψη ποὺ διαλέξατε. Ἀντὶ νὰ προσπαθῆτε νὰ ἐλέγχετε αὐτὲς τὶς περιπλανημένες σκέψεις, ἀποκτῆστε ἐπίγνωσι αὐτῶν, σκεφθῆτε ὡς τὴν ἄκρη τους, αἰσθανθῆτε πέρα γιὰ πέρα κάθε σκέψι, κατανοῆστε τὴ σημασία της, ὁσοδήποτε εὐχάριστη ἢ δυσάρεστη καὶ ἂν εἶναι. Δοκιμᾶστε νὰ καταλάβετε κάθε σκέψι - αἴσθημα. Ἡ κάθε σκέψι - αἴσθημα, ὅταν τὴν ἀκολουθήσετε ἔτσι, θὰ φανερώση τὴ σημασία της, κι' ἔτσι ὁ νοῦς, καθὼς θὰ κατανοῆ τὶς ἴδιες του τὶς ἐπαναληπτικες καὶ περιπλανώμενες σκέψεις, θὰ ἀδειάση ἀπὸ τὶς διάφορές του διατυπώσεις.

Ὁ νοῦς εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ παρελθόντος, εἶναι μιὰ ἀποθήκη πολλῶν συμφερόντων, ἀντιφατικῶν ἀξιῶν. Διαρκῶς συνάζει, διαρκῶς γίνεται. Πρέπει νὰ ἔχωμε ἐπίγνωσι αὐτῶν τῶν συσσωρεύσεων καὶ νὰ τὶς κατανοοῦμε καθὼς παρουσιάζονται. Ἂς ὑποθέσωμε πὼς μαζεύατε ἐπιστολὲς γιὰ πολλὰ χρόνια. Τώρα κοιτᾶτε μέσα στὸ συρτάρι καὶ διαβάζετε τὰ γράμματα τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο, κρατώντας μερικὰ καὶ πετώντας τὰ ἄλλα. Ἐκεῖνα ποὺ κρατήσατε τὰ ξαναδιαβάζετε καὶ πάλι πετᾶτε, ἕως ὅτου τὸ συρτάρι μείνη κενό. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἔχετε ἐπίγνωσι τῆς κάθε σκέψεως - αἰσθήματος, καταλάβετε τὴ σημασία της καὶ ἂν τυχὸν ξαναπαρουσιασθῆ, σκεφθῆτε την πάλι, διότι δὲν ἔχει κατανοηθῆ πλήρως. Ὅπως ἕνα συρτάρι εἶ-

ναι χρήσιμο μόνον ὅταν εἶναι ἄδειο, ἔτσι πρέπει καὶ ὁ νοῦς νἄναι ἐλεύθερος ἀπὸ ὅλες τὶς συσσωρεύσεις του, διότι τότε μονάχα μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ αὐτὸ τὸ ἄνοιγμα στὴ σοφία καὶ στὴν ἔκστασι τῆς Πραγματικότητος. Ἡ γαλήνη τῆς σοφίας δὲν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς πράξεως τῆς θελήσεως, δὲν εἶναι ἕνα συμπέρασμα, μιὰ κατάστασι ποὺ πρέπει νὰ τὴν ἐπιτύχῃ κανείς. Γεννιέται στὴν ἐπίγνωσι τῆς κατανοήσεως.

Ὁ στοχασμὸς ἀποκτᾶ σημασία, ὅταν ὁ νοῦς - καρδιὰ ἔχει ἐπίγνωσι, σκεπτόμενος ὡς τὸ τέλος, αἰσθανόμενος ὡς τὸ τέλος κάθε σκέψι - αἴσθημα ποὺ παρουσιάζεται χωρὶς παραβολὴ ἢ συνταύτισι. Διότι συνταύτισις ἢ παραβολὴ συντηροῦν τὴ σύγκρουσι τῆς διττότητος καὶ δὲν ὑπάρχει λύσι μέσα στὰ ὅριά της. Διερωτῶμαι πόσοι ἀπὸ σᾶς ἔχετε πραγματικὰ ἀσκηθῆ στὸν στοχασμό, στὸν διαλογισμό. Ἂν ἔχετε, θἄχετε παρατηρήσει πόσο δύσκολο εἶναι νἄχετε ἐκτεταμένη ἐπίγνωσι χωρὶς τὸ στένεμα τῆς σκέψεως - αἰσθήματος. Μὲ τὸ νὰ προσπαθῆτε νὰ συγκεντρωθῆτε, οἱ ἀλληλοσυγκρουούμενες σκέψεις - αἰσθήματα καταπιέζονται ἢ παραμερίζονται ἢ κατανικῶνται καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ κατανόησι. Ἂν ὁ νοῦς εἶναι ταπεινὸς καὶ περιορισμένος, ἡ συγκέντρωσι δὲν θὰ τὸν κάμῃ λιγώτερο μικρὸ καὶ τετριμμένο. Τοὐναντίον θὰ δυναμώσῃ τὴν ἴδια του τὴ φύσι. Μιὰ τέτοια στενὴ συγκέντρωσι δὲν κάμνει τὸ νοῦ - καρδιὰ νὰ εἶναι τρωτὸς στὴν Πραγματικότητα. Σκληραίνει μόνο τὸ νοῦ - καρδιὰ στὴν ἐπιμονὴ καὶ τὴν ἄγνοιά του καὶ διαιωνίζει τὴν αὐτοπεριοριστικὴ κίνησι.

Ὅταν ὁ νοῦς - καρδιὰ εἶναι ἐκστατικός, βαθὺς καὶ ἤρεμος, ὑπάρχει τὸ Πραγματικό. Ἂν ὁ νοῦς ἐπιζητῇ ἕνα ἀποτέλεσμα, ὁποιοδήποτε εὐγενικὸ καὶ ἄξιο καὶ ἂν εἶναι, ἂν ἐνδιαφέρεται νὰ γίνῃ κάτι, παύει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἐκτατικὸς καὶ ἀπείρως εὐλύγιστος. Πρέπει νὰ εἶναι σὰν τὸ ἄγνωστο γιὰ νὰ δεχθῇ τὸ μὴ δυνάμενο νὰ γνωσθῇ. Πρέπει νὰ εἶναι τελείως γαλήνιος γιὰ νὰ ὑπάρξῃ τὸ Αἰώνιο.

Πρέπει, λοιπόν, ὁ νοῦς νὰ καταλάβῃ κάθε ἀξία ποὺ ἔχει συσσωρεύσει καὶ σ' αὐτὴ τὴν πορεία ὅλα τὰ διάφορα στρώματα τῆς συνειδήσεως, καὶ τὰ φανερὰ καὶ τὰ κρυμμένα, ξεσκεπάζονται καὶ κατανοοῦνται. Ὅσο περισσότερη ἐπίγνωσι ὑπάρχει τῶν ἐνσυνειδήτων στρωμάτων, τόσο περισσότερο ἔρχονται στὴν ἐπιφάνεια τὰ κρυμμένα στρώματα. Ἂν τὰ συνειδητὰ στρώματα εἶναι συγκεχυμένα καὶ ταραγμένα, τότε τὰ βαθύτερα στρώματα τῆς συνειδήσεως δὲν μποροῦν νὰ προβληθοῦν στὸ συνειδητό, παρὰ μόνο στὰ ὄνειρα.

Ἐπίγνωσις εἶναι ἡ πορεία τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ συνειδητοῦ νοῦ ἀπὸ τὰ δεσμὰ ποὺ προκαλοῦν σύγκρουσι καὶ πόνο κάμνοντας τὸ νοῦ ἀνοικτὸ καὶ δεκτικὸ στὸ κρυμμένο. Τὰ κρυμμένα στρώματα τῆς συνειδήσεως μεταβιβάζουν τὴ σημασία τους διὰ μέσου τῶν ὀνείρων καὶ συμβόλων. Ἂν τὴν κάθε σκέψι - αἴσθημα τὴ σκεφθοῦμε καὶ τὴν αἰσθανθοῦμε πέρα γιὰ πέρα, τόσο πλήρως καὶ

τόσο βαθειὰ ὅσο εἶναι δυνατόν, χωρὶς καταδίκη ἢ σύγκρισι, ἀποδοχὴ ἢ συνταύτισι, τότε ὅλα τὰ κρυμμένα στρώματα τῆς συνειδήσεως θ' ἀποκαλυφθοῦν. Μὲ τὴ συνεχῆ ἐπίγνωσι ὁ ὀνειρευόμενος παύει νὰ ὀνειρεύεται, ἐπειδὴ μὲ τὴν ξυπνημένη καὶ παθητικὴ ἐπίγνωσι κατανοεῖται ἡ κάθε κίνησι τῆς σκέψεως - αἰσθήματος τῶν φανερῶν καὶ κρυμμένων στρωμάτων τῆς συνειδήσεως. Ἂν ὅμως εἶναι κανεὶς ἀνίκανος νὰ σκέπτεται ὣς τὸ τέλος, νὰ αἰσθάνεται πέρα γιὰ πέρα κάθε σκέψι πλήρως, τότε ἀρχίζει νὰ ὀνειρεύεται. Τὰ ὄνειρα ἔχουν ἀνάγκη ἑρμηνείας καὶ γιὰ νὰ ἑρμηνευθοῦν πρέπει νὰ ὑπάρχη ἐλεύθερη καὶ ἀνοικτὴ νοημοσύνη. Ἀντὶ αὐτοῦ ὅμως, ὁ ὀνειρευόμενος πηγαίνει σ' ἕναν εἰδικὸ γιὰ τὰ ὄνειρα, δημιουργῶντας ἔτσι γιὰ τὸν ἑαυτό του ἄλλα προβλήματα. Μόνο μέσα στὴν ἐκτεταμένη ἐπίγνωσι, μπορεῖ νὰ ὑπάρξη τέλος στὰ ὄνειρα καὶ στὴν ἀνήσυχη ἑρμηνεία τους. Ὁ ὀρθὸς διαλογισμὸς εἶναι πολὺ ἀποτελεσματικὸς στὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ νοῦ - καρδιᾶς ἀπὸ τὴν αὐτοπεριοριστικὴ του κίνησι. Τὰ φανερὰ καὶ τὰ κρυμμένα στρώματα τῆς συνειδήσεως εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ παρελθόντος, τῆς συσσωρεύσεως ἐκπαιδεύσεως αἰώνων, καὶ ἀσφαλῶς ἕνας τέτοιος ἐκπαιδευμένος περιορισμένος νοῦς, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τρωτὸς στὸ Πραγματικό. Τυχαῖα, στὴν ἤρεμη σιωπή, μετὰ τὴν καταιγίδα τῆς συγκρούσεως καὶ τοῦ πόνου, ἐπέρχονται ἀνέκφραστη ὀμορφιὰ καὶ χαρά. Δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς καταιγίδας, ἀλλὰ τῆς παύσεως τῆς συγκρούσεως. Ὁ νοῦς - καρδιὰ πρέπει νὰ εἶναι παθητικὰ ἤρεμος γιὰ τὸ δημιουργικὸ Εἶναι τοῦ Πραγματικοῦ.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ»

Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ Β΄ σειρὰ	δρχ. 70
Ἐλευθερία: Ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος	δρχ. 70
Ἐκπαίδευσι καὶ σημασία ζωῆς ἄδετον 45 δεμένο	δρχ. 65
10 ὁμιλίαι εἰς Ὀχάϊ (1944)	δρχ. 30

Στέλλεται ταχυδρομικῶς μετὰ ἀποστολὴν τοῦ ἀντιτίμου.

H. P. BLAVATSKY

Ἡ Μετενσάρκωση

Καὶ ἡ ἀπώλεια τῆς μνήμης τῶν προηγουμένων βίων

Ἀπὸ τὸ «Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας»

Μετάφραση Μαρίκας Κανδήλη

ΕΡΩΤΗΣΗ.— Ἡ θεοσοφία δέχεται ὅτι ἡ ψυχὴ ἐνσαρκώνεται σὲ ἀνθρώπινη μορφὴ καὶ πάλι μετὰ τὸ συμβὰν τοῦ θανάτου. Ἀλλά, ἐνάντια σ' αὐτὴ τὴ θεωρία ὑπάρχει τὸ γεγονός, ὅτι κανεὶς ἄνθρωπος δὲν βρέθηκε ποὺ νὰ θυμᾶται ὅτι ἔζησε, κι' ἀκόμη λιγώτερο, ποὺ νὰ ξέρει τί ἦτανε στὴν τελευταία του ὕπαρξη.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ. — Πραγματικά, χάνουμε τὴ μνήμη κάθε προγενέστερης ἐνσάρκωσης. Νομίζετε ὅτι αὐτὸ ἐξασθενεῖ τὴ θεωρία μας; Σᾶς ἀπαντῶ: ὄχι.

Ἐρώτ. — Πολὺ θὰ ἤθελα ν' ἀκούσω τὰ ἐπιχειρήματά σας.

Ἀπάντ. — Εἶναι σύντομα κι ὄχι πολλά. Ἂν λάβετε ὑπ' ὄψη σας τὴν ἀπόλυτη ἀνικανότητα τῶν καλλιτέρων συγχρόνων ψυχολόγων νὰ ἐξηγήσουνε στοὺς ἀνθρώπους τὴ φύση τοῦ νοῦ, τὴν τέλεια ἄγνοιά τους, ὅσον ἀφορᾶ τὶς δυνατότητές του καὶ τὶς ἀνώτερες καταστάσεις του, πρέπει νὰ δεχθεῖτε, ὅτι ἡ ἀντίρρηση αὐτὴ βασίζεται σὲ ἕνα a priori συμπέρασμα, ποὺ βγαίνει ἀπὸ ἐπιπόλαιες ἀποδείξεις, ποὺ στηρίζονται μόνο στὶς περιστάσεις. Καὶ τώρα, ποιά, εἶναι ἡ γνώμη σας γιὰ τὴ μνήμη, παρακαλῶ;

Ἐρώτ. — Αὐτὸ ποὺ ὁρίζουνε συνήθως: ἡ ἱκανότητα τοῦ νοῦ νὰ θυμᾶται, νὰ συγκρατεῖ σκέψεις, πράξεις καὶ γεγονότα περασμένα.

Ἀπάντ. — Σ' αὐτά, παρακαλῶ, νὰ προσθέσετε, ὅτι ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ ἀνάμεσα σὲ τρεῖς παραδεδεγμένες μορφὲς μνήμης. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ γενικὴ μνήμη διακρίνουμε τὴν ἐνθύμηση, τὴν ἐπαναφορὰ στὴ μνήμη καὶ τὴν ἀνάμνηση. Σκεφθήκατε ποτὲ τὴ διαφορά; Μὴ λησμονεῖτε, ὅτι ἡ λέξη μνήμη εἶναι γενικὸς ὅρος.

Ἐρώτ. — Ὅμως ὅλα αὐτὰ εἶναι συνώνυμα.

Ἀπάντ. — Στὴν πραγματικότητα δὲν εἶναι, καὶ μάλιστα στὴ

φιλοσοφικὴ διάλεκτο. Ἡ μνήμη εἶναι ἡ ἔμφυτη ἱκανότητα σὲ σκεπτόμενα ὄντα, ἀκόμη καὶ στὰ ζῶα, ν' ἀναπαράγουνε περασμένες ἐντυπώσεις μὲ τὴ βοήθεια τοῦ συνειρμοῦ ἰδεῶν, ποὺ προκαλοῦνε τ' ἀντικείμενα, ἢ κάποια λειτουργία τῶν ἐξωτερικῶν ὀργάνων τῶν αἰσθήσεών μας. Ἡ μνήμη εἶναι μία ἱκανότητα, ποὺ ἐξαρτᾶται ἐντελῶς ἀπ' τὴν καλὴ ἢ κακὴ φυσιολογικὴ λειτουργία τοῦ ἐγκεφάλου μας. Ἡ ἐνθύμηση κι' ἡ ἐπαναφορὰ εἶναι ἰδιότητες τῆς μνήμης, ποὺ ἀποσκοποῦνε τὴν ἐξυπηρέτησή της. Ἡ ἀ ν ά μ ν η σ η ὅμως εἶναι κάτι ὁλωσδιόλου διαφορετικό. Οἱ σύγχρονοι ψυχολόγοι τὴν προσδιορίζουνε σὰν μεταβατικὴ κατάσταση ἀνάμεσα στὴν ἐνθύμηση καὶ στὴν ἐπαναφορά στὴν μνήμη.

«Ἡ συνειδητὴ λειτουργία, μὲ τὴν ὁποία ξαναζοῦμε περασμένα γεγονότα χωρὶς δ ι ά φ ο ρ ε ς π λ ή ρ ε ι ς λ ε π τ ο μ έ ρ ε ι ς, ὅπως συμβαίνει στὴν ἐπαναφορὰ στὴ μνήμη».

Ὁ Λόκε, μιλῶντας γιὰ τὴν ἐπαναφορὰ στὴ μνήμη καὶ γιὰ τὴν ἐνθύμηση λέει:

«Ὅταν μιὰ ἰδέα ξανάρχεται μόνη της πίσω, χωρὶς νὰ ἐνεργήσει κανένα ἀντικείμενο στὴν ὅραση, τότε αὐτὸ εἶναι ἐνθύμηση. Ἂν ἐπιστρέφει ὕστερα ἀπὸ πνευματικὴ προσπάθεια καὶ κόπο, τότε εἶναι ἐπαναφορὰ στὴ μνήμη».

Κι' ὁ Λόκε ὅμως δὲν δίνει σαφῆ ὁρισμὸ γιὰ τὴν ἀνάμνηση. Αὐτὸ ὀφείλεται, στὸ ὅτι δὲν εἶναι μιὰ ἱκανότητα ἢ ἰδιότητα τῆς φ υ σ ι κ ῆ ς μας μνήμης, ἀλλὰ μιὰ διαισθητικὴ ἀντίληψη ἀνεξάρτητη ἀπ' τὸν ἐγκέφαλό μας. Μιὰ ἀντίληψη, ποὺ ὅταν μπαίνει σὲ δράση ἀπ' τὴν πάντοτε παροῦσα γνώση τοῦ πνευματικοῦ Ἐγώ, προκαλεῖ ὅλα τὰ ὁράματα, ποὺ ὁ ἄνθρωπος θεωρεῖ ἀσυνήθιστα, ἀρχίζοντας ἀπ' τὶς εἰκόνες τῆς μεγαλοφυΐας μέχρι τὰ παραληρήματα τοῦ πυρετοῦ καὶ τῆς τρέλλας. Σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιστήμη, αὐτὰ ὅλα ἀνάγονται στὴν περιοχὴ τῆς φαντασίας. Ὁ Ἀποκρυφισμὸς ὅμως κι' ἡ Θεοσοφία ἀντιμετωπίζουνε τὴν ἀνάμνηση ἀπὸ τέλεια διαφορετικὴ ἄποψη. Ἐμεῖς ἐνῶ θεωροῦμε τὴ φυσικὴ μνήμη πρόσκαιρη, συνδεδεμένη μὲ τὴ φυσιολογικὴ κατάσταση τοῦ ἐγκεφάλου μας, (βασικὴ ἀντίληψη ὅλων ὅσων διδάσκουνε τὴ Μνημονική, καὶ ποὺ μὲ τὴ σειρά τους στηρίζονται κι' ἐκεῖνοι στὶς ἐπιστημονικὲς ἔρευνες τῶν συγχρόνων φυσιολόγων), πρεσβεύουμε ὅτι ἡ ἀνάμνηση εἶναι ἡ μνήμη τῆς ψυχῆς. Αὐτὴ εἶναι ποὺ δίνει τὴ βεβαιότητα σὲ κάθε ἄνθρωπο, εἴτε τὸ νοιώθει, εἴτε ὄχι, πὼς κάποτε ἔζησε, κι' ὅτι πάλι θὰ ξαναζήσει. ὅπως λέει ὁ Γουόρδουώρθ:

Ἡ γέννησή μας εἶναι ὕπνος κι' εἶναι λήθη,
Ἡ ψυχὴ ποὺ κοντά μας ἀνατέλλει, ἀστέρι τῆς ζωῆς μας,
Σὲ κάποιον ἄλλο τόπο ἔχει δύσει,
Κι' εἶναι ἀπὸ πολὺ μακρυὰ φθασμένη.

Ἐρώτ. — Ἂν ἡ θεωρία σας βασίζεται σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς μνή-

μης, πού, ὅπως ὁμολογεῖτε, εἶναι φαντασία καὶ ποίηση, πολὺ φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ πείσετε, παρὰ μονάχα πολὺ λίγους.

'Απάντ. — Δὲν ὡμολόγησα πὼς εἶναι φαντασία. Σᾶς εἶπα μόνο, ὅτι οἱ φυσιολόγοι καὶ γενικὰ οἱ ἐπιστήμονες θεωροῦνε, πὼς τέτοιες ἀναμνήσεις εἶναι φαντασιοπληξίες καὶ παραληρήματα. 'Ελεύθεροι εἶναι νὰ ἐπιμένουνε στὸ σοφο τους συμπέρασμα. Δὲν πρόκειται ν' ἀρνηθοῦμε, ὅτι τέτοιες ὀπτασίες τοῦ παρελθόντος, αὐτὲς οἱ βιαστικὲς ματιές, ποὺ ρίχνει κανεὶς στὰ βάθη τοῦ χρόνου, εἶναι ἀσυνήθιστα γεγονότα, ποὺ βρίσκονται σ' ἀντίθεση μὲ τὴ συνηθισμένη καθημερινὴ πεῖρα τῆς ζωῆς καὶ μὲ τὴ φυσικὴ μνήμη. 'Υποστηρίζουμε ὅμως μαζὶ μὲ τὸν καθηγητὴ Νάϊτ πώς: «τὸ ὅτι λείπει ἡ ἀνάμνηση μιᾶς πράξης, ποὺ ἔγινε σὲ μιὰ προγενέστερη κατάσταση, δὲν εἶναι ἀρκετὸ ἐπιχείρημα γιὰ νὰ συμπεράνουμε, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἔχουμε ζήσει». Καὶ κάθε ἀμερόληπτος ἀντίπαλός μας πρέπει νὰ συμφωνήσει, μ' αὐτὰ ποὺ λέγει ὁ Μπάτλερ στὶς «'Ομιλίες του περὶ πλατωνικῆς φιλοσοφίας»: «τὸ νὰ θεωροῦμε τὴν ἰδέα τῆς προΰπαρξης ἐξωφρενική, ὀφείλεται στὶς ματεριαλιστικὲς ἢ μισοματεριαλιστικές μας προλήψεις». 'Εκτὸς ἀπ' αὐτό, ὑποστηρίζουμε ὅτι, ὅπως ἀναφέρει ὁ 'Ολυμπιόδωρος, ἡ μνήμη εἶναι φαντασία[1], κι' ἑπομένως κάτι στὸ ὁποῖο ἐλάχιστα μποροῦμε νὰ ὑπολογίσουμε. 'Ο 'Αμμώνιος Σακκᾶς βεβαίωνε, ὅτι ἡ μνή[μη] εἶναι ἡ μόνη ἱκανότητα μέσα στὸν ἄνθρωπο, ποὺ βρίσκεται σ' ἀ[πόλ]υτη ἀντίθεση μὲ τὴ δυνατότητα τῆς πρόγνωσης, τῆς πρόβλεψης [τοῦ] μέλλοντος. Μὴ λησμονεῖτε ἐξ ἄλλου, ὅτι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἡ [μνή]μη κι' ἄλλο ὁ νοῦς. 'Η μνήμη εἶναι ἕνας μηχανισμὸς ἀπὸ ἐνθυ[μήσει]ς, ἕνα ὄργανο καταγραφῆς, ποὺ εὔκολα μπορεῖ νὰ χαλάσει. 'Η [ψυχ]ὴ εἶναι αἰώνια κι ἄφθαρτη. Θ' ἀρνιόσαστε ἄρά γε τὴν ὕπαρξη [περασ]μένων ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων, μόνο καὶ μόνο γιατὶ δὲν τοὺς εἴδατε μὲ τὰ ὑλικά σας μάτια; 'Η ὁμαδικὴ μαρτυρία ὅλων ὅσων σὲ περασμένα χρόνια εἴδανε τὸν 'Ιούλιο Καίσαρα δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἐγγύηση ὅτι ἔχει ζήσει; Γιατί δὲν πρέπει νὰ βασισθοῦμε στὴ μαρτυρία ἐπίσης πολλῶν ἀνθρώπων προικισμένων μ' ἐνορατικὲς ἱκανότητες;

'Ερώτ. — Δὲν νομίζετε, ὅτι αὐτὲς οἱ διακρίσεις εἶναι πολὺ λεπτολόγες γιὰ νὰ τὶς παραδεχθοῦνε οἱ πιὸ πολλοὶ ἄνθρωποι;

---

1. Στὸ Φαίδωνα τοῦ Πλάτωνα ὁ 'Ολυμπιόδωρος λέει: «'Η φαντασία ἐμποδίζει τὶς διανοητικές μας συλλήψεις, κι' ἔτσι ὅταν ἐπιδρᾶ πάνω μας ἡ θεία ἔμπνευση, ἂν ἐπέμβει ἡ φαντασία, ὁ ἐνθουσιασμὸς σταματᾶ. 'Ο ἐνθουσιασμὸς κι' ἡ ἔκσταση εἶναι ἀντίθετα τὸ ἕνα πρὸς τὸ ἄλλο. Ἂν κανεὶς ἐρωτήσει, πῶς μπορεῖ ἡ ψυχὴ νὰ ἐνεργεῖ χωρὶς τὴ φαντασία, θ' ἀπαντήσουμε, ὅτι ἡ ἀντίληψή της γιὰ τὰ παγκόσμια δείχνει, πὼς εἶναι ἱκανή, γι' αὐτό. 'Η ψυχὴ ἔχει παραστάσεις ἀνεξάρτητες ἀπ' τὴ φαντασία, ποὺ ὅμως ταυτόχρονα παρακολουθεῖ τὴν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, ὅπως ἡ θύελλα καταδιώκει αὐτὸν ποὺ ταξιδεύει στὴ θάλασσα.

Ἀπάντ. — Πέστε μας καλλίτερα, οἱ πιὸ πολλοὶ ματεριαλιστές. Ἰδοὺ τί ἔχουμε νὰ τοὺς ποῦμε: Ἀκόμη καὶ κατὰ τὸ σύντομο διάστημα μιᾶς συνηθισμένης ὕπαρξης, ἡ μνήμη εἶναι πολὺ ἀδύνατη γιὰ νὰ συγκρατεῖ ὅλα τὰ γεγονότα μιᾶς ἀνθρώπινης ζωῆς. Πόσες φορὲς δὲν συμβαίνει πολὺ σημαντικὰ γεγονότα νὰ κοιμοῦνται μές στὰ βάθη τῆς μνήμης, ἕως ὅτου ἕνας συνειρμὸς ἰδεῶν ἢ κάποια ἄλλη αἰτία τὰ ξυπνήσει καὶ τὰ βάλει πάλι σ' ἐνέργεια. Αὐτὸ συμβαίνει, προπάντων, στοὺς ἡλικιωμένους ἀνθρώπους, ποὺ διαρκῶς δυσκολεύονται νὰ θυμηθοῦμε τὸ παρελθόν, Ἂν λοιπὸν λάβουμε ὑπ' ὄψη ὅ,τι γνωρίζουμε σχετικὰ μὲ τὰ φυσικὰ καὶ πνευματικὰ στοιχεῖα τοῦ ἀνθρώπου, δὲν θὰ μᾶς φανεῖ περίεργο, γιατὶ ἡ μνήμη δὲν συγκρατεῖ τὴν ἀνάμνηση ἀπὸ μιὰ ἢ ἀπὸ περισσότερες περασμένες ὑπάρξεις. Τὸ ἀντίθετο ἴσια - ἴσια θἄπρεπε νὰ μᾶς ἐκπλήξει.

Ἐρώτ. — Μοῦ δώσατε μιὰ σύντομη γενικὴ περίληψη γιὰ ὅ,τι σχετικὸ μὲ τὰ ἑπτὰ στοιχεῖα. Σύμφωνα μ' ὅσα μοῦ εἴπατε γι' αὐτά, πῶς ἐξηγεῖτε τὸ νὰ ἔχουμε χάσει κάθε ἀνάμνηση προηγούμενου βίου;

Ἀπάντ. — Αὐτὸ εἶναι πολὺ εὔκολο. Τὰ στοιχεῖα αὐτά, ποὺ ὀνομάζουμε φυσικά[1] διαλύονται μετὰ τὸ θάνατο μαζὶ μ' ὅλα τὰ συστατικά τους, ἀφανίζεται λοιπὸν κι' ἡ μνήμη μαζὶ μὲ τὸν ἐγκέφαλο. Ἡ χαμένη μνήμη μιᾶς ἐξαφανισμένης προσωπικότητας, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ θυμᾶται ἢ νὰ συγκρατεῖ ὅ,τιδήποτε στὴν ἑπόμενη ἐνσάρκωση τοῦ Ἐγώ; Μετενσάρκωση σημαίνει, ὅτι τὸ Ἐγὼ ἀποκτᾶ ἕνα ν έ ο σῶμα, ἕνα ν έ ο ἐγκέφαλο, καὶ μιὰ ν έ α μνήμη. Θἄτανε λοιπὸν ἀκατανόητο νὰ περιμένουμε ἀπ' τὴ νέα μνήμη ὅ,τι δὲν ἔχει ζήσει. Εἶναι σὰν νὰ ζητοῦμε μὲ τὸ μικροσκόπιο νὰ βροῦμε ἴχνη ἀπὸ αἷμα σ' ἕνα πουκάμισο, ποὺ δὲν φόρεσε ποτὲ ὁ δολοφόνος καὶ νὰ θέλουμε νὰ δοῦμε τὶς κόκκινες σταγόνες, ποὺ βρίσκονται μόνο στὰ ροῦχα, ποὺ φοροῦσε τότε. Αὐτὰ πρέπει νὰ ἐξετάσουμε κι' ὄχι τὸ καθαρὸ πουκάμισο. Ἂν ὅμως τὸ φόρεμα, ποὺ φοροῦσε τὴν ὥρα τοῦ ἐγκλήματος κάηκε ἢ καταστράφηκε, πῶς θὰ τὸ βροῦμε;

Ἐρώτ. — Νὰ λοιπόν! πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξει βεβαιότητα ὅτι τὸ ἔγκλημα ἔγινε, ἢ πῶς ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ «καθαρὸ πουκάμισο» ἔχει ζήσει καὶ πρίν;

Ἀπάντ. — Δὲν θὰ τὸ ἐπιτύχουμε, βέβαια, μὲ φυσικὰ μέσα, οὔτε

1. Τὸ σῶμα, ἡ ζωή, τὰ ζωώδικα ἔνστικτα καὶ τὰ πάθη, καθὼς καὶ τὸ ἀστρικὸ εἴδωλο τοῦ κάθε ἀνθρώπου (εἴτε γίνεται ἀντιληπτὸ μὲς στὴ σκέψη, εἴτε ἀπ' τὸ μάτι τοῦ νοῦ, εἴτε ἀκόμη κι' ἀντικειμενικὰ χωρισμένο ἀπ' τὸ φυσικὸ σῶμα). Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ὀνομάζουμε: Στούλα - Σαρίρα, Πράνα, Κάμα - Ρούπα, Λίγκα - Σαρίρα. Ἡ ἐπιστήμη δὲν τ' ἀρνιέται, ἀλλὰ τοὺς δίνει διαφορετικὰ ὀνόματα.

λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη ἕνα τεκμήριο, ποὺ δὲν ὑπάρχει πιά. Ὡστόσο οἱ νόμοι μας, οἱ τόσο σοφοί, ἀναγνωρίζουνε, κι' ἴσως περισσότερο ἀπ' ὅ,τι πρέπει τὴ μαρτυρία τῶν περιστάσεων. Γιὰ νὰ πεισθοῦμε γιὰ τὴ Μετενσάρκωση καὶ τὴν ὕπαρξη τῶν περασμένων μας βίων, πρέπει νὰ ἔλθουμε σ' ἐπαφή, ὄχι μὲ τὴν πρόσκαιρη μνήμη μας, ἀλλὰ μὲ τὸ μόνιμο πραγματικὰ Ἐγώ μας.

Ἐρώτ. — Πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ πιστέψει σὲ κάτι, ποὺ ἀγνοεῖ, ποὺ δὲν ἔχει ποτὲ ἰδεῖ, καί, πρᾶγμα ἀκόμη πιὸ ἀδύνατο, νὰ μπεῖ σ' ἐπαφὴ μαζί του;

Ἀπάντ. — Ἂν ἄνθρωποι, κι' ἀπ' τοὺς πιὸ μορφωμένους μάλιστα, πιστεύουνε στὴ «βαρύτητα», στὸν «αἰθέρα», στὴ «δύναμη» καὶ σὲ δὲν ξέρω πόσες ἄλλες ὑποθέσεις κι ἀφηρημένες ἔννοιες, ποὺ δὲν εἴδανε, δὲν ἄγγιξαν, δὲν μύρισαν, δὲν ἄκουσαν, δὲν γεύτηκαν ποτέ τους, γιατί νὰ μὴ μποροῦνε κι' ἄλλοι, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, νὰ πιστεύουνε στὸ αἰώνιο Ἐγώ, ὑπόθεση πολὺ πιὸ λογικὴ καὶ πολὺ πιὸ σημαντικὴ ἀπὸ ἄλλες;

Ἐρώτ. — Τί εἶναι, τέλος πάντων, αὐτὴ ἡ μυστηριώδικη αἰώνια ἀρχή; Μπορεῖτε νὰ μᾶς ἐξηγήσετε τὴ φύση της, ὥστε νὰ γίνει πιὸ νοητὴ σ' ὅλους;

Ἀπάντ. — Τὸ Ἐγὼ ποὺ μετενσαρκώνεται εἶναι τὸ ἀθάνατο, ἀτομικό, ὄχι προσωπικό, ἐγώ, μ' ἄλλα λόγια ὁ φορέας τῆς Ἄτμα - Βουδδικῆς Μονάδας. Αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἀνταμείβεται στὸ Ντεβαχὰν καὶ τιμωριέται στὴ γῆ καὶ στὸ ὁποῖο προσκολλιοῦνται τὰ «Σκάντας»[1], οἱ ἰδιότητες κάθε ἐνσάρκωσης.

Ἐρώτ. — Τί ἐννοεῖτε μὲ «Σκάντας»;

Ἀπάντ. — Αὐτὸ ποὺ εἶπα: ἰδιότητες, ἀνάμεσα στὶς ὁποῖες κι' ἡ μνήμη, ποὺ ὅλες μαραίνονται σὰν τὰ λουλούδια ἀφίνοντας πίσω κάποιο ἀνεπαίσθητο ἄρωμα μόνο. Σᾶς ἀναφέρω μιὰ παράγραφο ἀπ' τὴ βουδδικὴ Κατήχηση[2] τοῦ Συνταγματάρχη Ὄλκοττ σχετικὴ μ' αὐτὸ τὸ θέμα:

---

1. Ἡ βουδδικὴ διδασκαλία ἀναφέρει πέντε «Σκάντας»: α) Ρούπα (μορφὴ ἢ σῶμα) ὑλικὲς ἰδιότητες, β) Βεντάνα, αἴσθηση, γ) Σάννα, ἀφηρημένες ἔνοιες, δ) Σαμκχάρα, τάσεις τῆς νοημοσύνης, ε) Βιννάνα, διανοητικὲς ἱκανότητες. Ἀπ' αὐτὲς εἵμαστε καμωμένοι, μ' αὐτὲς συνειδητοποιοῦμε τὴν ὕπαρξη, χάρις σ' αὐτὲς ἐπικοινωνοῦμε μὲ τὸν ἔξω κόσμο.

2. Ὁ Συνταγματάρχης Ὄλκοττ ὑπῆρξε ἱδρυτὴς καὶ Πρόεδρος τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας. Ἡ ἀκρίβεια τῶν λεγομένων του πιστοποιεῖται ἀπ' τὸ βουδδιστὴ ἀρχιερέα Σεβάσμιο Σουμαγκάλα στὸ Κολόμπο. Ἡ βουδδικὴ κατήχηση εἶναι σύμφωνη μὲ τὰ διδάγματα τῆς βουδδικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Νότου.

«Ὁ ἡλικιωμένος ἄνθρωπος θυμᾶται τὰ ἐπεισόδια τῆς νεανικῆς του ἡλικίας, παρ' ὅλο ποὺ ἔχει σωματικὰ καὶ διανοητικὰ ἀλλάξει. Γιατὶ λοιπὸν ἡ ἀνάμνηση τῶν περασμένων ὑπάρξεων δὲν μεταβιβάζεται απ' τὴ μιὰ γέννηση στὴν ἄλλη: Διότι ἡ μνήμη εἶναι ἕνα μέρος ἀπ' τὰ «Σκάντας». Τὰ Σκάντας μεαβάλλοναι μὲ κάθε νέα ὕπαρξη, ὅπου ἀναπύσσεται μιὰ νέα μνήμη, ποὺ καταγράφει τὰ γεγονότα αὐτοῦ τοῦ νέου βίου. Ὡστόσο κάποια ἀνάμνηση, κάποια ἀπήχηση ἀπ' τὶς περασμένες ζωὲς πρέπει νὰ διατηρεῖται. Ὅταν ὁ πρίγκηπας Σιντάρτα ἔγινε Βούδδας, ὁλόκληρη ἡ σειρὰ ἀπ' τὶς περασμένες του ἐνσαρκώσεις φανερώθηκε μπροστά του...

Αὐτὰ σᾶς ἀποδεικνύουν ὅτι ἐνῶ οἱ αἰώνιες ἰδιότητες τῆς προσωπικότητας, ὅπως ἡ ἀγάπη, ἡ καλωσύνη, ἡ εὐσπλαγχνία συνδέονται μὲ τ' ἀθάνατο Ἐγώ, πάνω στὸ ὁποῖο ἐντυπώνουνε μιά, ἂς ποῦμε- μόνιμη φωτογραφία τῆς θείας ὄψης τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ δὲν ὑπάρχει πιά, τὰ ὑλικὰ Σκάντας (αὐτὰ ποὺ δημιουργοῦνε τὰ πιὸ χτυπητὰ καρμικὰ ἀποτελέσματα) εἶναι ἐφήμερα, ὅσο κι' ἡ λάμψη τῆς ἀστραπῆς, Δὲν μποροῦνε νὰ ἐντυπώσουνε κανένα ἴχνος πάνω στὸ νέο ἐγκέφαλο τῆς καινούργιας προσωπικότητας, χωρὶς αὐτὸ νὰ ζημιώνει σὲ τίποτε τὴν ταυτότητα τοῦ μετενσαρκωνόμενου Ἐγώ.

Ἐρώτ. — Μήπως ἐννοεῖτε, ὅτι τὸ μόνο, ποὺ ἐπιζεῖ, εἶναι ἡ μνήμη τῆς ψυχῆς, ὅπως τὴν ὀνομάζετε, ἀφοῦ αὐτὴ ἢ αὐτὸ τὸ Ἐγὼ εἶναι τὸ ἴδιον ὄν, ἐνῶ ἀπ' τὴν προσωπικότητα δὲν μένει τίποτε;

Ἀπάντ. — Ὄχι ἀκριβῶς. Κάτι ἐπιζεῖ ἀπὸ κάθε προσωπικότητα, ἐκτὸς ἂν πρόκειται γιὰ τέλεια ὑλιστικὴ φύση, κλεισμένη ἔτσι ὥστε καμμιὰ πνευματικὴ ἀχτίνα νὰ μὴ μπορεῖ νὰ τὴ διαπεράσει, κάτι ἀφίνει ἕνα αἰώνιο ἀποτύπωμα πάνω στὸν ἐνσαρκωνόμενο ἀθάνατο Ἑαυτὸ ἢ τὸ πνευματικὸ Ἐγώ[1]. Ἡ προσωπικότητα μὲ τὰ «Σκάντας» της ἀλλάζει μὲ κάθε νέα γέννηση, ἀφοῦ, ὅπως εἴπαμε, δὲν εἶναι παρὰ ὁ ρόλος, ποὺ ὁ ἠθοποιὸς (τὸ πραγματικὸ Ἐγὼ) παίζει μιὰ βραδυά. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο στὸ φυσικὸ πεδίο δὲν θυμόμαστε τὶς περασμένες ζωές μας, μολονότι τὸ «πραγματικὸ» Ἐγὼ τὶς ἔχει ζήσει καὶ τὶς γνωρίζει ὅλες.

Ἐρώτ. — Πῶς τότε ὁ πραγματικὸς ἢ πνευματικὸς ἄνθρωπος δὲν ἀποτυπώνει αὐτὴ τὴ γνώση στὸ νέο προσωπικὸ Ἐγώ;

Ἀπάντ.— Κι' ἐσεῖς πῶς ἐξηγεῖτε τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ὑπηρέτριες μιᾶς φτωχικῆς ἀγροικίας ἀρχίζανε νὰ μιλοῦνε ἑβραϊκὰ καὶ νὰ παίζου-

---

1. Ἢ ὁ πνευματικὸς Ἑαυτὸς σ' ἀντίθεση μὲ τὸν προσωπικὸ Ἑαυτό. Δὲν πρέπει νὰ συγχέουμε τὸ «πνευματικὸ Ἐγὼ» μὲ τὸν «Ἀνώτερο Ἑαυτό», ποὖναι τὸ Ἄτμα, ὁ ἐντός μας Θεός, ἀξεχώριστος ἀπ' τὸ Παγκόσμιο Πνεῦμα.

νε βιολί, ὅταν πέφτανε σὲ κατάσταση ὕπνωσης, μαγνητικοῦ ὕπνου, ἐνῶ δὲν θυμόντανε τίποτε μόλις ξυπνούσανε; Αὐτὸ ὀφείλεται, (ὅπως θὰ σᾶς ἐξηγούσανε οἱ παλιοὶ ἀληθινοὶ ψυχολόγοι κι' ὄχι οἱ σύγχρονες σχολές σας) στὸ ὅτι τὸ πνευματικὸ 'Εγὼ μπορεῖ νὰ δράσει, μονάχα ὅταν παραλύει τὸ προσωπικὸ ἐγώ. Τὸ πνευματικὸ 'Εγὼ εἶναι παντογνώστης, ἔχει ἔμφυτη μέσα του κάθε γνώση. Τὸ προσωπικὸ 'Εγὼ εἶναι δημιούργημα τοῦ περιβάλλοντος καὶ σκλάβος τῆς φυσικῆς του μνήμης. Ἂν τὸ πνευματικὸ 'Εγὼ μποροῦσε νὰ ἐκδηλώνεται ἀδιάκοπα κι' ἀνεμπόδιστα, δὲν θὰ ὑπήρχανε πιὰ ἄνθρωποι πάνω στὴ γῆ, ἀλλὰ θεοί.

'Ερώτ. — Πρέπει ὡστόσο νὰ ὑπάρχουνε ἐξαιρέσεις, νὰ εἶναι καὶ μερικοὶ ἄνθρωποι, ποὺ νὰ θυμοῦνται.

'Απάντ. — 'Υπάρχουνε. Ποιός ὅμως πιστεύει τὰ λόγια τους; Οἱ σύγχρονοι ματεριαλιστὲς θεωροῦνε τέτοιους νευροψυχικὰ ὑπερευαίσθητους τύπους, ὑστερικούς, ὀνειροπαρμένους, βλαμμένους, ἔξαλλους, ἢ ἀπατεῶνες. Ὅταν μιλήσετε γιὰ ψυχή, μερικοὶ ἄνθρωποι σᾶς ἐρωτοῦνε: «Τί εἶναι ψυχή; Μπορέσατε ποτὲ ν' ἀποδείξετε τὴν ὕπαρξή της»; Δὲν ἔχει νόημα νὰ συζητάει κανεὶς τέτοια θέματα μὲ ματεριαλιστές. Τοὺς ἀπευθύνω ὡστόσο αὐτὴ τὴν ἐρώτηση: «Μπορεῖτε νὰ θυμηθεῖτε, τί εἴσαστε καὶ τί κάνατε, στὴ βρεφική σας ἡλικία; Διατηρεῖτε καὶ τὴν ἐλάχιστη ἀνάμνηση ἀπ' τὴ ζωή, τὶς σκέψεις, καὶ τὶς πράξεις σας τοὺς πρώτους δεκαοκτὼ μῆνες, ἢ τὰ πρῶτα δυὸ χρόνια τοῦ βίου σας; Γιατί δὲν ἀρνιέστε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὅτι ζήσατε τότε»; Ἂν σ' ὅλα αὐτὰ προσθέσουμε, ὅτι τὸ μετενσαρκωνόμενο 'Εγὼ ἢ ἡ ἀτομικότητα συγκρατεῖ σ' ὅλη τὴ Ντεβαχανικὴ περίοδο τὸ ἀπόσταγμα τῆς πείρας τῆς περασμένης γήϊνης ζωῆς, τῆς προηγούμενηςδηλαδὴ προσωπικότητας, ἔτσι ὥστε ὅλη ἡ πεῖρα τῆς φυσικῆς ζωῆς νὰ περιέρχεται σὲ μιὰ κατάσταση ὑπαρκτὴ «δυνάμει» ἢ ἀκριβέστερα νὰ μεταφράζεται σὲ πνευματικοὺς τύπους (φόρμουλες). Ἂν ἐπὶ πλέον λάβουμε ὑπ' ὄψη μας, ὅτι δέκα ἢ καὶ δεκαπέντε αἰῶνες χωρίζουνε δυὸ διαδοχικὲς ἐνσαρκώσεις, κι ὅτι σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα ἡ φυσικὴ συνείδηση ἀδρανεῖ ὅλωσδιόλου ἀφοῦ δὲν διαθέτει ὄργανα ἐκδήλωσης, κι' ἑπομένως δὲν βρίσκεται σὲ ὕ π α ρ ξ η, τότε γίνεται πολὺ φανερὴ ἡ αἰτία, γιὰ τὴν ὁποία δὲν μένει καμμιὰ ἐνθύμηση στὴ γνήσια φυσικὴ μνήμη.

'Ερώτ. — Εἴπατε, ὅτι τὸ πνευματικὸ 'Εγὼ εἶναι παντογνώστης. Τι γίνεται λοιπὸν αὐτὴ ἡ περίφημη παντογνωσία σ' ὅλη τὴ Ντεβαχανικὴ ζωή;

'Απάντ. — Σ' ὅλη αὐτὴ τὴν περίοδο βρίσκεται σὲ λανθάνουσα δυναμικὴ κατάσταση, πρῶτα ἀπ' ὅλα γιατὶ τὸ πνευματικὸ 'Εγώ, ἡ σύνθεση τοῦ Μπούντι — Μάνας δὲν εἶναι ὁ ἀνώτερος ἑαυτός, ποὺ βρίσκεται ἑνωμένος μὲ τὸ Παγκόσμιο Πνεῦμα ἢ Ψυχὴ καὶ γι' αὐτὸ

εἶναι κι' ὁ μόνος παντογνώστης. Δεύτερον, γιατὶ τὸ **Ντεβαχὰν εἶναι** ἡ ἐξιδανικευμένη συνέχιση τῆς προηγούμενης γήϊνης ζωῆς, **εἶναι** δηλαδὴ τὸ ἀντιστάθμισμα, ἡ ἀνταμοιβὴ γιὰ ὅλες τὶς ἀδικίες καὶ τὰ βάσανα, ποὺ περάσαμε χωρὶς νὰ εἴμαστε **ὑπεύθυνοι** γι' αὐτά. **Στὸ** Ντεβαχάν, τὸ πνευματικὸ 'Εγὼ εἶναι παντογνώστης «δυνάμει». Πάνσοφο γίνεται μονάχα στὸ Νιρβάνα, ὅταν τὸ 'Εγὼ βυθίζεται μὲς στὸ Παγκόσμιο Πνεῦμα - Ψυχή. 'Ωστόσο, τὸ 'Εγὼ μπορεῖ ν' ἀποκτήσει σχεδὸν παντογνωσία πάνω στη γῆ, ὅσες ὧρες κατορθώνει νὰ λυτρωθεῖ ἀπ' τὰ ὑλικὰ δεσμὰ ὑπὸ ὡρισμένες, ὄχι κανονικές, συνθῆκες καὶ μὲ τὴν ἐμφάνιση ὡρισμένων φυσιολογικῶν μεταβολῶν τοῦ σώματος. Ζωντανὸ παράδειγμα εἶναι αὐτὲς οἱ νέες, ποὺ πέφτανε σὲ ὑπνοβασία, καὶ τὶς ὁποῖες σᾶς ἔχω ἀναφέρει. Μιὰ ἁπλοϊκὴ ὑπηρέτρια μιλοῦσε ἑβραΐϊκα καὶ μιὰ ἄλλη ἔπαιζε βιολί· μπορεῖτε νὰ φαντασθεῖτε αὐτὴ τὴν περίπτωση; Δὲν ἐννοῶ, βέβαια, ὅτι οἱ ἐξηγήσεις, ποὺ μᾶς ἔδωσε ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη γι' αὐτὸ τὸ γεγονός, δὲν ἔχουνε κάποια δόση ἀλήθειας, πὼς μιὰ δηλαδὴ ἀπ' αὐτὲς τὶς κοπέλλες πρὸ χρόνων εἶχε ἀκούσει τὸν κύριό της, κάποιον ἱερωμένο, νὰ διαβάζει μεγαλόφωνα ἑβραΐϊκα συγγράμματα, κι' ἡ ἄλλη εἶχε ἀκούσει κάποιον καλλιτέχνη νὰ παίζει βιολὶ σ' αὐτὴ τὴν ἴδια ἀγροικία. Οὔτε ἡ μία ὅμως, οὔτε ἡ ἄλλη, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἐκτελέσει τόσο καλὰ τὸ ρόλο της, ἂν δὲν τῆς ἔδινε ἔμπνευση Α ὐ τ ό, ποὺ ὄντας ἀπ' τὴν ἴδια φύση μὲ τὸ Παγκόσμιο Πνεῦμα, εἶναι καὶ τὸ ἴδιο πάνσοφο. Στὴν πρώτη περίπτωση ἡ 'Ανώτερη 'Αρχὴ ἐπιδροῦσε πάνω στὰ «Σκάντας» καὶ τὰ κινοῦσε. Στὴ δεύτερη, ἡ προσωπικότητα εἶχε παραλύσει κι' ἡ ἀτομικότητα ἐκδηλώνονταν ἀβίαστα. **Μὴ συγχέετε, παρακαλῶ, τὶς δύο περιπτώσεις.**

★

Στὸ «ΚΛΕΙΔΙ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΑΣ» περιλαμβάνονται ἑκατοντάδες τέτοιες ἐρωταποκρίσεις, μεταξὺ τῶν ἄλλων, πάνω στὰ ἑπόμενα θέματα:

Διαφορὰ μεταξὺ ψυχῆς καὶ πνεύματος
'Η συνείδηση μετὰ τὸ θάνατο καὶ πρὶν ἀπ' τὴ γέννηση
'Ο φυσικὸς καὶ πνευματικὸς ἄνθρωπος
'Η αἰώνια ἀνταμοιβὴ καὶ τιμωρία
'Αμοιβὴ καὶ τιμωρία τοῦ 'Εγὼ
Θεὸς καὶ προσευχὴ
Εἶναι ἀναγκαία ἡ προσευχή;
'Η πηγὴ τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς
Θεοσοφία καὶ ἀσκητισμὸς
Θεοσοφία καὶ γάμος
Θεοσοφία καὶ ἀγωγὴ
'Η τελειοποίηση τοῦ ἑαυτοῦ μας
'Η ἀφηρημένη ἰδέα καὶ ἡ συγκεκριμένη πραγματικότητα

ΑΙΜΙΛΙΑ ΙΒΟΥ

Ἀνάμεσα Γῆς καὶ Οὐρανοῦ

Ἐρχόμαστε ἀπὸ μακρυά...
Λαμπάδες τραγικὲς ποὺ διαιωνίζουν
μὲ τῆς ἀνάλωσης τὰ δάκρυα
τὴν ἀκατάσχετη ἀστεριῶν ὁρμή.

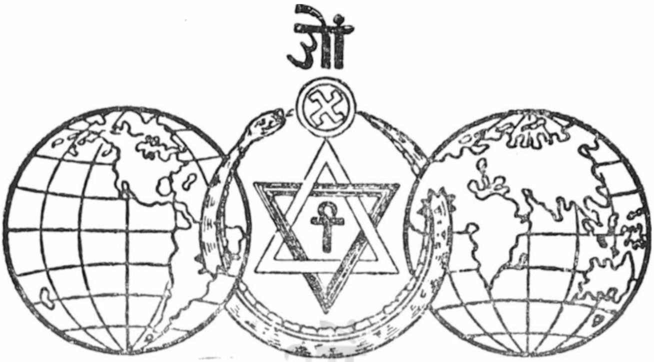
Πολεμιστὲς μοναχικοί.
Μὲ ἀνοιχτὰ ἐρωτηματικὰ
κραδαίνοντας μιὰν ἀστραπὴ σπαθιοῦ
στὸ μέτωπο ἀνειρήνευτου ἐχθροῦ.

Μὲ προσωπίδες ἀνεξήγητες
καὶ πανοπλίες εὐπρόσβλητες
ποὺ μᾶς προδίδουν
καὶ συνωμοτοῦν μὲ τὸν ἐχθρό.

Πρώτη πατρίδα - μήτρα ἡ φωτιά.
Ἡ ἀνεμόσκαλα τῶν χιλιετηρίδων
μᾶς ἀνεβίβασε ψηλά.
Κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας φωτιές...

Κάθε μας βῆμα, κάθε μετατόπιση
στ᾽ ἀέρινα σκαλιὰ
καὶ μιὰ δριστικὴ ἀμετάθετη ζαριὰ
στῆς μοίρας τὸ ἀδυσώπητο ζατρίκι.

Ἀτέρμονη ποὺ εἶναι ἡ σκαλωσιά!...
Ἡ ἀναρρίχηση μᾶς τυραννᾶ.
Ὑπόσχεση δολερὴ τὸ φτάσιμο
σὲ κάποιο θεοβάδιστο Σινᾶ...

ΤΟ 94ον ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

ΣΤΟ ΑΝΤΥΑΡ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ

Στὸ Ἄντυαρ τῆς Ἰνδίας συνῆλθε τὸ 94ον ἐτήσιον συνέδριον τῆς παγκοσμίου Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας, ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ **Νιλακάντα Σρὶ Ρὰμ** καὶ μὲ συμμετοχὴ 804 ἀντιπροσώπων ἀπὸ **58** χῶρες.

Τὸ συνέδριο ἄνοιξε μὲ τὴν «προσευχὴ τῶν θρησκειῶν». Καὶ κάθε ἡμέρα, αἱ ἐργασίαι τοῦ συνεδρίου ἄρχιζαν ἀφοῦ προηγουμένως ἐγίνετο ἡ προσευχὴ αὐτή. Δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνον ΜΙΑ Πραγματικότης, στὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι ἔχουν δώσει, στὴν πορεία τῶν αἰώνων, διάφορα ὀνόματα. Ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦν σήμερα παρὰ νὰ διατηροῦν τὴν θρησκεία τῆς ἐθνικῆς των παραδόσεως ἀρχίζουν νὰ ἀντιλαμβάνωνται τὴν ἀλήθεια τῆς Μιᾶς Δημιουργικῆς Ἀρχῆς, γι' αὐτὸ καὶ σύνθημα τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας εἶναι: «Οὐδεμία θρησκεία εἶναι ὑπερτέρα τῆς Ἀληθείας».

Πρώτη ἀναπέμπεται ἡ προσευχὴ τῶν Ἰνδῶν: Om! Sahasrashirsha purushah sahasrakshah sahasrapat! στρεφόμενη πρὸς τὸν Πουρούσα, τὸν θεὸ μὲ τὰ χίλια κεφάλια, τὰ χίλια μάτια, τὰ χίλια πόδια... Εἶναι μιὰ συμβολικὴ ἔκφρασις τῶν Ἰνδῶν γιὰ τὸν Πανταχοῦ Παρόντα.

Ἀκολουθοῦν αἱ προσευχαὶ τῶν ἄλλων θρησκειῶν, κατὰ τὴν χρονολογικὴ σειρὰ τῆς ἐμφανίσεώς των στὴ γῆ. Ἐκπρόσωποι κάθε θρησκείας μεταξὺ τῶν συνέδρων διαβάζουν, ἀπὸ τὸ ἱερὸ βιβλίο των, τὴν προσευχή. Ὁ Ζωροαστρικὸς προσηυχήθη πρὸς «τὴν χάριν τοῦ Παντογνώστου Κυρίου τῆς Ὑπάρξεως», ὁ Ζαϊνιστὴς ἐξέφρασε σεβασμὸν «πρὸς

πᾶν ἄξιον σεβασμοῦ», ὁ Ἑβραῖος ἐδιάβασε περικοπὴν τῆς Βίβλου ποὺ ἐτόνιζεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Ἕνας, ὁ Βουδδιστὴς προσηυχήθη πρὸς τὸν «Ἅγιον Ἕνα, τὸν Τέλειον εἰς Σοφίαν Κύριον», ὁ Χριστιανὸς πρὸς τὴν Ἁγίαν Τριάδα, ὁ Μουσουλμᾶνος πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν προφήτην του Μωάμεθ καὶ ὁ Σικκιστὴς ἐπεκαλέσθη «τὸ ἀληθὲς ὄνομα τοῦ Πλάστου, τοῦ ἀφόβου Πνεύματος». Στὸ τέλος, ὅλοι μαζὶ ἀπήγγειλαν τὴν Οἰκουμενικὴ Προσευχή, ἡ ὁποία ἀπευθύνεται πρὸς τὴν κρυμμένη Ζωή, Φῶς καὶ Ἀγάπη, ποὺ εἶναι ἐπιτομὴ ὅλων τῶν διαφόρων ὀνομάτων ὑπὸ τὰ ὁποῖα ὁ Εἷς εἶναι γνωστὸς στοὺς ἀνθρώπους.

Οἱ σύνεδροι εἶχαν τὴν δυνατότητα νὰ παρακολουθήσουν θεία λειτουργία τῆς ἰδιαιτέρας των θρησκείας ἢ νὰ προσευχηθοῦν στὸ ναὸ τῆς θρησκείας των, δεδομένου ὅτι τὸ Ἄντυαρ — ἡ ἕδρα τῆς παγκοσμίου Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας — διαθέτει ναοὺς ὅλων τῶν θρησκειῶν. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτή, ἂς σημειωθῆ — ἢ μᾶλλον, ἂς ὑπογραμμισθῆ — ὅτι ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία δέχεται ὡς μέλη της ἀνθρώπους καλῆς θελήσεως καὶ ἁγνῶν προθέσεων ἀδιακρίτως τῆς θρησκείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν καὶ εἰς τὴν ὁποίαν θ ὰ π α ρ α μ ε ί ν ο υ ν, ὅπως, ἐπίσης, ἀσχέτως τῶν διακρίσεων φυλῆς, τάξεως κ.λ.π. διότι σκοπὸς τῆς Ἑταιρίας εἶναι νὰ προαγάγη τὴν παγκόσμια ἀδελφότητα. Μὲ τὸ νὰ διατυπώνη τὴν ἄποψι ὅτι ὑπάρχει ΕΝΑΣ Δημιουργός, ἀδιαφόρως πρὸς τὰ ὀνόματα ποὺ δίνουν οἱ ἄνθρωποι στὸν Θεὸ καὶ ὁ καθένας τὸν φαντάζεται διαφορετικόν, καὶ ὅτι ὑπάρχει ΜΙΑ Ἀλήθεια, πάνω ἀπὸ ὅλες τὶς θρησκεῖες, δὲν ἕπεται ὅτι ὑποχρεώνει τὰ μέλη της νὰ συμμερισθοῦν αὐτὴ τὴν ἄποψι. Μπορεῖ ἕνας Θεόσοφος νὰ μένη στήν Ἑταιρία διατηρῶντας εἰς τὸ ἀκέραιον τὶς δικές του θρησκευτικὲς ἀντιλήψεις, ἀρκεῖ νὰ ἀνέχεται καὶ νὰ σέβεται ἐκεῖνες τῶν ἄλλων.

Ἐξ ἄλλου, ὅσοι σύνεδροι ἤθελαν, μποροῦσαν νὰ ἀπολαύσουν — ἀλλὰ ἂν ξυπνοῦσαν στὶς 6 τὸ πρωΐ — τὴν ὑποβλητικὴ λειτουργία στὸ BHARATA SAMAJ PUJA, ἕναν ἁπλὸ ναό, δίπλα στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Ἄντυαρ. Καμμία εἰκόνα, κανένα εἴδωλο μέσα σ' αὐτὸν τὸ ναό. Μόνον ἕνας βωμός, πάνω στὸν ὁποῖον καίει μία λαμπάδα, τὸ Ἕνα Φῶς, ποὺ εἶναι κρυμμένο στὴν καρδιὰ ὅλων τῶν λατρειῶν. Αἱ προσευχαὶ εἶναι οἰκουμενικοῦ χαρακτῆρος, ὥστε νὰ μπορῆ νὰ τῆς πῆ ὁ ὀπαδὸς οἱασδήποτε θρησκείας.

***

Ὁ Πρόεδρος Ν. Σρὶ Ράμ, εἶπε στὴν ἐναρκτήρια ὁμιλία του, ὅτι οἱ Θεόσοφοι ὅλου τοῦ κόσμου ἀποβλέπουν στὸ ἔτος 1975, ποὺ θὰ σημειώση τὴν ἑκατονταετία ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἑταιρίας, μὲ τὴν ἐπιθυμία νὰ ἑορτασθῆ αὐτὴ ἡ σημαντικὴ ἐπέτειος σὲ παγκόσμια κλίμακα. Ἀλλά, εἶπε, ἕνας πανηγυρισμὸς δὲν ἀρκεῖ νὰ μεταβάλη τὴν Ἑταιρία σὲ ἀποδοτικὸ ὄργανο γιὰ νὰ βοηθήση τὸν κόσμο νὰ προοδεύση σὲ μιὰ ἀληθινὰ καινούργια ἐποχή. Ἐκεῖνο ποὺ

χρειαζόμαστε, δὲν εἶναι νὰ συγχαροῦμε τοὺς ἑαυτούς μας γιὰ τὰ ἕως τώρα ἐπιτεύγματα τῆς Ἑταιρίας, ἀλλὰ νὰ ἀποβλέψωμε σὲ νέες ἐξελίξεις, μὲ νέο πνεῦμα, διότι ὁ κόσμος περνάει σήμερα βαρειὰ κρίσι καὶ ὀφείλομε νὰ παίξωμε τὸν ρόλο μας στὴν ἀλλαγή, ἡ ὁποία εἶναι ἀπαραίτητη, ἂν πρόκειται νὰ ὑπάρξῃ ἔξοδος ἀπὸ τὴν κρίσι.

Μερικοὶ — συνέχισε — πιστεύουν ὅτι ἡ Θεοσοφία ἔκαμε γιγάντια βήματα ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς Μπλαβάτσκυ. Πιστεύουν ἀκόμη ὅτι ἡ Ἀρχαία Σοφία εἶναι πάντοτε ἐπίκαιρη, διότι ἐπιβεβαιώνεται σὲ πολλὰ ἀπὸ τὴν σύγχρονη Ἐπιστήμη, Αὐτὸ μπορεῖ νὰ εἶναι σωστό, ἀλλὰ δὲν θὰ δώσῃ στὸν κόσμο καμμιὰ σωστὴ ἰδέα περὶ τῆς Θεοσοφίας. Χρειάζεται νὰ διαδοθῇ ἡ ἀλήθεια τῆς Ἀρχαίας Σοφίας, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ ἔχῃ ἀποφασιστικὴ ἐπίδρασι στὴ ζωὴ καθενὸς ἀτόμου. Πρέπει νὰ μάθουν οἱ ἄνθρωποι νὰ σκέπτωνται σὰν ἄνθρωποι, ὄχι σὰν πολῖται ἑνὸς ἔθνους, μὲ τάσεις ὑπεροχῆς τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἢ μὲ συμφέροντα τοῦ ἑνὸς ἐναντίον τῶν ἄλλων. Πρέπει νὰ δοῦμε τὴ ζωὴ σὰν ἕνα σύνολο. Πρέπει νὰ τὴν δοῦμε μὲ νέα μάτια.

Κατόπιν ὁ Ν. Σρι Ρὰμ ἀνεσκόπησε τὴν δραστηριότητα τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς Ἑταιρίας ἀνὰ τὸν κόσμο.

Ἔγιναν κατόπιν ἐκθέσεις γιὰ τὴν δραστηριότητα τοῦ Θεοσοφικοῦ Τάγματος Ὑπηρεσίας, τῆς Σχολῆς Σοφίας καὶ τῶν ἄλλων ἱδρυμάτων.

Τέλος, ἔγιναν εἰσηγήσεις ἐπὶ διαφόρων πνευματικῶν θεμάτων. Χάριν τῶν ἀναγνωστῶν του, ὁ ΙΛΙΣΟΣ θὰ δημοσιεύσῃ περικοπὲς τῶν ὁμιλιῶν αὐτῶν.

Ὁ ἄνθρωπος ἀπέναντι τοῦ σημερινοῦ κόσμου

«Ὁ κόσμος διέρχεται κρίσιν», εἶπε ὁ Οὐΐλλιαμ Ρόςς. «Δὲν συμφωνοῦμε γιὰ τὸ εἶδος τῆς Κοινωνίας ποὺ πρέπει νὰ φτιάσωμε ἢ γιὰ τὸ εἶδος τῆς ζωῆς, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ φτιάσῃ μιὰ καλύτερη κοινωνία. Δὲν ξέρομε πῶς νὰ ἐξασφαλίσωμε τὴν εἰρήνη. Ζοῦμε σ' ἕναν κόσμο ἀφθονίας, ὅπου, ὅμως, πολλοὶ πεινοῦν. Ἡ εἰρήνη γίνεται εὐκολώτερη μὲ τὴν τεχνολογία, ὡστόσο ἡ δυσαρέσκεια αὐξάνει. Δὲν ξέρομε πῶς νὰ ἐγκαταστήσωμε κοινωνικὴ δικαιοσύνη, πῶς ν' ἀποθαρρύνωμε τοὺς ἀνθρώπους νὰ σκοτώνουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἢ νὰ θεσπίσωμε ἔξυπνους νόμους. Ζοῦμε σὲ κοινωνία αἰσθήσεων, δηλαδή, ὁ πολιτισμός μας βασίζεται σὲ ὅ,τι μποροῦμε νὰ ἰδοῦμε, νὰ ἀκούσωμε, νὰ γευθοῦμε ἢ νὰ ὀσφρανθοῦμε. Δίνομε σημασία στὰ ὑλικά, τὰ ἐμπειρικὰ καὶ θετικά, ἀντικρύζοντας μὲ δυσπιστία τὰ μεταφυσικά, μυστικιστικὰ καὶ πνευματικά».

Ὁ ὁμιλητὴς εἶπε περαιτέρω:

«Εἴμαστε στὸν αἰῶνα τῆς τεχνολογίας. Κάνομε πράγματα διότι εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ κάμωμε, χωρὶς νὰ ἐξετάσωμε καὶ ἂν ἀξίζῃ νὰ τὰ κάνωμε. Οἱ σκοποί μας εἶναι τεχνολογικοί, ὄχι ἀνθρώπινοι. Ἔχομε παραμερίσει τὸν ἄνθρωπο χάριν μιᾶς τεχνολογικῆς οὐτοπίας, ἡ ὁποία χρειάζε-

ται ρομπὸτ καὶ προγράμματα, δὲν χρειάζεται ἀνθρώπους. Ἡ τεχνολογία ηὔξησε τὶς ἀνέσεις μας, ἀλλὰ οἱ ἐποφθαλμιούμενες ἀξίες εἶναι ὁ πλοῦτος ἡ ἄνεσις, ἡ εὐχαρίστησις, ἡ ἰσχύς. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι διεθνεῖς ἐντάσεις καὶ ἔθνη στὴν ἁρπάγη ἑνὸς συστήματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου δὲν φαίνεται νὰ ἀσκοῦν ἔλεγχο. Ἀξιοποιοῦμε τὴν κομψότητα, τὴν εὐγένεια, τὴν τεχνικὴ καὶ περιφρονοῦμε τὴν ζωτικότητα, τὴν σημασία, τὴν δημιουργικότητα.

Ὑπάρχει διέξοδος; Ὑπάρχουν ἀπαντήσεις στὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζομε;

Αἱ ἀπαντήσεις κεῖνται στὸ ἄτομον. Ἡ ἀληθινὴ πύλη πρέπει νὰ γίνη στὶς καρδιὲς καὶ στὸ νοῦ τῶν ἀνθρώπων. Πρέπει νὰ ἀντιληφθοῦμε τὴν ἀληθινὴ σκοπιμότητα τῆς μορφώσεως, νὰ ἐλέγχωμε τὸ περιβάλλον. Νὰ ἀξιοποιήσωμε τὴν ἀρετὴ τῆς περιεργείας καὶ τῆς ἀμφιβολίας. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἀπελευθερωθῆ καὶ ἐλευθερία σημαίνει τὴν αὐτο - ἀνακάλυψι ὅτι ἡ ἐκλογὴ καὶ ἡ δρᾶσις πηγάζουν ἀπὸ τὸν ἐλεύθερο ἄνθρωπο. Πρέπει νὰ γίνωμε ἐνήμεροι τοῦ ἐσωτερικοῦ μας ἑαυτοῦ καὶ νὰ ἐλευθερωθοῦμε, μὲ ἄλλα λόγια νὰ ἀ δ ε ι ά σ ω μ ε τὸν ἑαυτό μας ἀπὸ ξένη ἐπίδρασι καὶ ἀπὸ κάθε ἐπιθυμία ἐγωϊστική. Νὰ φθάσωμε σὲ μιὰ μεγάλη σηναίσθησι τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Αὐθεντικὸς ἀνθρωπισμὸς εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ ὅλα τὰ ψεύδη τῆς ἰδιοτελείας, εἴτε ἐγωϊστικῆς ἢ ὁμαδικῆς».

Ἡ σύγχρονη κρίσις καὶ ἡ θρησκεία

Ὁ Ἰνδὸς Ἀσὺτ Πατβαρντὰν εἶπε ὅτι σήμερα, γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία, ὁ ἄνθρωπος ἀπολαμβάνει ὁλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη κληρονομία. Ὡστόσο, ὅλη αὐτὴ ἡ κληρονομία ἀπειλεῖται μὲ καταστροφὴ ἀπὸ ἕναν ἀτομικὸ πόλεμο. Κινδυνεύουν παραδόσεις καὶ θεσμοὶ ὁλοκλήρων γενεῶν, προσφιλεῖς στὸν ἄνθρωπο. Κινδυνεύει ἡ ἴδια ἡ ἐπιβίωσις τῆς ἀνθρωπότητος.

Στὸ βάθος, ἡ ἀνθρωπότης διέρχεται κρίσι πίστεως. Εἰς πεῖσμα τῶν ἐπαναστατικῶν μεταβολῶν τῆς ἐπιστήμης διατίθενται γιὰ ας, ὁ ἄνθρωπος παραμένει ἀλυσοδεμένος στὴ φτώχεια, τὴν ἀμάθεια καὶ τὴν ἀρρώστεια. Οἱ πόροι τῆς ἐπιστήμης διατίθενται διὰ καταστρεπτικοὺς σκοπούς. Ὁ ἄνθρωπος θὰ μποροῦσε νὰ θέση τέρμα στὴν πεῖνα, νὰ ἐξουδετερώση ἕνα ποσὸν ἀσθενειῶν καὶ τὴν ἀμάθεια, ἀλλὰ τὰ παρατείνει καὶ ἡ αἰτία βρίσκεται στὸ νοῦ του μέσα. Εἴμαστε σκλάβοι τάσεων τοῦ νοῦ καὶ συνηθειῶν σκέψεως. Γι' αὐτό, προτιμοῦμε νὰ κατασκευάζωμε μέσα ὀλέθρου. Δαπανοῦμε δισεκατομμύρια δολλαρίων σὲ ἐξοπλισμοὺς καὶ πολέμους, ἐνῶ δὲν βρίσκομε χρήματα γιὰ τὴν ἀνάπτυξι τῶν πτωχῶν χωρῶν. Ἐξ ἄλλου, ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔμαθε νὰ ζῆ ἁρμονικὰ μὲ τὴν φύσι. Ἤξερε τί νὰ κάμη στὶς ζοῦγκλες τῆς Ἀφρικῆς, ἀλλὰ δὲν ξέρει πῶς νὰ φερθῆ στὶς μεγάλες πόλεις, ὅπου ἐγκαθίστανται ἡ μόλυνσις, τὸ ἔγκλημα καὶ ἄλλα χειρότερα.

Ἐκεῖνο ποὺ ἐνοχλεῖ τοὺς σοβαροὺς ὀπαδοὺς τῆς ἀνακαινίσεως εἶναι ἡ κατάπτωσις τῆς δημοκρατίας. Τὸ Κράτος ὁλοένα γίνεται πιὸ δυνατό, ἀλλὰ οἱ φτωχοὶ καὶ μὴ προνομιοῦχοι μένουν χαμηλά. Ἔλλειψις πιστώσεων γιὰ τὸ Βιετνὰμ δὲν παρατηρεῖται. Ἡ λέξις Βιετνὰμ ἔγινε ἕνα εἶδος προφορικοῦ μαστιγίου γιὰ τὴν ἀφύπνισι τῶν συνειδήσεων ὅλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν τὶς δημοκρατικὲς ἀξίες. Ἡ Ροδεσία γιὰ τὴν Βρεταννία καὶ τὸ πρόβλημα τῶν «ἀθίκτων» γιὰ τὴν Ἰνδία ἀποδεικνύουν ὅτι κάθε χώρα ἔχει κι' ἕνα δικό της Βιετνάμ, ποὺ ἀντιπροσωπεύει τὴν κρίσι τῆς δημοκρατικῆς πίστεως. Καὶ οἱ κομμουνισταὶ ἐπίσης ἀντιμετωπίζουν ἰδεολογικὴ κρίσι. Ὁ πολίτης στερεῖται τοῦ θεμελιώδους δικαιώματος νὰ ἐκφράζη τὴν διαφωνία του εἰρηνικά. Χιλιάδες Ρώσων διανοουμένων διαπιστώνουν ὅτι ἀκόμη καὶ ὅ,τι ἐθεωρεῖτο ὡς Κομμουνιστικὴ ἠθικὴ παραβιάζεται ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ δὲν ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ διατυπώνουν εἰρηνικὰ τὴν παρατήρησί τους. Ἡ κατάστασις αὐτὴ γίνεται περισσότερο ἀγωνιώδης ἀπὸ τὴ Ρωσικὴ ἐπίθεσι κατὰ τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ ἀπὸ τὴν κατακράτησι τοῦ Θιβὲτ ἀπὸ τοὺς Κινέζους κάτω ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴ μπότα τους.

Ὑπάρχει λοιπὸν κρίσις πίστεως. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἔχει συνθηκολογήσει στὴν τόση ἐγκόσμια ἡδονή, ὥστε δὲν ἀδειάζει νὰ ἐφεύρη ἕναν οὐρανό, οὔτε καὶ σκοτίζεται γιὰ νὰ ἐπιβιώση ὕστερ' ἀπὸ αὐτὸ τὸν κόσμο. Αὐτὴ εἶναι ἡ οὐσία τῆς παρούσης θρησκευτικῆς κρίσεως.

Ἡ ἀληθινὴ ὕπαρξις τοῦ ἀνθρώπου

Ὁ παγκόσμιος πρόεδρος Ν. Σρὶ Ρὰμ μίλησε στὸ συνέδριο γιὰ τὴν ἀληθινὴ ὕπαρξι τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ λέξις «ὕπαρξις», εἶπε στὴν ἀρχή, ὑποδηλοῖ ἀτομικότητα. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνα ὂν ζωῆς καὶ συνειδήσεως. Ἡ ζωὴ ἐκφράζεται πάντοτε σὲ ἀτομικότητα. Τὴ ζωὴ δὲν τὴν βλέπομε, παρὰ σὲ κάποια μορφή, ἀσχέτως ἂν εἶναι στοιχειώδης ἢ πολύπλοκη καὶ θαυμάσια ὀργανωμένη, ὅπως στὸ ἀνθρώπινο σῶμα. Πρέπει ὅμως νὰ γίνεται διάκρισις μεταξὺ ζωῆς καὶ συνειδήσεως, διότι ἡ ζωή, ὅπως τὴν ἀντιλαμβανόμεθα, κινεῖται μέσα στοὺς περιορισμοὺς τῆς ὑλικῆς μορφῆς. Ἐνῶ ἡ συνείδησις, μιλῶντας μεταφυσικά, πετάει στὰ οὐράνια, ἁπλώνεται στὰ πέρατα καὶ βυθίζεται στὰ βάθη των. Ἐκεῖνο ποὺ ξεχωρίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ ἄλλα ζωντανὰ πλάσματα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν φύσι καὶ τὴν σύστασι τοῦ σώματός του, εἶναι ὅτι ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά του ἀποτελοῦν δύο ἀπόψεις τῆς φύσεώς του, τῆς ἀτομικότητος. Καὶ ἀξίζει νὰ σημειωθῆ ὅτι ὅσο πιὸ πολὺ ἐξελιγμένος ἢ ἀνεπτυγμένος εἶναι ἕνας ἄνθρωπος, τόσο πιὸ πολὺ ἀτομικὸς εἶναι, διαφορετικὸς ἀπὸ κάθε ἄλλον, στὴν ὁμιλία του, στὴ σκέψι καὶ σὲ κάθε τι προσωπικό. Αὐτὴ ἡ ἀτομικότης μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὅτι εἶναι ἡ μορφὴ τῆς ἐσωτερικῆς του ὑπάρξεως, τοῦ ψυχικοῦ καὶ πνευ-

ματικοῦ ἑαυτοῦ του, ποὺ εἶναι, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὸ φυσικὸ σῶμα, ὡραία ἢ ἄσχημη, λεπτὴ ἢ τραχεια.

Ἡ συνείδησις ἑνὸς παιδιοῦ εἶναι τὸ πλέον εὔπλαστο ποὺ ὑπάρχει. Ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως νὰ εἶναι ἕνα πρόσωπο ἀσυνήθιστα εὐφυὲς καὶ ἐνήμερο τῆς δικῆς του σκέψεως καὶ τῶν ὑπεισερχομένων ἐπιδράσεων, αὐτὲς οἱ ἐπιδράσεις τὸ πλάθουν ἀσυναίσθητα. Ὑπαγορευόμεθα ἀπὸ κάθε τι στὸ περιβάλλον μας, τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὶς ἀπαρέσκειές μας, τὴ θρησκεία ποὺ ἐδιδαχθήκαμε νὰ ἀκολουθοῦμε, τὶς ἰδέες τῆς φυλῆς καὶ τοῦ Ἔθνους μας, τὶς προσωπικὲς ἐπίκτητες συνήθειές μας, τὴν πεῖρα μας, τὴν μνήμη μας κ.ο.κ.

Ἑπομένως, αἱ λέξεις «ἀληθινὴ ὕπαρξις» πρέπει νὰ σημαίνουν τὸ εἶδος τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς ἀνθρώπου σὲ κατάστασι ἐλευθερίας καὶ ὄχι ἕνα καλοῦπι ποὺ διεμορφώθη ἀπὸ τὶς ἐξωτερικὲς ἐπιδράσεις. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος διαμορφώνεται σ' ἕνα καθωρισμένο καλοῦπι, θὰ δράση μόνον σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιο αὐτό· Ἡ οὐσία τῆς ἐσωτερικῆς του ὑπάρξεως χάνει τὴν πρωταρχική της ἐλευθερία.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνα νοῆμον ὄν. Νόησις ὑπάρχει ὅπου ὑπάρχει ἐξατομικευμένη συνείδησις. Μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ νόησις ἑνὸς πουλιοῦ ἢ ἑνὸς ζώου, ὁπότε εἶναι περιωρισμένου εἴδους. Στὸν ἄνθρωπο ἡ συνείδησις δὲν εἶναι περιωρισμένης φύσεως, ἀλλὰ ἀποβαίνει περιωρισμένη ἀπὸ τὶς προσκολλήσεις καὶ τοὺς συμβιβασμοὺς σὲ ποικίλα πράγματα τοῦ περιβάλλοντος. Πρέπει νὰ ξανακερδίση τὴ χαμένη ἐλευθερία, πρᾶγμα ποὺ προϋποθέτει συναίσθησι τοῦ τί εἶναι νόησις καὶ τί περιορισμός. Ὁ βαθμὸς καὶ ἡ ποιότης τῆς νοήσεως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐνημερότητα αὐτήν, ποὺ εἶναι ἡ καθαρὴ φύσις τῆς συνειδήσεως, ὅταν δὲν εἶναι δεμένη καὶ ξεπεσμένη. Ἡ φύσις της δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ αἰσθαντικότητα, ἡ ὁποία εἶναι βάσις τῆς ἀγάπης. Τείνει ἐπίσης στὴν ἀντίληψι τῆς ὀμορφιᾶς.

Ἡ ἀτομικότης εἶναι, κατὰ τὴν τρέχουσα ἀντίληψι, ἕνας συνδυασμὸς περιορισμῶν. Ἀλλὰ ἡ ἀληθινὴ ὕπαρξις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀτομική του συνείδησις βασίζονται στὴν ἐλευθερία ἀπὸ κάθε περιορισμό. Ἔχουν οἰκουμενικότητα, ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι ἡ φύσις του ὑπόκειται σ' ὅλες τὶς ἀτομικὲς ἐκδηλώσεις.

Ὁ Πλάτων διετύπωσε τὴν ἄποψι ὅτι τὸ ἀπόλυτον κάλλος, ἐκ τοῦ ὁποίου πηγάζουν ὅλα τὰ ὄμορφα πράγματα, ἀσχέτως τῆς διαφορετικῆς μορφῆς των, εἶναι ἐκδήλωσις Ἰδέας. Ἔτσι, μποροῦμε νὰ θεωρήσωμε τὴν ἀληθινὴ ὕπαρξι τοῦ ἀνθρώπου ὡς τὴν ἔκφρασι ἑνὸς ἀτομικοῦ πνεύματος, ποὺ ἐκδηλώνει τὴν δική του ὀμορφιά. Ἀλλά, ὅλα αὐτὰ τὰ ἀτομικὰ πνεύματα εἶναι ἐκδηλώσεις ἢ ἐκφράσεις τοῦ οἰκουμενικοῦ πνεύματος. Τὴν ἴδια ἄποψι ἐκφράζει ἕνας Ἰνδικὸς ὕμνος, ποὺ λέγει ὅτι ὁ Ἕνας Θεῖος Σπόρος ἀνθίζει μὲ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπάρξη τὸ κατάλληλο ἔδαφος γιὰ τὸ ἄνθισμα.

Ἡ Θεοσοφία σὰν βίωμα

Κλείνοντας τὸ 94ον συνέδριον, ὁ Ν. Σρὶ Ρὰμ ἐτόνισε ὅτι τὸ οὐσιῶδες γιὰ ὅσους ἐκτιμοῦν τὴν Θεοσοφία εἶναι νὰ πάψουν νὰ τὴν θεωροῦν σὰν ἕνα σύνολο ἰδεῶν καὶ νὰ τὴν μεταβάλουν σὲ βίωμα. Τὸ νὰ μελετοῦμε εἶναι καλό, τὸ νὰ ζοῦμε τὴν Θεοσοφία εἶναι τὸ ἄριστο. Αὐτὸ θὰ ἀλλάξῃ τὴν ζωή μας.

Ἡ λέξις Θεοσοφία, εἶπε, ἔχει ἀφεθῆ χωρὶς ἕναν συγκεκριμένο ὁρισμό, διότι ὁποιοσδήποτε ὁρισμὸς θὰ ἦταν ἀνεπαρκής. Εἶναι ἡ θεία σοφία, ἡ οὐράνια σοφία, ἡ ὁποία εἶναι ἄπειρη καὶ ἀπερίοριστη. Ἄς φωτισθοῦμε ἀπὸ αὐτὴ τὴ σοφία.

Στὸ τέλος, εὐχήθηκε σὲ ὅλους τοὺς συνέδρους νὰ συνεχίζουν τὸ ἔργον τους μὲ ἁγνὴ διάθεσι, μὲ ἀνιδιοτελῆ ἀφοσίωσι, μὲ περισσότερη ἁπλότητα καὶ μὲ περισσότερη ἐγκαρδιότητα.

★

Καλησπέρα

Καλησπέρα, οὐρανὲ φωτεινέ,
καλησπέρα φεγγάρι,
καλησπέρα σκοτάδι
μὲ φῶς ζυμωμένο τὸ βράδυ.

Καλησπέρα, πουλιὰ στὰ κλαδιά,
ντροπαλὰ νυχτοπούλια,
καλησπέρα σας, γρῦλλοι,
τῆς νύχτας χαρούμενοι φίλοι.

Καλησπέρα, δροσιὰ στὴν πρασιά,
στὰ λουλούδια, στὰ δέντρα,
καλησπέρα στ' ἀγέρι,
σταλμένο ἀπ' τ' ἅγιο Του χέρι.

Καλησπέρα σας, ἴσκιοι θαμποί,
ποὺ τὴ μέρα δὲν ζῆτε,
ὀπτασίες ἀερᾶτες,
τῆς νύχτας αἰθέριοι διαβάτες.

ΙΩΑΝΝΑ ΔΡΙΒΑ—ΜΑΡΑΒΕΛΙΔΟΥ

Ἀπὸ τὴν συλλογὴ «Δάσος καὶ Χωριό».

Ἡ ἐσωτερικὴ παράδοσις

Τοῦ ΔΗΜ. Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Περὶ τῆς σημασιας ποὺ ἔχει ὁ ὅρος «παράδοσις» πολλὲς πληροφορίες μᾶς δίδουν τὰ λεξικά. Ἐὰν λοιπὸν τὰ συμβουλευθοῦμε θὰ δοῦμε ὅτι παράδοσις λέγεται ἐκεῖνο ποὺ μεταδίδεται ἀπὸ τὴ μία γενεὰ στὴν ἄλλη προφορικὰ ἢ καὶ γραπτὰ ἀκόμη. Γνώσεις διάφορες. Διηγήσεις, ἤθη, ἔθιμα, τραγούδια, παροιμίες, θρῦλοι καὶ ἄλλα.

Ὁ τίτλος ὅμως τοῦ σημερινοῦ μας ἄρθρου πρὶν ἀπὸ τὴ λέξι παράδοσις ἔχει τὸ ἐπίθετο «ἐσωτερική». Θὰ ἐξετάσωμε λοιπὸν καὶ τὴ σημασία τοῦ ἐπιθέτου αὐτοῦ καὶ κοντὰ σ' αὐτὴ καὶ τὴ σημασία ἐκείνου ποὺ λέγουν Ἐσωτερισμό. Ἀπὸ ἐδῶ λοιπὸν θ' ἀρχίσωμε. Ἀπὸ τὸ τὶ εἶναι ὁ Ἐσωτερισμός.

Μερικοὶ εἶναι τῆς γνώμης ὅτι Ἐσωτερισμὸς σημαίνει τὸ νὰ στραφῇ ὁ ἄνθρωπος στὸ ἐσωτερικό του «εἶναι», στὴν ψυχή του, ὅπου θὰ εὕρη τὴν ἀλήθεια...

Καθὼς ὅμως νομίζομε ἡ ἀντίληψις αὐτη εἶναι ἐσφαλμένη. Τοῦτο δὲ διότι ἂν ἦτο εὔκολο στὸν ἄνθρωπο (ποὺ δὲν εἶναι), ἔστω καὶ γιὰ λίγο, νὰ στρέψη τὴ διάνοιά του πρὸς τὴν ψυχή του καὶ νὰ ἐπικοινωνήση μ' αὐτή, τότε θὰ δοκίμαζε βεθειὰ ἀπογοήτευσι, ἐπειδὴ θὰ ἔβλεπε τὴν κατάστασι τῆς ψυχῆς του, ἴσως δὲ καὶ κάποιο ἐπεισόδιο ἀπὸ τὴν ψυχική του ἱστορία... Ὅλα ὅμως αὐτὰ δὲν θὰ ἦσαν καθόλου εὐχάριστα, διότι ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα ὅλοι

ἀτελεῖς, ποιὸς λίγο ποιὸς πολύ...

Θὰ ἦτο ἄλλως τε πολὺ παράδοξο, τερατῶδες θὰ ἐλέγαμε, ἐὰν οἱ ἀλήθειες τοῦ Σύμπαντος ἦτο δυνατὸν νὰ ἦσαν γραμμένες στὴν ψυχὴ τοῦ κάθε ἀνθρώπου, ὁσονδήποτε καὶ ἂν ἦτο αὐτὴ τελεία...

Ἐπάνω σ' αὐτὸ ποὺ λέμε θὰ φέρωμε γιὰ παράδειγμα ἐκείνους ποὺ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πήγαιναν γιὰ χρησμὸ στὸ Τροφώνιον Μαντεῖον ποὺ ἦτο κοντὰ στὴ Λεβάδεια. Ἡ διαδικασία τῆς χρησμοδοτήσεως στὸ Μαντεῖο αὐτὸ ἦτο ἰδιότυπη. Τὸν χρησμὸ ἐλάμβανε ἀπ' εὐθείας ὁ προσερχόμενος, ἀφοῦ τὸν προετοίμαζαν γιὰ τοῦτο καtάλληλα οἱ ἁρμόδιοι Ἱερεῖς. Μαζὶ δὲ μὲ τὸν χρησμό, ποὺ ἐδίδετο βέβαια ἀλληγορικά, ἔβλεπε καὶ τὴν κατάστασι τῆς ψυχῆς του. Γι' αὐτό, ἐκεῖνοι ποὺ ἔβγαιναν ἀπὸ τὸ Μαντεῖο ἦσαν κατηφεῖς. Ἕνεκα τούτου εἶχε βγῆ τότε τὸ περίφημο: «Ἐς Τροφωνίου μεμάντευται», ποὺ τὸ ἔλεγαν ὅταν ἔβλεπαν στὸ δρόμο κανέναν κατσούφη...

***

Τί ἦτο λοιπὸν ὁ Ἐσωτερισμός; Καθὼς εἶναι γνωστό, οἱ διδασκαλίες ποὺ ἐγίνοντο μέσα στὰ Μυστήρια τῆς ἀρχαιότητος, τὰ ὁποῖα εἶχαν διαφόρους βαθμούς, ἐλέγοντο ἐσωτερικές. Οἱ διδασκαλίες λοιπὸν αὐτὲς οἱ ἐσωτερικὲς ἀποτελοῦσαν ἐκεῖνο ποὺ λέγεται Ἐσωτερισμός, ἐνῶ οἱ ἐκτὸς τῶν Μυστηρίων γνώσεις ἐλέγοντο θύραθεν γνώσεις, δηλαδὴ ἐξωτερικές.

Ἀπὸ τὸν Ἐσωτερισμὸ ὅμως τῶν ἀρχαίων Μυστηρίων, ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς γνώσεις, οἱ ἱερώτερες, οἱ θειότερες ἦλθαν στὴ δημοσιότητα μὲ μεγάλη φειδὼ καὶ μόνο μὲ ἀλληγορίες, μὲ σύμβολα, μὲ μύθους ἢ μὲ εἰκόνες μεταφορικές. Τοῦτο δὲ γιὰ νὰ μὴ κατανοοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀμυήτους ποὺ οὔτε ἠθικὰ ἦσαν παρασκευασμένοι, μὰ οὔτε καὶ ὁ νοῦς τους ἦτο ἐλεύθερος ἀπὸ προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες. Ἰσχύει σ' αὐτὲς τὶς περιστάσεις τὸ γνωστὸν ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι δὲν εἴμεθα κατάλληλοι γιὰ ὅλες τὶς ἀλήθειες.

Ἀντίθετα ὅμως, μερικὲς ἀπὸ τὶς διδασκαλίες τῶν Μυστηρίων, ποὺ ἀφοροῦσαν ἰδέες φιλοσοφικές, ἦλθαν στὴ δημοσιότητα ἀπὸ κείμενα ἢ ἀπὸ ἀποσπάσματα ἀρχαίων φιλοσόφων, οἱ ὁποῖοι προήρχοντο ἢ ἦσαν ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὰ Μυστήρια τῆς ἐποχῆς των. Οἱ φιλοσοφικὲς λοιπὸν αὐτὲς ἰδέες ἠμποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἀποτελοῦν ἐκεῖνο ποὺ λέγεται Ἐσωτερικὴ Παράδοσις.

***

Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι χρειάζεται πολλὴ προσοχή, ἀλλὰ καὶ κάποια ἐμπειρία, θὰ ἐλέγαμε, ὅταν ἐπικαλούμεθα τὴν Ἐσωτερικὴ Παράδοσι. Πρέπει νὰ ἔχωμε πάντοτε ὑπ' ὄψιν μας πὼς ὅ,τι λάμπει δὲν εἶναι χρυσός...

Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη σχετι-

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

κὸ μὲ τὴν Ἐσωτερικὴ παράδοσι. Αὕτη εἶναι πνευματόδοξη. Πρεσβεύει δηλαδὴ τὴν ὕπαρξι ἀθανάτου Πνευματικοῦ Κόσμου, ἀγαθοῦ καὶ σοφοῦ, ὅστις βοηθεῖ τὸν κόσμο τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ ἀκόμη ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ παράδοσι ξεχωρίζει τὸν Πνευματικὸν αὐτὸν Κόσμο, ποὺ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δημιουργίας, ἀπὸ τὸ Αἴτιον τῆς δημιουργίας!

Τοῦτο εἶναι ἀξιοπρόσεκτο, διότι ἡ θύραθεν ἀντίληψις δὲν τὸ ξεχωρίζει!... Ὅλα αὐτὰ ὅμως, καθὼς νομίζομε, πρέπει νὰ ἐξετάζωνται χωρὶς προλήψεις κάθε μορφῆς.. Χωρὶς γνῶμες ἐσχηματισμένες, πολλὲς μάλιστα φορὲς ἀνεξέταστα... Διότι οἱ προλήψεις ἀποτελοῦν ὀγκολίθους ἀμετακίνητους ποὺ ἐμποδίζουν τὴν ἐλεύθερη λειτουργία τοῦ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὁσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι μορφωμένος...

ΔΗΜ. Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Ι Λ Ι Σ Ο Σ

ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΡΙΕΤΙΑΣ 1956—58

Ἕνας χρυσόδετος τόμος 440 σελίδων

ΜΟΝΟΝ 60 ΔΡΑΧΜΑΣ

Θὰ σταλῆ σὲ ὅσους στείλουν τὸ ἀντίτιμον

ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΔΩΡΟΝ

ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» ΣΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΤΟΥ

ΘΕΟΣΟΦΙΚΗ ... ΟΥΔΕΜΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Ἀνάταση

Μελωδικὴ παρουσία σὲ δρόμους ἀχανεῖς
τοῦ πενταγράμμου τὰ σκαλιὰ ἀνεβοκατεβαίνει
μὲ τῆς Ἀγάπης τὸ κλειδὶ
τὴν πύλη τὴν κρυφὴ νὰ φανερώσει.

Σὲ συμφωνίες μυστικὲς καλεῖ,
ἀνέβασμα σὲ οὐράνια ἁρμονία
σ' ἀντίκρυσμα αἰώνιας ὀμορφιᾶς
καὶ σὲ τραγούδι μαγικό.

Μουρμούρισμα νεροῦ, ποὺ ξεκινάει
ἀπὸ κρυφὴ πηγὴ σὲ ταπεινὴ καλύβα,
θαλασσινὸ ἀγέρι ἁπαλὸ
σὰν χάδι.

Κι' ὁ ἦχος στὶς γραμμὲς ὅλο ἀνεβαίνει,
χορδὲς ποὺ ἀγγίζει σιγαλὸ περπάτημα πουλιῶν,
λύρα ποὺ τὴν δονεῖ ὁ Ἀποσπερίτης.

Καὶ στὸ γαλάζιο μέσα φῶς, ποὺ σὲ θαμπώνει,
ἐκστατικὰ θωρεῖς καὶ σιωπηλὰ
στὰ γόνατα νὰ μένεις...

ΛΟΥΛΑ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Ἡ ἁλυσίδα

Ἡ πεῖρα — γνώση κατασταλαγμένη
σὲ βάθος ἄμετρο μάταια ἐρευνᾶ...
Τὸ ἀρχέτυπο τῆς ἀνθρώπινης πνοῆς
Γιὰ νὰ τολμήση καὶ νὰ βρῆ τὸν Παντογνώστη.

Τὸν Πάνσοφο, παντοδύναμο —Ἀθάνατο— τὸ Ἐγώ!—
Στοῦ μυστηρίου τὸ ἄγνωστο ὁ θάνατος τὸν φράσσει.
Αἰθέρια μάτια θ' ἀνοιχτοῦν — στὸ Μεσοδιάστημα...
Μὰ ἡ ζωή, πολύπλοκο δίχτυ, τὴν φυλακίζει.

Στὴν ἄϋλη ἀτέλειωτη δαιδαλωτὴ πορεία,
ποὺ ἄγνωστο χέρι ἐχάραξε γιὰ τελειωμένη γνώση
νὰ κλείση ἡ ἁλυσίδα τῶν ζωῶν,
πρῶτα — καὶ τῶν θανάτων!

ΖΕΤΤΑ ΔΟΥΚΑ

ΟΥΔΕΜΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

ΤΟ ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Πρὸς τὴν Γνῶσιν διὰ τῆς Ἀρετῆς

Ὑπὸ Π. ΜΠΕΛΟΥΣΗ

Περικοπαὶ ὁμιλίας εἰς Φιλοσοφικὸν Ἐργαστήριον

Ὁ ἐπιχειρῶν νὰ χαράξῃ ὀρθὴν πορείαν, ὁδηγοῦσαν πρὸς τὰ «κράσπεδα τῆς Σοφίας», εὑρίσκεται κατ' ἀνάγκην πρὸ ἐρωτημάτων, τὰ ὁποῖα θέτει ἡ Φιλοσοφια εἰς τὸ ἀποκαλούμενον «Γνωσιολογικὸν πρόβλημα», τὸ ἔργον δὲ τοῦτο δὲν εἶναι ἔργον εὐχερές, οὐδὲ εὐτελές. Ἀπαιτοῦνται πνεύμονες «Δηλίου δύτου», διὰ ν' ἀνιχνευθῇ εἰς βάθη ζοφώδη ὁ ἀληθὴς μαργαρίτης.

Ποῖον συγκεκριμένως τὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἡ ἐπιστήμη τῆς Φιλοσοφίας ἀποκαλεῖ γνωσιολογικόν; Γνωστὸν ὅτι τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐρεύνης της εἶναι τρία: 1ον. Τὸ ὀντολογικόν, ἤτοι ἡ ἔρευνα τῆς καταγωγῆς καὶ τοῦ μέλλοντος τῶν ὄντων. 2ον. Τὸ ἀξιολογικόν, ὅπερ ἐρευνᾷ τὰς ἠθικὰς ἀξίας τῶν φαινομένων. Καὶ 3ον. Τὸ γνωσιολογικὸν —ὅπερ καὶ τὸ θέμα μας— καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει ἀναπάντητα κραυγαλέα ἐρωτηματικά, ἐνδιαφέροντα ἅπαντας, ὅπως λ.χ.: Μέχρι ποῦ ἐκτείνεται ἡ γνωστικὴ δυνατότης τοῦ ἀνθρώπου; Εἶναι ἀτέρμων ἡ γνῶσις; Εἶναι ἀδιάψευστος ἡ κατακτωμένη γνῶσις ἢ μήπως εἶναι διαβλητή, δεδομένου ὅτι, ἐν πλείστοις, τὸ χθὲς διαψεύδεται ὑπὸ τοῦ σήμερον; Τέλος, τίνι μέσῳ κτᾶται ἡ γνῶσις; Διὰ τῶν αἰσθήσεων («οὐδὲν ἐν τῷ Νῷ, ὃ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει», κατὰ τοὺς αἰσθησιοκρατικοὺς) ἢ διὰ τοῦ Νοῦ, τῆς καθαρᾶς νοήσεως («Νοῦς ὁρῇ καὶ Νοῦς ἀκούει») ὅπως ἀποφαίνονται οἱ Νοησιαρχικοί;

Ὡς βλέπομεν, τὰ ἐρωτήματα δὲν εἶναι ἀσήμαντα, οὐδὲ δικαιούμεθα νὰ ὑψώσωμεν τοὺς ὤμους ἀντιπαρερχόμενοι ταῦτα ἐὰν ἐπιζητοῦμεν τὸν τίτλον τοῦ διανοητοῦ. Εἰς τοὺς δοκησισόφους, οἵτινες θὰ σᾶς εἴπουν ὅτι αἱ φιλοσοφικαὶ ἔρευναι εἴτε «παρ' οὐδὲν εἰσιν», εἴτε τυγχάνουν ὅλως δευτερευούσης σημασίας, συνιστῶ μὴν ἀπαντᾶτε κἄν. Πᾶσα ἡ ἐκ τῆς προόδου ἄνεσις εἶναι προϊὸν γνώσεως, φυσικῶν νόμων, οἵτινες νόμοι εἰς ἄλλους καιροὺς ὑπῆρξαν «τέρρα ἰνγκόγνιτα» καὶ ἔννοιαι ἀφῃρημέναι, ἄγνωστοι καὶ ὑπερβατικαί, ὅσοι δὲ κατὰ καιροὺς ὁραματισταὶ διέκριναν ταύτας ἐν προοράσει, ἐθεωρήθησαν ἢ προφῆται ἢ παραδοξολόγοι παράφρονες.

Ἀλλὰ καὶ τίς ἀγνοεῖ τὸν ἀφο-

ρισμὸν τοῦ μεγάλου ἀνατόμου τῆς ψυχῆς —τοῦ Σταγειρίτου Ἀριστοτέλους— καθ᾽ ὃν «φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρέγεται ἄνθρωπος»; Αὐτὴν τὴν ἔμφυτον τάσιν τοῦ γνῶναι, τὴν διακρίνομεν ἀπὸ τὰς χαριτωμένας ἐκείνας ἐρωτήσεις τῶν μικρῶν παιδιῶν μέχρι καὶ τῆς συναισθηματικῆς ἀπηχήσεως, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ σοφός, προτιμῶν τοῦ σπουδαστηρίου ἢ ἐργαστηρίου τὴν εὐχαρίστησιν ἀπὸ ἐκείνην τυχὸν μιᾶς ἑσπερίδος...

Ὁ ἐξανθρωπισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ὀφείλεται εἰς τὴν διὰ τῆς γνώσεως τελειοποίησιν, ἀποτελεῖ δὲ ἀξιωματικὴν ἀλήθειαν ἡ ἀποφθεγματικὴ ρῆσις τοῦ προδρόμου τοῦ Ἰησοῦ, Σωκράτους: «οὐδεὶς ἑκὼν κακός», ἐναρμονιζομένη πλήρως μὲ τὴν ἄλλην ἐκείνην ὑποθήκην τοῦ σοφοῦ τῆς Βαϊμάρης, τοῦ Γκαῖτε: «Περισσότερον φῶς». Φωτίσατε διὰ τῆς Γνώσεως τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ τὸν καλυτερεύσητε. Ἡ σαδιστικὴ σκληρότης τῶν Ρωμαϊκῶν ἱπποδρόμων καὶ ἡ ὁμοία τοῦ μεσαιωνικοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ἀμάθειαν εὑρίσκουν τὴν ἐξήγησίν των.

Ὡς πρὸς τὴν ἀπεραντοσύνην τῆς καθ᾽ ὅλου Γνώσεως, τί νὰ εἴπωμεν; Στοιχειώδη τινὰ τῶν μυστικῶν τῆς Φύσεως ἀπεκρυπτογραφήθησαν· καὶ ὁμοιάζομεν, κατὰ προσφυᾶ καὶ παραστατικὴν εἰκόνα, πρὸς τὸ νήπιον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον, παίζοντας εἰς τὴν ἀμμουδιὰν καὶ εὑρίσκοντας ἕνα κογχύλι, νομίζει ὅτι κατέκτησε τὸν ἔναντι αὐτοῦ ἀτέρμονα πόντον!

Περιβαλλόμεθα ἀπὸ μυστήρια. Γύρω μας λ.χ. τὰ Ἐρτζιανὰ κύματα ὑπάρχουν, λειτουργοῦν, διαδίδονται, χωρὶς τὸ ἀνθρώπινο αὐτὶ νὰ τὰ ἀντιλαμβάνεται, ἄνευ τοῦ καταλλήλου ὀργάνου. Τὰ ἀνερμήνευτα φαινόμενα τηλεπαθείας, τὰ θαυμάσια ἐπιτεύγματα τῶν Λάμα, κατ᾽ ἐγκύρους μαρτυρίας, ἡ ἀκαΐα κατὰ τὰς πυροβασίας, αὐτὴ αὕτη ἡ ἰδιοσυστασία τῆς ψυχῆς μας, καὶ μύρια ὅσα ἀνεξακρίβωτα εἰσέτι, πιστοποιοῦν σαφῶς τὸ ἀτέρμον τῆς ἐπιπροσθούσης γνώσεως. Περιβαλλόμεθα ἀπὸ μυστήρια, ἅτινα, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, δὲν δύναται νὰ εἶναι τί ἄλλο, εἰμὴ ἄγνωστοι φυσικαὶ δυνάμεις, λειτουργοῦσαι καὶ διακρατοῦσαι, τὴν ἐν ἁρμονίᾳ λειτουργίαν τοῦ Σύμπαντος, ὅπως τὸ ὠργάνωσε καὶ τὸ ἐρρύθμισε ἡ πανσοφία τοῦ Δημιουργοῦ.

Καὶ ἐρωτᾶται : Αὐτὴν τὴν παγγνωσίαν δύναται νὰ κατακτήση ἢ ἔστω νὰ προσπελάση ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ συνήθη μέσα ποὺ γνωρίζει ἡ Ἐπιστήμη; Ἤδη εἶναι γνωστὸν ὅτι προβληματίζονται τὰ Πανεπιστήμια, καθ᾽ ὅσον ἀδυνατεῖ ὁ ἐπιστήμων νὰ κατέχη ὅλους τοὺς κλάδους καὶ κλαδίσκους τῆς Ἐπιστήμης του. Ἔστι δ᾽ ἐπιστήμη, κατὰ τὸν παραδεδεγμένον ὁρισμόν, «σύνολον ὁμοειδῶν γνώσεων κατὰ τὸν λόγον αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ, συνηρμοσμένον εἰς ἓν σύνολον».

Τί δὲ ἐννοοῦμεν ὑπὸ τὸν ὅρον Γνῶσις; Κατὰ τὴν φιλοσοφίαν, Γνῶσις καλεῖται —ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πίστιν καὶ δοξασίαν— ἡ ἐπὶ ὑποκειμενικῶν καὶ ἀντικειμενικῶν λόγων στηριζομένη πεποίθησις περὶ τῆς πραγματικότητος ἀντικειμένου ἢ γεγονότος τινός. Τότε ἔχομεν γνῶσιν, ὅταν οὐδεμία ἀσάφεια ἢ ἀμφιβολία

καταλείπεται ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν περί τινος.

Ἡ γνῶσις, ὡσαύτως, διακρίνεται εἰς ἱστορικήν, ὅταν στηρίζεται εἰς ἐμπειρίαν ἢ μαρτυρίας· εἰς μαθηματικήν, προκύπτουσαν ἐκ συνδυασμοῦ ἀριθμῶν, μεγεθῶν καὶ σχημάτων· καὶ φιλοσοφικήν, ἥτις εἶναι ἡ ἐκ συλλογισμῶν, ἤτοι νοητικῆς ἐπεξεργασίας τῶν δεδομένων τῶν αἰσθήσεων. Ταῦτα ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἐπὶ μέρους. Τὴν συλλήβδην Γνῶσιν, τὴν παγγνωσίαν, ἀντελήφθη ὁ ἄνθρωπος ὅτι διακατέχει μόνον τὸ Θεῖον, ἀναγνωρίσας πεπερασμένον τὸ πρὸς τοῦτο δυναμικόν του. Καὶ προσπαθεῖ μὲν νὰ συλλάβῃ διὰ τῆς Ἐπιστήμης τὴν δομὴν τοῦ Σύμπαντος καὶ νὰ ἀνεύρῃ τὴν ἀρχικὴν αἰτίαν τῶν ὄντων —κατ᾽ ἀκολουθίαν δὲ καὶ τὸ μέλλον αὐτῶν— πλήν, μὲ τὰ ἀλληλοσυγκρουόμενα διάφορα κατὰ καιροὺς φιλοσοφικὰ συστήματα, οὐδὲν ἄλλο ἐπέτυχεν, εἰμὴ νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν Σωκρατικὴν εἰρωνείαν τοῦ «ἓν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα» ἢ τὸ ἀποκαρδιωτικὸν ἐκεῖνο τοῦ Dubois Reymond «Ἀγνοοῦμεν καὶ θέλομεν ἀγνοεῖ».

Μὲ ἄλλας λέξεις, τὸ γνωσιολογικὸν πρόβλημα μένει ἀναπάντητον διὰ τῶν ἐν χρήσει μεθόδων τῆς Ἐπιστήμης καὶ ὁ ἄνθρωπος καταλήγει εἰς τὸν ἀγνωστικισμόν.

Ὄασις ἐλπιδοφόρου εἰς τὴν αὐχμηρότητα τῆς ἐρήμου ταύτης προβάλλει ἡ Μυστηριακὴ Σοφία. Ἡ τανυσίπτερος σκέψις τῶν ἀνέκαθεν Μυσταγωγῶν, ἐγγίσασα τὰ κράσπεδα τῆς Σοφίας ἔγνω, διὰ δὲ τῆς Γνώσεως «οἶδε μὲν βίου τελευτάν, οἶδε δὲ Διόσδοτον ἀρχάν», κατὰ τὸν μακαρισμὸν τῶν ὀλβίων ἐκείνων Μυστῶν τῶν Ἐλευσινίων, ὅπως τὸν κατέλιπεν ἡ σοφία τῶν ἀρχαίων μας.

***

Βασικὴ προϋπόθεσις διὰ πάντα ἀποπειρώμενον νὰ βαδίσῃ τὴν δύσβατον ὁδὸν πρὸς τὴν Γνῶσιν, εἶναι ἡ Ἀρετή.

Ἀρετὴ καὶ Γνῶσις συναποτελοῦν ἀδιάσπαστον δίπτυχον. Ἄνευ Ἀρετῆς, ἡ Γνῶσις ἀνέφικτος. Ἀλλὰ περὶ ποίας ἀρετῆς ὁμιλοῦμεν; Κατὰ τὴν ἐτυμολογίαν ἡ λέξις παράγεται ἐκ τοῦ νάρω, τὸ ριζικὸν τοῦ ὁποίου γεννᾷ τὰ ἀραρίσκω, ἄριστα, ἀριθμός, ἄρτιος, ἀρετὴ καὶ ὅσας λέξεις ὑποδηλοῦν τελειότητα. Ἀρετή, ὅθεν, γενικῶς, σημαίνει ἡ τελειότης, ἡ ὑπεροχή, ἡ ἀξιότης, ἡ ἱκανότης παντὸς εἴδους. Ἐπὶ ἠθικῶν ἀξιῶν κυριολεκτεῖται ὡς ἱκανότης τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς μορφώσεως ἢ τῆς αὐτεπιγνώσεως νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ ἀγαθὸν καὶ νὰ πραγματοποιῇ τὴν πρόθεσίν του δι᾽ ἐξωτερικῆς ὑλικῆς δράσεως.

Κύριαι ἀρεταὶ θεωροῦνται: ἡ αὐτεπίγνωσις, ἡ αὐτοκυριαρχία καὶ αὐτεξευγένισις, αἱ ὁποῖαι ὁδηγοῦν εἰς τὴν ἀνοχὴν καὶ τείνουν νὰ διαμορφώσουν τὴν κοινωνικὴν ζωὴν κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἰδεώδους ἀνθρωπισμοῦ.

Διὰ τῆς Ἀρετῆς γνωρίζει ἡ ψυχὴ τὸν ἑαυτόν της.

Αὐτὴ ἡ αὐτεξευγενισθεῖσα ψυχή, ἡ ὡραία ψυχή, ἐκδηλώνεται, πλέον, μὲ τὴν ἀγάπην. Ἀγαπᾷ, ἐπεκτείνει τὴν ἀγάπην της πρὸς πάντα συνάνθρωπον καὶ φθάνει μέχρι καὶ παντὸς ἐμβίου ὄντος. Τοῦτο, διότι ἔ γ ν ω. Ἐγνώρισεν ὅτι τὰ πάντα εἶναι μόρια τῆς

Παγκοσμίου ψυχῆς, ὡς καὶ ἡ ἰδία.

Ὡς πρὸς τὸ ἕτερον σκέλος τοῦ διπτύχου, τὴν Γνῶσιν, αὕτη εἶναι ἡ ἐκ τῶν συγκεκριμένων, τῶν περὶ ἡμᾶς δρμιωμένη, ἀφετηρία διὰ τὴν ἄνοδον εἰς τοὺς χώρους τοῦ ἀφηρημένου καὶ ὑπερβατικοῦ, ἐκεῖ ὅπου περιέχονται τὰ κοσμογονικὰ αἴτια καὶ δίδεται ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ὀντολογικὸν πρόβλημα.

Ὁ μυστικισμὸς τῶν Ἰνδῶν δέχεται ὡς ὑψίστην ἀρετὴν τὴν κατάκτησιν τῆς γνώσεως, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὡς καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ὄντα, εἶναι φαινόμενα, εἶναι σύμβολα, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἐμφανίζεται ἡ Θεότης, ἡ ἐξωτερικὴ ἐσθὴς αὐτῆς οὕτως εἰπεῖν. Ἀλλά, παρὰ τὸ σεπτὸν τοῦ Ἰνδικοῦ καὶ οὗτινος ἄλλου μυστικισμοῦ, ὁ Ἕλλην ἔχει ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος σαφεῖς εἰς τὴν διάθεσίν του τὰς συλλήψεις τοῦ πνεύματος πανσεβάστων Μυσταγωγῶν, ὁποῖοι ὁ Πυθαγόρας καὶ Πλάτων. Οἱ Πυθαγόρειοι ἀνήρχοντο κατὰ σύστημα τὴν κλίμακα τῆς Γνώσεως, τὰ δὲ διασωθέντα Χρυσᾶ Ἔπη, οὐδὲν ἕτερον εἶναι, εἰμὴ τρόπος βίου, ὁδηγῶν εἰς τὴν ἀποθέωσιν καὶ τὴν λύτρωσιν ἀπὸ τοὺς θανάτους τῶν γεννήσεων, ὅπως ρητῶς ἀποφαίνεται εἰς τὴν βαρυσήμαντον Κατακλεῖδα τῶν Ἐπῶν, ὁ συνθέσας αὐτὰ Μυσταγωγός.

Εἰδικῶς διὰ τὸ ὑπὸ ἔρευναν θέμα μας, ὁ μέγας Πλάτων εἰς τὸν «Φαίδωνα», θέτων τὴν ἐρώτησιν «τί δὲ δὴ περὶ τὴν τῆς φρονήσεως κτῆσιν», ὁμιλεῖ ἀπεριφράστως καὶ διατείνεται ὅτι «ἕως ἂν ζῶμεν». Τὸ μόνον ἐφικτὸν εἶναι τὸ «ὡς ἐγγυτάτω γίγνεσθαι», πρὸς τὴν ἀπόλυτον ἀλήθειαν, τὰς ἀρχετύπους δηλ. μητέρας Ἰδέας, αἵτινες, οὐσίαι καὶ ἐκεῖναι, μονοειδεῖς, ἀνώλεθροι, ἀναλλοίωτοι, ἄφθαρτοι, ἀποτελοῦσαι ἐκφάνσεις τοῦ ὄντως Ὄ ν τ ο ς, ὅπερ ἀποκαλεῖ Ἀ γ α θ ὸ ν καὶ ἵσταται ὑπεράνω πάντων ὡς γενεσιουργὸς αἰτία. Ὁ ταυτισμός μας πρὸς αὐτὰς τὰς Ἰδέας, ἡ πλήρης γνῶσις των, ε ἶ ν α ι ἀ ν έ φ ι κ τ ο ς κ α θ᾽ ὅ σ ο ν ζ ῶ μ ε ν. Ἐμποδίζουν τὸ σῶμα καὶ αἱ τούτου ἐπιθυμίαι. Ὁ στοχαστής, ὁ μύστης, δέον νὰ μὴ ἔχῃ ὡς κύριον μέλημά του τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ σώματος. «Ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη», λέγει. Δηλαδὴ καὶ ἡ Πλατωνικὴ σοφία, ὅπως καὶ αἱ ὑγιεῖς σύγχρονοι ἀντιλήψεις δὲν θέλουν τὸν μύστην ὡς ἕνα εἶδος φθειριῶντος καὶ αὐτοταλαιπωρουμένου μοναστοῦ, κατὰ τὸν τύπον τῶν ἀναχωρητῶν τῆς Θηβαΐδος ἢ τῶν Θιβετιανῶν Λάμα. Ὄχι. Ὁ ἀρχαῖος Ἕλλην στοχαστής, ὅσον καὶ ὁ σύγχρονος μύστης δὲν εἶναι ἕνας αὐτοταλαιπωρούμενος περιφρονητὴς τῆς ζωῆς, φρονῶν ὅτι γίνεται ἀρεστὸς εἰς τὸ Θεῖον καὶ ἐπιτυγχάνει τὸν ἐξαγιασμόν του, ἐὰν ἀπέχῃ π α ν τ ά π α σ ι τῶν περὶ τὸ σῶμα στοιχειωδῶν λειτουργιῶν· ὄχι. Γνωρίζει ὅτι «ναὸς Θεοῦ ἐστὶ» τὸ σῶμα του καὶ μεριμνᾷ δι᾽ αὐτό, διατηρῶν καθαρὸν καὶ ὑγιές. Κύριον ἔργον του εἶναι ἡ διὰ μελέτης καὶ βαθέος στοχασμοῦ προσέγγισις διὰ τῆς γνώσεως εἰς τὴν μίαν καὶ ὑπερτάτην Ἀλήθεια. Στόχος του τὸ «Γνῶθι σαυτόν», ἡ ἐπιταγὴ ἐκείνη τῶν Μυστηρίων, ἡ ἀναγεγραμμένη εἰς τὴν μετόπην τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ.

ΑΠΟ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

"Ο ΠΡΟΓΟΝΟΣ" ΤΟΥ κ. ΑΓΓ. ΤΕΡΖΑΚΗ

Ὁ συγγραφεὺς δηλώνει γιὰ τὸ ἔργο του ὅτι ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἐσωτερικῆς του πορείας. Προειδοποιεῖ τὸν θεατὴ ὅτι πρέπει νὰ τὸ δῆ καὶ νὰ τὸ ἑρμηνεύση ἐσωτερικά, μεταφράζοντας κάθε λέξι, κάθε ἔκφρασι, κάθε κατάστασι, κάθε σύγκρουση, κάθε πρόσωπο, κάθε πρᾶγμα, στὴν ἀντίστοιχη ἐσωτερικὴ κατάσταση ποὺ ἀπεικονίζει. Ἂν δὲν γίνη αὐτὴ ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸ στὸν ἐσωτερικὸ χῶρο, τὸ ἔργο ἢ δὲν θὰ γίνη κατανοητό, ἢ θὰ παρερμηνευθῆ.

Ὁ κ. Τερζάκης μᾶς παρουσιάζει μία φάσι τῆς πορείας πρὸς τὰ ἔσω. Τὴν φάσι τῆς Ἐπιστροφῆς στὸ Πατρογονικὸ καὶ λησμονημένο Σπίτι. Ἐκεῖ γυρίζει ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὄχι πιὰ σὰν μονάδα. Γιατὶ ὅσο ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ Κέντρο, τόσο διασπᾶται σὲ πολλές, ἐπὶ μέρους, προσωπικότητες ἢ πλευρές, ποὺ συγκρούονται μεταξύ τους καὶ μάχονται ἡ μία τὴν ἄλλη. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐπιστρέφει στὸ Πατρογονικό του, στὸ ἔργο τοῦ κ. Τερζάκη, εἶναι κατακερματισμένος. Παρουσιάζει, κατ' ἀρχήν, δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα. Τὶς δύο ἐχθρὲς ἀδελφές, ποὺ εἶχαν χρόνια νὰ ἰδωθοῦν. Προσέξτε! Εἶναι ἀδελφές, δηλ. βγῆκαν ἀπὸ τὴν ἴδια πηγή, ἀπὸ τὴν ἴδια ἑνότητα, μεγάλωσαν στὸ ἴδιο Σπίτι καὶ μετὰ πῆραν ἐχθρικοὺς δρόμους. Καὶ οἱ δύο ἔσμιξαν μὲ ξένα στοιχεῖα, τοὺς συζύγους τους. Δύο ἐντελῶς διαφορετικοὺς τύπους. Τῆς μιᾶς εἶναι ὁ ἐγκεφαλικὸς ἐπιστήμων, κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴν στεγνὴ διανόηση. Τῆς ἄλλης κυριαρχεῖται ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις. Οἱ ἴδιες οἱ ἀδελφὲς δὲν μοιάζουν μεταξύ τους. Ἐνσαρκώνουν διαφορετικὲς τάσεις: Ἡ μία, θετική, ἀμείλικτη, λιτή, ὠμὴ στὴν εἰλικρίνειά της, βλέπει τὰ πράγματα στὶς πεζές τους διαστάσεις. Ἡ ἄλλη, ἀβέβαιη, αἰσθησιακή, εὐφάνταστη, γεμάτη φόβους, ἀστάθεια, ὑστερία, φιλαυτία καὶ ὑποκρισία. Τὸ ζευγάρωμα μὲ τοὺς συζύγους τους εἶναι ἀν-

τίστροφο ἀπ' ὅ,τι θὰ περίμενε κανείς. Ἡ τελευταία παντρεύτηκε τὸν στεγνό, ἐγκεφαλικὸ ἐπιστήμονα, ἡ πρώτη τὸν αἰσθησιακό. Ἐδῶ ὁ κ. Τερζάκης μᾶς δίνει ἀνάγλυφη τὴν παρουσία ἑνὸς ψυχολογικοῦ νόμου. Αὐτὴ ἡ χιαστὶ ἕνωσις μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων, ποὺ εἶναι περισσότερο σύγκρουσις παρὰ ἕνωσις (ἀφοῦ τὰ ἀντίθετα δὲν μποροῦν νὰ συγχωνευθοῦν) εἶναι ἀπαραίτητη στὴν ἐσωτερικὴ πορεία πρὸς τὸ Κέντρο, γιατὶ μὲ αὐτὴ τὴν προσπάθεια ἑνώσεως τῶν ἀντιθέτων καὶ τὴν ἀναπόφευκτη σύγκρουση ποὺ ἀκολουθεῖ, ἀποκτᾶ κανεὶς συνείδησι τῶν ψυχικῶν περιεχομένων του.

Ἀλλὰ ὑπάρχουν κι' ἄλλα πρόσωπα, κι' ἄλλες πλευρὲς τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἀνεπτύχθησαν μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσι ἀπὸ τὸ Κέντρο. Εἶναι τὰ παιδιὰ τῆς μιᾶς ἀδελφῆς καὶ μιὰ νεαρά, ὀρφανὴ ἀνεψιά. Ἡ κόρη τῆς ὑποκρίτριας παρουσιάζεται, στὴν ἀρχή, σὰν πιστὸ ἀντίγραφο τοῦ πατέρα της, ὄχι σὲ ἐπιστημονικότητα, ἀλλὰ σὲ ἔλλειψι φαντασίας. Ἀργότερα βλέπει κανένας ὅτι εἶναι ἕνα κρᾶμα καὶ ἀπὸ τοὺς δύο γονεῖς, μᾶλλον ἀπ' ὅ,τι καλλίτερο εἶχαν καὶ οἱ δύο, ἡ πεμπτουσία τους. Ἡ νεαρὰ ἀνεψιὰ εἶναι σαφῶς μιὰ ἀναζητήτρια ποὺ ἐμβαθύνει στὸν ἑαυτό της, στοχάζεται καὶ κρατάει ἀνοικτὸ τὸ εἶναι της σὲ ὑπερβατικὲς νύξεις καὶ σὲ μηνύματα ἀπὸ τὸν λησμονημένο χῶρο. Τὸ τρίχρονο παιδὶ δὲν ἐμφανίζεται καθόλου. Ὑπάρχει, ἀλλὰ δρᾶ παρασκηνιακῶς περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔργου. Ἀνήκει σὲ μιὰν ἄλλη φάσι τῆς ἐσωτερικῆς πορείας.

Ὁ ἄνθρωπος, λοιπόν, σὰν μιὰ ἐχθρικὴ καὶ κατακερματισμένη οἰκογένεια, γυρίζει στὸ Πατρογονικό του γιὰ κάποια Κληρονομιά. Κι' αὐτὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ὅλης πορείας: Ἡ Κληρονομιά, ἡ Εὐτυχία, τὸ Κέντρο, βρίσκονται μόνο ἂν ἐπιστρέψη κανεὶς στὸ Πατρογονικό του. Ἐκεῖ ἡ συμβίωσις γίνεται ἀναγκαστική. Καὶ ἑπομένως, ἀναγκαστικὴ ἡ ἀναμέτρησις μεταξὺ τῶν ἐπὶ μέρους τμημάτων τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ἕνα πρέπει νὰ τὰ πῆ στὸ ἄλλο, στὸ ἐχθρικὸ καὶ μισητό του κομμάτι, ὥσπου νὰ ἐπιτευχθῆ τελικὰ ἡ ἕνωσις, ἡ ἀγάπη, ἡ συγχώνευσις, ὥσπου δηλ. νὰ ξαναγίνη ὁ ἄνθρωπος ἡ ἑνότης ποὺ πρέπει φυσιολογικὰ νὰ εἶναι.

Τὸ Σπίτι ὅλ' αὐτὰ τὰ χρόνια ἦταν λησμονημένο, ἀκατοίκητο καί, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἐπιστάτη καὶ ἀπὸ κάποιο ἄλλο Πρόσωπο, ἔρημο. Ὅλη ἡ ζωὴ εἶχε φύγει ἀπ' αὐτὸ καὶ εἶχε μεταφερθῆ στὸν ἐξωτερικὸ χῶρο, μακρυὰ ἀπ' αὐτό. Μόνο τὰ πουλιὰ στὸν κῆπο καὶ τὰ ἔντομα ἔδιναν μιὰ νότα ζωῆς.

Φθάνει λοιπὸν ὁ κατακερματισμένος ἄνθρωπος στὸν πατρογονικό του χῶρο γιὰ νὰ ἀναμετρηθῆ μὲ τὸν ἑαυτό του, νὰ γνωρίση τὰ κομμάτια του, νὰ τὰ ἑνώση καὶ μετά, σὰν ἕνα ἑνιαῖο σύνολο, νὰ προχω-

ρήση πιὸ πέρα στὴν πορεία.

Ἐκεῖ ἀνακαλύπτονται καὶ ἀποκαλύπτονται καὶ ἄλλες σχέσεις, ἄλλα ζευγαρώματα, ἄλλες συζυγίες. Ἡ κόρη εἶχε ζευγαρώσει μὲ τὸν αἰσθησιακὸ θεῖο καὶ περίμενε τὸν καρπὸ τῆς ἑνώσεως, ἕνα νέο κομμάτι τοῦ κατακερματισμένου ἀτόμου. Ἡ μάνα εἶχε τὸν ἴδιο ἐραστὴ ἐπὶ χρόνια, μὲ φαινομενικὴ ἄγνοια τῆς ἀδελφῆς της, καὶ τὸ τρίχρονο παιδί, ποὺ δὲν ἐμφανίζεται ἐπὶ σκηνῆς, εἶναι καρπὸς τῆς ἑνώσεως μαζί του. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν συνισταμένη τῶν διαφόρων ἑνώσεων, γιατὶ ἦταν τὸ ἁγνότερο καὶ ἀθωότερο κομμάτι τοῦ πολυμεροῦς ἀτόμου.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνο οἱ κρυφὲς σχέσεις καὶ συζυγίες ποὺ ἀποκαλύπτονται μέσα στὸ Πατρογονικὸ Σπίτι, ἔτσι ὥστε ὅλα τὰ τμήματα τοῦ ἀτόμου νὰ συνειδητοποιήσουν τὸ τί εἶχε γίνει ὅλ' αὐτὰ τὰ χρόνια τοῦ κατακερματισμοῦ. Τὰ ἴδια, τὰ ἐπὶ μέρους τεμαχίδια τοῦ ἀτόμου, ἀρχίζουν νὰ ὑφίστανται μιὰ ἐσωτερικὴ ἀλλαγή. Ἀρχίζουν νὰ μεταμελοῦνται γιὰ τὶς κακίες καὶ μικρότητές τους, ἀρχίζουν, ἐν ὀλίγοις, νὰ ἐξαγνίζωνται ἢ νὰ ζητοῦν τιμωρία καὶ ἐξιλέωσι, ἂν δὲν μποροῦν μόνα τους νὰ ἐξαγνισθοῦν. Ἀρχίζουν νὰ στρέφουν τὴν προσοχή τους, προοδευτικά, ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους καὶ τὶς μεταξύ τους σχέσεις καὶ συγκρούσεις πρὸς τὸν Πρόγονο ποὺ κατοικεῖ στὴν Σοφίτα καὶ μὲ τὸν ὁποῖον δὲν ὑπάρχει καμμία ἐπικοινωνία. Μόνοι τους εἶχαν ἀποκοπῆ ἀπ' Αὐτόν, ἀπὸ τὶς ἀρχέγονες ρίζες κάθε ὑπάρξεως, μὲ τὴν ἀπομάκρυνσί τους ἀπὸ τὸ Σπίτι. Τώρα ὅμως, ποὺ σπρωγμένοι ἀπὸ κάποια ἐσώτερη ἀνάγκη, συγκεντρώνονται στὸ Κέντρο τοῦ εἶναι τους, τώρα ποὺ ἀναμετρῶνται μεταξύ τους, ποὺ γνωρίζονται, ἀνακαλύπτονται καὶ ἀποκαλύπτονται καὶ ἔτσι προσεγγίζουν μεταξύ τους, ἡ προσοχὴ ὅλων τῶν τεμαχιδίων, στὴν ἀρχὴ μυστικὰ τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, στρέφεται πρὸς τὰ Ἐπάνω, πρὸς τὴν σοφίτα, πρὸς τὸν μυστηριώδη καὶ ἀόρατο Πρόγονο. Τὸ κάθε τεμαχίδιο κάνει καὶ τὴν μυστική του ἀναζήτησι, ἀνεβαίνει τὴν σκαλίτσα ποὺ ὁδηγεῖ στὴν σοφίτα, βλέπει τὸ φῶς ἀπὸ τὴν χαραμάδα καὶ κατεβαίνει πάλι, γιατὶ ἡ σοφίτα εἶναι κλειστὴ καὶ τὸ κλειδὶ κανεὶς δὲν ξέρει ποῦ βρίσκεται. Κανεὶς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μητέρα τῶν δύο παιδιῶν ποὺ εἶναι διχασμένη ἀνάμεσα στὸν πόθο γιὰ τὸν Πρόγονο καὶ στὸν φόβο γιὰ τὸ ἀντίκρυσμά Του, γιατὶ δὲν εἶναι ἀκόμα ἕτοιμη νὰ Τὸν ἀντικρύση. Δὲν ἔχει ἀκόμη ἐξαγνισθῆ. Καὶ μόνο οἱ ἁγνοὶ μποροῦν ἄφοβα νὰ Τὸν δοῦν καὶ νὰ ἐπικοινωνήσουν μαζί Του. Κρύβει λοιπὸν τὸ κλειδὶ — δὲν θὰ ἦταν ἀταίριαστο νὰ λέγαμε τὸ κλειδὶ τοῦ Παραδείσου ἢ τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν — στὸ κομοδῖνο τοῦ μικροῦ παιδιοῦ, ἐκεῖ ποὺ κανεὶς δὲν θὰ σκεπτόταν νὰ τὸ ἀναζητήση.

Συγχρόνως, ὅμως, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ εἶχε βρῆ πιὸ κατάλληλη θέσι. Κοντὰ στὸ ἁγνό, σ' αὐτὸ ποὺ εἶχε τὴν πλησιέστερη ὁμοιογένεια μὲ τὸ Πάναγνο.

Ἐν τῷ μεταξύ, συμβαίνουν περίεργα γεγονότα γύρω τους. Πρώτη τὰ ἀντιλαμβάνεται ἡ νεαρὰ ἀναζητήτρια ποὺ συνηθίζει νὰ τριγυρνᾶ στὸν κῆπο. Οἱ πεταλοῦδες καὶ τὰ ἔντομα ποὺ πρὶν κατέκλυζαν τὸν κῆπο ἢ ἔφυγαν ἢ ἔκειντο στὸ ἔδαφος νεκρά. Ὅλη ἡ ζωϊκὴ ζωὴ εἶχε νεκρωθῆ. Αὐτὸ στὴν ἐσωτερικὴ γλῶσσα σημαίνει ὅτι ἡ ζωὴ εἶχε πυκνώσει μέσα στὸ ἴδιο τὸ Σπίτι. Νέκρα ἀπ' ἔξω, ηὐξημένη ζωντάνεια στὸ Κέντρο. Νέκρα στὸ κέντρο, ζωντάνεια στὴν περιφέρεια. Ἑπομένως, αὐτὸ ποὺ τοὺς φοβίζει εἶναι ὅτι μὲ τὴν πύκνωσι τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς, θὰ ἀναμετρηθοῦν ἀργὰ ἢ γρήγορα μὲ τὸν Πρόγονο, πρᾶγμα ποὺ συγχρόνως τὸ ποθοῦν καὶ τὸ φοβοῦνται.

Τὸ δεύτερο φαινόμενο εἶναι ἡ ἐξαφάνισις τοῦ Ἐπιστάτη. Πολὺ σημαντικὸ γεγονὸς κι' αὐτό. Ὅσο τὰ «μέλη» τῆς οἰκογενείας ζοῦσαν στὴν ἐξωτερικὴ περιφέρεια καὶ εἶχαν ἐγκαταλείψει τὴν πατρογονικὴ Κληρονομιά, τὸ Σπίτι καὶ τὸν Πρόγονο, τὸ Σπίτι τὸ συντηροῦσε, ὑποτυπωδῶς, ἕνας Ἐπιστάτης, ἕνα μὴ συνειδητὸ τμῆμα τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ δὲν εἶχε ξενητευθῆ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους στὴν ἐξώτερη περιφέρεια. Ἔχει περισσότερη σχέσι μὲ τὸν Πρόγονο παρὰ μὲ τοὺς ἄλλους. Εἶναι ἕνας κρῖκος μεταξὺ τῶν δύο. Ἂν ἔλειπε αὐτὸς ὁ κρῖκος, τὸ Σπίτι θὰ ἐρειπωνόταν. Ὅταν ὅμως ἡ οἰκογένεια ἐπιστρέφει ἀπὸ τὸ «ἐξωτερικὸ» καὶ ζωντανεύει τὸ Σπίτι μὲ τὴν παρουσία της καὶ συνδέεται, ἔστω ὑποτυπωδῶς, μὲ τὸν Πρόγονο, μὲ τὶς ἐξερευνήσεις ποὺ κάνει γιὰ νὰ Τὸν βρῆ, ὁ Ἐπιστάτης δὲν χρειάζεται πιά. Ὁ ρόλος του ἔχει λήξει. Ἡ σύνδεσις μεταξὺ τῶν ἀσύνδετων ἔχει ἐπιτευχθῆ.

Οὕτως ἔχουν τὰ πράγματα, ὅταν ξεσπάη τὸ δρᾶμα. Τὸ παιδὶ ἐξαφανίζεται. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὅλα τὰ μέλη αὐτῆς τῆς ἑτερόκλιτης οἰκογενείας στρέφουν τὴν προσοχή τους πρὸς τὸ παιδὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅλοι νοιάζονται γι' αὐτό. Ὑπάρχουν ἑπομένως δύο ἐπίκεντρα ἐνδιαφέροντος. Τὸ ἕνα εἶναι ἡ σοφίτα μὲ τὸν Πρόγονο. Τὸ ἄλλο, ποὺ ἁπλῶς ὑποδηλώνεται καὶ εὔκολα μπορεῖ νὰ διαφύγη τῆς προσοχῆς τοῦ θεατοῦ, εἶναι τὸ Παιδί. Τὸ Παιδὶ εἶναι ἀνάμεσά τους, κοντά τους, τὸ βλέπουν, τὸ ἀκοῦν, τὸ φροντίζουν. Ὁ Πρόγονος εἶναι ἀόρατος, ὑπεράνω τους, γεμᾶτος μυστήριο, ἀπρόσιτος, δεσπόζει τοῦ Σπιτιοῦ καὶ τῆς ζωῆς τους. Τὸ παιδὶ λοιπὸν ἐξαφανίζεται. Ὅλοι εἶναι ἀνάστατοι. Καὶ δικαιολογημένα. Γιατὶ ἔχασαν τὸ πιὸ πολύτιμο, ἁγνὸ καὶ ἀθῶο κομμάτι τους. Ἔχασαν τὸ κοντινὸ ἐπίκεντρό τους, τὸν κοντινὸ ἄξονά τους. Ἀλλὰ σὲ

λίγο τὸ μυστήριο ξεδιαλύνεται. Τὸ παιδὶ εἶχε βρῆ τὸ κλειδί, εἶχε ἀνεβῆ στὴν σοφίτα, εἶχε ἀνοίξει ,εἶχε δῆ τὸν Πρόγονο. Τὸ βρῆκε ἡ νεαρὰ ἀναζητήτρια νὰ κάθεται στὴν κορυφὴ τῆς σκάλας, μπροστὰ στὴν πόρτα, μὲ τὰ μάτια του διεσταλμένα καὶ παρμένη τὴν μιλιά, χωρὶς ὅμως νὰ δείχνη κανένα φόβο. Ἀπὸ κεῖ κι' ἔπειτα, τὸ παιδὶ δὲν μίλησε. Δὲν ἀνεκοίνωσε σὲ κανέναν ἀπὸ τοὺς ἀνέτοιμους τὰ ἄρρητα ποὺ εἶδε ἐκεῖ. Ὅλοι ὅσοι ἔχουν κάποια ὑπερβατικὴ ἐμπειρία ξέρουν ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ τὴν βάλουν σὲ λέξεις, γιατὶ λέξεις δὲν ὑπάρχουν γιὰ τὸ ἀνονόμαστο. Ἑπομένως, κρατοῦν σιγή. Ὑπ' αὐτὸ τὸ πρῖσμα εἶναι κατανοητὴ ἡ βουβαμάρα τοῦ παιδιοῦ, καθὼς καὶ ἡ διαστολὴ τῶν ματιῶν του.

Τὸ ἔργο θὰ μποροῦσε κάλλιστα νὰ εἶχε τελειώσει μ' αὐτὸ τὸ κορύφωμα. Ὅμως κάτι θὰ ἔμενε ἀτελές. Ἂν τὸ παιδί, τὸ πιὸ ἁγνὸ καὶ ἀθῶο καὶ κεντρικὸ τεμάχιο τῆς οἰκογενείας-ἀτόμου, βρῆκε μόνο του τὸν δρόμο πρὸς τὸν Πρόγονο καὶ ἀνέβηκε πρὸς Αὐτόν, οἱ ἄλλοι δὲν μποροῦν νὰ τὸ κάνουν, γιατὶ δὲν ἔχουν τὴν δική του ἁγνότητα. Δὲν ἔχουν ἀκόμα ἐξαγνισθῆ μέχρι τοῦ σημείου νὰ γίνουν σὰν παιδιὰ καὶ ἑπομένως ἄξιοι νὰ ἀνεβοῦν πρὸς Αὐτόν. Συνεχίζεται ἡ ἐσωτερικὴ ἀλλαγή τους ἔπειτα ἀπὸ τὰ γεγονότα. Ὁ στεγνός, ἐγκεφαλικὸς ἐπιστήμων ὑφίσταται μιὰ τεράστια μεταστροφή, ἡ κόρη ἐπίσης, οἱ δύο ἀδελφὲς τὸ ἴδιο, ἐνῶ ἡ νεαρὰ ἀναζητήτρια ἀποφασίζει νὰ ἐξερευνήση τὴν περιοχὴ τὴν ἔξω ἀπὸ τὸ Σπίτι. Ἀλλὰ ὅλα ἔχουν νεκρωθῆ ἔξω ἀπ' αὐτό, παντοῦ ἁπλώνεται ἡ ἐρημιά, ἡ μοναξιά, ἡ ἀπόγνωσις. Δὲν ὑπάρχει πιὰ ἐπιστροφὴ στὰ παληά, στὸν κόσμο ποὺ εἶχαν ἀφίσει. Κι' ἔτσι ἐπιστρέφει, τρέμοντας σύγκορμη καὶ κουρελιασμένη, στὸ Σπίτι, γεμάτη ἀπὸ τὴν ἀπόγνωση τῆς μονώσεως ποὺ συνήντησε στὴν ἔρευνά της. Αὐτὴ ἡ μόνωσις εἶναι ἀφόρητη. Λείπουν οἱ γέφυρες ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς ἄλλους καὶ ἡ ψυχή, ποὺ διψᾶ γιὰ ἐπικοινωνία, ἁρπάζει τὴν πρώτη εὐκαιρία ποὺ θὰ τῆς δοθῆ. Ὁ αἰσθησιακὸς ἔρωτας, μὲ τὴν ζεστασιὰ τῶν αἰσθήσεων, τῆς παρουσιάζεται σὰν ἀντίδοτο στὴν αἴσθηση τῆς μονώσεως καὶ γι' αὐτὸ ἐνδίδει. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ νέα ἕνωσις δὲν προφταίνει νὰ πραγματοποιηθῆ, γιατὶ ἐπεμβαίνει ἡ κόρη ποὺ πυροβολεῖ τὸν αἰσθησιακὸ καὶ παραμορφώνει τὸ πρόσωπό του.

Ὅσες ἑνώσεις ἐχρειάζοντο ἔχουν ἤδη συντελεσθῆ, ἡ διαστολὴ καὶ ὁ πολλαπλασιασμὸς ἔχουν τώρα δώσει τὴν θέσι τους στὴν συστολή, στὴν σύγκλισι, στὴν συγχώνευσι μέσα στὸ Κέντρο. Αὐτὸ ὑποδηλοῦται καὶ μὲ τρεῖς ἄλλες διπλὲς σχέσεις ποὺ πολὺ εὔκολα μποροῦν νὰ διαφύγουν τῆς προσοχῆς τοῦ θεατοῦ. Οἱ δυὸ ἀδελφὲς συγκλίνουν, τείνουν νὰ ἑ-

νοποιηθοῦν, οἱ δυὸ νεαρὲς τὸ ἴδιο. Καὶ οἱ δύο ἄρρενες ἐπίσης μολονότι πρέπει νὰ προσέξη κανεὶς πολὺ γιὰ νὰ τὸ διακρίνη αὐτό. Ὅμως εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὸ «μυστικὸ» ποὺ ὁ ἐπιστήμων ἀποκαλύπτει κρυφὰ στὸν αἰσθησιακὸ ὅταν τὸν παίρνη παράμερα. Δὲν τὸ ἀνακοινώνει, λέει, στὶς γυναῖκες γιὰ νὰ μὴν τρομάξουν. Μὲ αὐτὲς τὶς προσεγγίσεις, τὰ ἔξη χωριστὰ ἄτομα τείνουν νὰ γίνουν τρεῖς ἑνότητες. Αὐτὸ εἶναι ἕνα μεγάλο βῆμα στὴν ἐσωτερικὴ πορεία πρὸς τὸ Κέντρο, ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ τελικό. Γι' αὐτὸ δὲν μποροῦν νὰ ἀνεβοῦν ἀκόμη πρὸς Αὐτόν. Εἶναι ὅμως ἕτοιμοι γιὰ τὴν μεγάλη κάθαρσι ποὺ θὰ ρθῆ ἄνωθεν. Εἶναι ἕτοιμοι νὰ Τὸν δεχθοῦν ἂν θελήση νὰ κατέβη πρὸς αὐτούς. Καὶ μὲ τὴν δική τους ἑτοιμότητα, ὁ Πρόγονος πράγματι κατεβαίνει. Τὰ βήματά Του ἠχοῦν ἤδη μέσα τους σὰν ἐξιλαστήριος Δύναμις.

Στὸ ἔργο τοῦ κ. Τερζάκη, ὁ θεατὴς βλέπει καθαρά, ἐκτὸς τῶν ὅσων ἤδη περιέγραψα, τὴν ὕπαρξι δύο ὑπερβατικῶν στοιχείων. Τὸ ἕνα βρίσκεται μέσα στὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο. Εἶναι τὸ ἁγνό, ἀθῶο παιδί. Τὸ ἄλλο βρίσκεται ἔξω ἀπ' τὸν ἄνθρωπο. Εἶναι ἡ Δημιουργὸς Δύναμις ποὺ ὑπῆρχε πρὸ τοῦ ἀνθρώπου, πρὸ τῆς Δημιουργίας τοῦ Σύμπαντος. Αὐτὸς εἶναι ὁ Πρόγονος. Πρόγονος, γιατὶ ἀπ' Αὐτὸν ἀπορρέουν τὰ πάντα, γιατὶ ὅλα σ' Αὐτὸν ἔχουν τὴν ρίζα τῆς ὑπάρξεώς τους.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ πορεία. Ἡ Ἐπιστήμη τῆς ψυχολογίας τοῦ Βάθους ἔχει ἐρευνήσει αὐτὴ τὴν πορεία μέχρι τοῦ ἐσωτερικοῦ ὑπερβατικοῦ στοιχείου, ποὺ τὸ ὀνομάζει ἐσωτερικὸ Θεό. Ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις, δηλ. ἡ ἕνωσις τοῦ ἐσωτερικοῦ ὑπερβατικοῦ στοιχείου μὲ τὸ ὁμοιογενές του ἐξωτερικὸ ὑπερβατικό, ὑπῆρξε ἀνέκαθεν ὑπόθεσις τῆς Θρησκείας. Ἡ θρησκεία, ὑπὸ τὴν ἔννοια τῆς πίστεως σὲ ἕνα ἐξωτερικὸ Ἀνώτερο Ὄν, ποὺ εἶναι ἡ Πηγὴ τῶν Πάντων, δίνει στὸ ἀποκομμένο ἀπ' Αὐτὸ «ἐγὼ» τοῦ ἀνθρώπου τὴν δυνατότητα νὰ καταργήση αὐτὸ ποὺ οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζαν «ὕβριν». Ὕβρις σημαίνει ὅτι τὸ μικρὸ ἀνθρώπινο «ἐγὼ» στρέφει τὰ νῶτα του πρὸς τὴν Γενεσιουργὸ αἰτία του, τὴν ἀγνοεῖ, τὴν ξεχνᾶ καὶ σφετερίζεται τὸν ρόλο τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ ἀπεικονίζεται θαυμάσια στὴν ἱστορία τῆς πτώσεως τῶν Πρωτοπλάστων. Ἡ Θρησκεία, λοιπόν, σὰν δρόμος ποὺ ὁδηγεῖ τὸ «ἐγὼ» στὴν χαμένη του σύνδεσι μὲ τὴν Πρώτη Αἰτία, εἶναι ἐκείνη ποὺ βγάζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν νοσηρὴ αὐτοπεριστροφὴ καὶ ἁπλώνει τὰ ὅριά του στὴν αἰωνιότητα.

Στὸν αἰῶνα μας Ἐπιστήμη καὶ Θρησκεία βρῆκαν ἕνα σημεῖο ἑνώσεως, χάρις στὶς σύγχρονες ἐξελίξεις τῆς ψυχολογίας τοῦ Βάθους. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ ἐσωτερικὴ πο-

ρεία μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ἀπὸ δύο πλευρὲς μὲ ἐξ ἴσου ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Ἐπιστήμης καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Θρησκείας.

Τὸ ἔργο τοῦ κ. Τερζάκη συνθέτει αὐτὲς τὶς δύο προσεγγίσεις μὲ θαυμαστὴ δεξιοτεχνία, ἐκτείνοντας τὴν ψυχολογία ὡς τὸ ἀκραῖο της σημεῖο, ἐκεῖ ὅπου συναντᾶ τὴν Θρησκεία καὶ προχωρῶντας τὴν ὅλη πορεία μέσα σὲ καθαρῶς θρησκευτικὰ πλαίσια. Γι' αὐτό, ὅσοι ἐκ τῶν θεατῶν διέκριναν αὐτὲς τὶς προεκτάσεις, δὲν μπόρεσαν νὰ μὴν σκιρτήσουν γιατὶ ἡ Τέχνη, τὸ Θέατρο, ἔδωσε στὸ εὐρύτερο κοινὸ τὴν εὐκαιρία νὰ συνειδητοποιήση αὐτὴ τὴν ἕνωσι ποὺ σήμερα συντελεῖται παγκοσμίως.

ΣΟΦΙΑ ΑΝΤΖΑΚΑ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΓΕΩΡΓ. ΠΑΠΑΧΑΤΖΗ

«ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΚΟΣΜΟΘΕΩΡΙΑ ΜΙΑΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΣΤΗ ΔΥΣΗ»

Σημείωμα τοῦ κ. Κ. Γ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ

Τονίζεται συχνὰ ἀπὸ πολλοὺς στὶς μέρες μας ὅτι ἡ τωρινὴ ἐποχὴ εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν αἰώνας τῆς μονόπλευρης ἀλματώδους προόδου τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνικῶν ἐφαρμογῶν τους. Καὶ ὅτι στὰ χρόνια μας λείπουν ἐντελῶς τὰ ἱκανοποιητικοῦ ἐπιπέδου πνευματικὰ κηρύγματα. Ἂν ὅμως ἀνοίξη κανεὶς τὸ τεῦχος 999 τῆς «Νέας Ἑστίας», (15 Φεβρ. 1969) βρίσκει ἐκεῖ τὴν ἀρχὴ τοῦ δοκιμίου μὲ τὸν τίτλο «Εἰσαγωγὴ στὴν κοσμοθεωρία μιᾶς μεγάλης μελλοντικῆς ἐποχῆς στὴ Δύση» τοῦ καθηγητοῦ κ. Γεωργ. Παπαχατζῆ, ἑνὸς δοκιμίου ποὺ συνεχίζεται καὶ στὰ ἑπόμενα τεύχη τοῦ ἀξιόλογου αὐτοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Πέτρου Χάρη, ποὺ προσφέρει πάντα ἐκλεκτὴ πνευματικὴ τροφὴ στοὺς ἀναγνῶστες του. Κάτω ἀπ' τὸν τίτλο αὐτὸν «Εἰσαγωγὴ στὴν κοσμοθεωρία μιᾶς μεγάλης ἐποχῆς στὴ Δύση», ἀναπτύσσεται στοὺς δύο ἡμιτόμους τοῦ 1969 ἕνα ἐξαίσιο πνευματικὸ κήρυγμα, ποὺ ὅμως κατὰ βάθος δὲν ἀνήκει στὸν καθηγητὴ ποὺ ὑπογράφει, ἀλλὰ στὸν πρόωρως ἐκλιπόντα γερμανόφωνο διανοητὴ Παῦλο Ντίναχ, ἀπ' τὰ κείμενα τοῦ ὁποίου ἔχει ἀντλήσει ὁ κ. Παπαχατζῆς τὴ συγγραφὴ τοῦ δοκιμίου του, ἐπιτελώντας ἔτσι ἕνα δευτερογενὲς συνθετικὸ συγγραφικὸ ἔργο.

Ἡ «Εἰσαγωγὴ στὴν κοσμοθεωρία μιᾶς μεγάλης ἐποχῆς στὴ Δύση» ἐξεικονίζει τὴν καινούργια Ἀναγέννηση στὴν Δυτικὴ Εὐρώπη στὸν τομέα τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ καὶ τῆς κοσμολογικῆς

θεωρήσεως εἰδικώτερα. Εἶναι ἕνα ὑψηλοῦ ἐπιπέδου προφητικὸ κήρυγμα, ποὺ ἀναφέρεται σὲ ὅσα μέλλεται νὰ γινοῦν, σ' ἐποχὲς ὅπου θὰ ζοῦνε στὴ Δύση οἱ μακρυνοὶ ἀπόγονοι τῆς σύγχρονής μας γενεᾶς. Κήρυγμα ποὺ τὴν πατρότητά του μπορεῖ δικαιωματικὰ νὰ τὴν διεκδικήση μονάχα ὁ Ντίναχ, ὁ «ταπεινὸς ἐκπαιδευτικὸς» μὲ τὶς ἐκπληκτικὲς ἐνορατικὲς ἱκανότητες.

Ἡ «Εἰσαγωγὴ στὴν κοσμοθεωρία» ὀφείλει τὴν μὲν βαθύτερη ἀξία της καὶ τὴν ἀξιολογική της τοποθέτηση —ἀνάμεσα στὰ ἕως τώρα γνωστὰ φιλοσοφικὰ συστήματα— στὸν Παῦλο Ντίναχ, τὴν δὲ ἐπιτυχημένη της διατύπωση, ὡς συνθετικῆς ἐργασίας, στὸν καθηγητὴ ποὺ ὑπογράφει τὸ δοκίμιο. Ἀπαιτεῖ ὄχι ἁπλὴ ἀνάγνωση, ἀλλὰ προσοχὴ καὶ μελέτη. Προϋποθέτει ἡ μελέτη της κάποια φιλοσοφικὴ κατάρτιση καὶ γενικώτερα ἱκανοποιητικὴ στάθμη μορφώσεως. Τὸ βαθύτερο νόημά της εἶναι ἡ τεράστια ἀπόσταση μεταξὺ τοῦ γύρω μας κόσμου «τῶν φαινομένων» καὶ τῆς ἀληθινῆς Πραγματικότητας, τῆς μεγάλης ὀντολογικῆς Πραγματικότητας, τῆς πολυδιάστατης, τῆς ἐξ ἀντικειμένου ὑποστατῆς (ἐξ ἀντικειμένου: δηλαδὴ ἀνεξάρτητα ἀπ' τὶς πεπερασμένες «κεραῖες συλλήψεως» τοῦ ἄλφα ἢ τοῦ βῆτα βιολογικοῦ εἴδους). Εἶναι ἡ ἧττα τῆς «θετικῆς μεθόδου» (τῆς παρατηρήσεως, τοῦ πειράματος, τοῦ ἐργαστηρίου), ἐκείνης δηλαδὴ ποὺ θεωροῦμε ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι τῆς σύγχρονης ἐποχῆς ὅτι ὁδηγεῖ στὴ σίγουρη κι «ἐπαληθευμένη» κι «ἀλάθητη» γνώση. Στὶς φυσικὲς ἐπιστῆμες ὁδηγεῖ, ναί, ὄχι ὅμως καὶ σὲ κάθε τομέα ἐπιστητοῦ.

Διαφορετικὰ βλέπομε σήμερα τὰ πράγματα καὶ διαφορετικὴ εἶναι ἡ ὑφὴ τοῦ «ἐξ ἀντικειμένου Εἶναι». Σ' αὐτὸ τὸ θέμα μέλλεται νὰ ἐπαληθευθῆ τὸ τοῦ Βάκωνος, ὅτι μπορεῖ ἡ ὀλίγη ἐπιστήμη νὰ ἀπομακρύνη τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν Θεό, ἡ πολλὴ ὅμως ἐπιστήμη ἐπαναστρέφει τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα στὴν θρησκευτικότητα καὶ στὴν μεταφυσικὴ πίστη. Αὐτὸ καὶ θὰ γίνη στὰ μακρυνὰ ἐκεῖνα χρόνια μὲ τὴν ἐπιστήμη τῆς διαστημικῆς ἐποχῆς καὶ μὲ τοὺς ἀπέραντους ὁρίζοντες ποὺ θὰ ἀνοίξουν στοὺς «κόσμους τοῦ Ὑπαρκτοῦ», στὸ «ὀντολογικὰ Ὑποστατό», οἱ ἱκανότητες τῶν μεγάλων ἐκείνων ἐνορατικῶν πνευμάτων.

Πρόκειται γιὰ ἕνα κήρυγμα ποὺ δίνει ὑψηλὸ νόημα στὸν κόσμο καὶ στὴ ζωή. Ἀλλοιῶς βλέπουμε ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι τὰ πράγματα κι ἐντελῶς ἄλλη ὑφὴ ἔχει ἡ ἀληθινὴ Πραγματικότητα. Θεωροῦμε ὅτι τὰ χρονικὰ διαστήματα κυλοῦνε καὶ διαβαίνουν, ἐνῶ ἐμεῖς εἴμαστε ποὺ διαβαίνουμε καὶ περνοῦμε μέσα στὸ αἰώνιο Παρόν. Θεωροῦμε ὅτι περισσότερες ἀπὸ τρεῖς διαστάσεις στὸ χῶρο δὲν ὑπάρχουν, κι ἀγνοοῦμε τὰ ἀπίστευτα εὐρέα πλαίσια τῆς μεγάλης ὀντολογικῆς Πραγματικότητας, τῆς πολυδιάστατης. Περιοριζόμαστε στὰ ἐπιφαινόμενα κι ἀγνοοῦμε τὰ ἐξ ἀντικειμένου Ὑπαρκτά. Ἀγνοοῦμε τὸ ἐξαίσιο ὀντολογικὸ βάθος ποὺ κρύβεται πίσω ἀπὸ ὅσα ἔχουμε συνηθίσει νὰ χαρακτηρίζουμε ὡς «μεταφυσική», ὡς «ὑπερβατικοὺς κόσμους»,

ὡς ἁπλὲς «συναισθηματικὲς ἀξίες» ἢ «αἰώνιες ἠθικὲς καὶ πνευματικὲς ἀξίες». Οἱ Ρῶσοι ἀστροναῦτες ἐξεφράσθησαν μὲ εἰρωνικὴ οἴηση, ἐπιστρέφοντας, ὅτι πουθενὰ στὸν οὐρανὸ δὲν ἔτυχε νὰ συναντήσουν τὸν Θεό, ὅμως ὁ Ντιναχ μᾶς ἐξηγεῖ ὅτι ὁ κατ' ἄνθρωπον κοσμικὸς χῶρος δὲν συμπίπτει μὲ τὸ σύνολο τοῦ ὀντολογικὰ Ὑπαρκτοῦ — κάθε ἄλλο.

Μελετώντας κανεὶς μὲ προσοχὴ τὸ δοκίμιον αὐτό, συναντᾶ τὶς περὶ κόσμου καὶ ζωῆς πεποιθήσεις τῆς μεγάλης ἐκείνης —καὶ φωτεινῆς γιὰ τὸν ἄνθρωπο— μελλοντικῆς ἐποχῆς. Βρίσκει ἐκεῖ τὴ βαθύτερη ἑρμηνεία τῆς μεγάλης Τέχνης, τῶν ὑψηλῶν ἰδεωδῶν καὶ γενικώτερα τοῦ καθενὸς τομέως τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ «ἐποχὴ τοῦ διαστήματος» θὰ ἔχῃ τὴ δική της φιλοσοφία, τὶς δικές της κοσμοθεωρητικὲς ἀντιλήψεις, κι ἡ ἐπιστήμη τῆς διαστημικῆς ἐποχῆς μέλλει νὰ ἐπαναστρέψῃ τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα στὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα καὶ στὴν πίστη στὶς αἰώνιες ἠθικὲς καὶ πνευματικὲς ἀξίες, δίνοντας «ἐρείσματα ἐσωτερικοῦ βίου» ἄγνωστα στοὺς δικούς μας ἀφώτιστους καιρούς.

Ὁ συντάκτης τοῦ δοκιμίου τονίζει τὸν ἁπλὸ συνθετικὸ καὶ δευτερογενῆ χαρακτῆρα τῆς ἐργασίας του κι ἐξ ἄλλου ἐντάσσει σ' ὅλη της σχεδὸν τὴν ἔκταση καὶ αὐτούσια κείμενα τοῦ Ντίναχ. Ἡ αἰσιοδοξία γιὰ τὶς μελλοντικὲς ἐξελίξεις πνευματικῆς ζωῆς στὴ Δύση, ἀπ' τὴν ὁποία ἐμφορεῖται ὁ μελετητὴς τοῦ δοκιμίου, δὲν ὀφείλεται οὔτε στὴν τεχνικὴ τῆς διατυπώσεως οὔτε σὲ τυχὸν πρόθεση τοῦ συντάκτη. Ἡ πηγή της εἶναι βαθύτερη κι οὐσιαστικώτερη καὶ συνίσταται στὸ ὅτι ὁ ἀείμνηστος γερμανόφωνος διανοητής, στὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ πατρότητα τῶν βασικῶν κειμένων, ἦταν ὑπαρκτὸ πρόσωπο καὶ εἶχε πραγματικὰ ἰδεῖ τὰ ὅσα εἶχε ἐκθέσει στὰ κατάλοιπά του.

Τέλος, τὸ δοκίμιο εἶναι εὐχερῶς κατανοητό, ἀρκεῖ ἡ μελέτη του νὰ γίνῃ μὲ προσοχὴ καί, ἐὰν εἶναι δυνατόν, χωρὶς μεγάλα χρονικὰ διαλείμματα. Προϋπόθεση φυσικὰ εἶναι νὰ μὴν πρόκειται γιὰ ἀναγνῶστες «ἀγεύστους φιλοσοφίας».

Μία ὡραία ἐκδήλωσις γιὰ τὸν Ντίναχ

Στὴν αἴθουσα διαλέξεων «Κωστῆ Παλαμᾶ» (Σίνα 6), εὐγενῶς προσφερθεῖσαν ἀπὸ τὸ Κέντρον Ἐλευθέρων Σπουδῶν Ψυχολογίας Γ. Δολιανίτη, ὁ δημοσιογράφος Πειραιῶς κ. Γ. Χριστάκος ὡμίλησεν ἐνώπιον πυκνοῦ ἀκροατηρίου διὰ τὸ συγγραφικὸν ἔργον καὶ διὰ τὴν ὅλη προσωπικότητα τοῦ προώρως ἐκλιπόντος γερμανοφώνου διανοητοῦ Παύλου Ντιναχ, ποὺ εἶχε περάσει ἀπὸ τὴν πολη μας στὰ 1922 - 1924 καὶ εἶχε γράψει κατω ἀπο τὴ σκιὰ τῆς Ἀκροπόλεως ὅσα εἶχε ὁραματισθῆ διὰ τὴν πολιτιστικην πορείαν τῶν δυτικοευρωπαίων εἰς τὰ προσεχῆ καὶ εἰς τὰ μακρυνότερα μελλοντικὰ χρόνια (ἀπο τὸν 21ο αἰῶνα καὶ περα).

Ἡ ὁμιλία εἶχε ὀργανωθῆ ἀπο τὸν Σύλλογον Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, τοῦ ὁποίου ὁ προεδρος κ. Γ. Κεμίνης παρουσίασε τὸν ὁμιλητὴν εἰς το ἐκλεκτὸν ἀκροατήριον. Ὁ ὁμιλητὴς ἤντλησε τὸ περιεχομενον τῆς ὁμιλίας του ἀπὸ τὸ δοκίμιον τῆς διδος Μαρίνας Σουκαρᾶ εἰς τὸ περιοδικον «Σπουδαὶ» τοῦ Μαρτίου 1970, ἀπὸ τὴν μελέτην τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Παπαχατζῆ «Εἰσαγωγὴ στὴν κοσμοθεωρία μιᾶς μεγάλης ἐποχῆς στὴ Δύ-

ση» («Νέα Ἑστία», 1969) καὶ ἀπὸ τὰ κείμενα τοῦ ἴδιου τοῦ Ντίναχ, τὰ μεταφρασμένα ἀπὸ τὸν κ. Παπαχαντζῆν.

Ὁ πρόωρος ἀποθανὼν (σὲ ἡλικίαν 38 ἐτῶν) κεντροευρωπαῖος ἐκπαιδευτικος Παῦλος Ντίναχ εἶναι ἀπὸ τὰ «χαμένα μεγάλα ὀνόματα» τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος μας, ἀπὸ τοὺς συνεπείᾳ τῶν περιστατικῶν τοῦ Α΄ παγκοσμίου πολέμου τοῦ 1914 «κατεστραμμένους στὴ ζωή τους» πνευματικοὺς ἀνθρώπους τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης, ποὺ ἂν ἐπιζοῦσε, θὰ ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς «μεγάλους τοῦ πνεύματος» στὴ δυτικοευρωπαικὴ διανόηση. Τὸ ἔργο του ἔμεινε ἡμιτελὲς καὶ δὲν εἶχε δημοσιεύσει σχεδὸν τίποτε τὴν ἐποχὴ ποὺ ζοῦσε. Τὰ δύο τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του ἔγραψε (1923-1924), στὴ διαμονή του ἐδῶ στὴν Ἀθήνα, τὰ ὅσα θαυμάσια εἶχε ὁραματισθῆ καὶ εἶχε προΐδει γιὰ τὴ συνέχιση τῆς ἐξελικτικῆς πορείας τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ «Σελίδες Ἡμερολογίου» του δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ ἡ πολιτιστικὴ πορεία τῶν δυτικοευρωπαίων, σ' ἐποχὲς ὅπου θὰ ζοῦν οἱ μακρυνοὶ ἀπόγονοι τῆς σύγχρονής μας γενεᾶς.

Ὁ κ. Γ. Χριστάκος ἐχειρίσθη τὸ ὅλον θέμα μὲ πολλὴν ἐπιτυχία, παρενέβαλε δὲ εἰς τὴν ὁμιλίαν του καὶ αὐτούσια κείμενα τοῦ Ντίναχ. Ἐπίσης κατεχειροκροτήθη ἡ ὡραία ἀπαγγελία τῆς κ. Ἑλένης Γ. Καμίνη (Ἀμαρυλλίδος), διὰ τὴν «Πρωτοχρονιὰ στὸ Μάρκφορ». Τὴν τελευταία αὐτὴ ἐδημοσίευσεν ὁ «Ἰλισὸς» τὸ 1966 (σελ. 44 ἐπ.).

● Ἄρτος
● Ζυμαρικὰ
● Φρυγανιὲς
διὰ διαβητικούς
ΖΩΓΡΑΦΟΥ

Ἀστρονομικὴ θεώρησις τῆς ἡμέρας ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα

Ὑπὸ τοῦ ἀστρονόμου Δρος Κ. Σ. ΧΑΣΑΠΗ

Ἀπὸ τῆς 16ης μέχρι τῆς 19ης Μαρτίου ἐ.ἔ. συνῆλθεν εἰς τὸ ἐν Σαμπεζὺ τῆς Γενεύης Ὀρθόδοξον Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Διαχριστιανικὸν Συνέδριον πρὸς μελέτην τοῦ καθορισμοῦ κοινῆς ἡμέρας ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ὑφ' ὅλων τῶν Χριστιανῶν. Τὴν πρωτοβουλίαν διὰ τὴν συγκρότησιν τοῦ συνεδρίου τούτου ἀνέπτυξεν ἡ Ἐπιτροπὴ «Πίστις καὶ Τάξις» τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς «Γραμματείας διὰ τὴν ἑνότητα τῶν Χριστιανῶν» τοῦ Βατικανοῦ, ὡς καὶ τοῦ Ὀρθοδόξου Πατριαρχικοῦ Κέντρου τῆς Γενεύης.

Τῆς διασκέψεως συμμετέσχον ἀντιπροσωπεῖαι τῶν Ὀρθοδόξων, τῶν Καθολικῶν καὶ τῶν Διαμαρτυρομένων.

Εἰδικώτερον, ἐκ τῶν Ὀρθοδόξων παρέστη α) τριμελὴς ἀντιπροσωπεία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀποτελουμένη ἀπὸ τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ὀρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῆς Γενεύης ἀρχιμανδρίτην κ. Δαμασκηνὸν Παπανδρέου καὶ τοὺς συμβούλους αὐτοῦ κ. Γ. Μπεκατῶρον, θεολόγον καὶ ἀστρονόμον Δρα Κ. Σ. Χασάπην, καὶ β) διμελὴς ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὸν σεβ. Μητροπολίτην Σερβίων καὶ Κοζάνης κ. Διονύσιον, συνοδευόμενον ὑπὸ τοῦ ἀστρονόμου κ. Δ. Κατσῆ, ὡς συμβούλου.

Εἰς τὸ συνέδριον ἐγένοντο πέντε ἀνακοινώσεις, βάσει τῶν ὁποίων διεξήχθη ἡ ὅλη συζήτησις, ἥτις καὶ ὡδήγησεν εἰς ὁμόφωνον ἀπόφασιν ὅπως τὸ Πάσχα ἑορτάζεται τὴν Κυριακήν, ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ διάστημα ἀπὸ 9ης ἕως 15ης Ἀπριλίου — συμφώνως πρὸς τὴν εἰσήγησιν τοῦ Ἕλληνος ἀστρονόμου κ. Χασάπη.

Ὁ «ὅρος» τῆς Α΄ Οἰκουμ. Συνόδου

Τὸ ὅλον ζήτημα τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἡμερομηνίας, κατὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἑορτασθῇ τὸ Πάσχα τυχόντος ἔτους, συνδέεται μὲ τὸν σχετικὸν «ὅρον», τὸν ὁποῖον ἔθεσεν ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ συνελθοῦσα εἰς τὴν Νίκαιαν τὸ 325 μ.Χ. Ἡ σχετικὴ ἀπόφασις τῆς Συνόδου ἐκείνης προεκλήθη ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, ἕως τότε, ἐλάμβανον χώραν δύο, κυρίως, ἀτοπίαι.

Ἡ πρώτη ἀτοπία ἀφεώρα εἰς τὸν ἀνομοιόμορφον τρόπον ὑπολογισμοῦ, ὑπὸ τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν, τῆς ἡμερομηνίας τοῦ ἑορτασμοῦ. Τοῦτο εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ μὴ ἑορτάζουν τὸ Πάσχα ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ κατὰ τὴν ἰδίαν Κυριακήν. Ἡ Πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῶν 318 Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀπέβλεπεν εἰς ὅ,τι ἀποβλέπομεν καὶ σήμερον: εἰς τὸν

συνεορτασμὸν τοῦ Πάσχα ὑφ' ὅλων τῶν Χριστιανῶν.

Ἡ δευτέρα ἀτοπία ἀπέρρεε ἀπὸ τὴν πρώτην. Διότι ὁ διαφορετικὸς τρόπος ὑπολογισμοῦ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἑορτάζεται τοῦτο ὑπό τινων Ἐκκλησιῶν, ἀκόμη καὶ δύο φορὰς ἐντὸς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τροπικοῦ ἔτους, ἤτοι δύο φορὰς μεταξὺ δύο διαδοχικῶν ἐαρινῶν ἰσημεριῶν· τὴν πρώτην φορὰν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους, ἤτοι μετὰ ἢ κατὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν καὶ τὴν ἄλλην πρὶν ἀκόμη ἀρχίση τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἤτοι πρὶν λάβη χώραν ἡ νέα ἐαρινὴ ἰσημερία, ὁπότε, ὡς ἦτο φυσικόν, κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος δὲν ἐγίνετο ἑορτασμός, ἐπειδὴ ἐνομίζετο, ἐσφαλμένως, ὅτι ὁ δεύτερος τοῦ προηγηθέντος ἔτους ἀντεστοίχει εἰς τὸ νέον ἔτος. Οὕτω, ὑπῆρχον ἔτη μὲ δύο ἑορτασμοὺς τοῦ Πάσχα καὶ ἄλλα χωρὶς νὰ ἑορτάζεται καθόλου.

Αἱ πληροφορίαι τῶν Εὐαγγελίων

Διὰ τὴν ἄρσιν τῶν ἀτοπιῶν καὶ τὴν καθιέρωσιν τοῦ συνεορτασμοῦ ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὥρισε: νὰ ἑορτάζεται τὸ Πάσχα τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν πανσέληνον, ἡ ὁποία συμβαίνει μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ἢ καὶ κατ' αὐτήν.

Ἤτοι τὸ Πάσχα πρέπει νὰ ἑορτάζεται:

α) μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν·

β) μετὰ τὴν πρώτην πανσέληνον, τὴν ἐπισυμβαίνουσαν εἴτε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἰσημερίας, εἴτε ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἰσημερίαν· καὶ

γ) τὴν πρώτην Κυριακήν, εὐθὺς μετὰ ταῦτα.

Οἱ λόγοι, οἱ ὁποῖοι ἐπέβαλον τὰς τρεῖς αὐτὰς προϋποθέσεις εἶναι οἱ ἑξῆς:

Ὡς πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, τὴν Κυριακήν, ἐστηρίχθη ἡ Σύνοδος εἰς τὸ δεδομένον, τὸ προερχόμενον ἀπὸ τὰς Εὐαγγελικὰς πληροφορίας, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον, ὁ Κύριος ἀνέστη «τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων» (Ματθ. 28, 1΄, Μάρκ. 16, 2΄, Λουκ. 24, 1΄ καὶ Ἰω. 20, 1΄), ἤτοι ἡμέραν Κυριακήν.

Εἶναι δεδομένον ἐπίσης ἀπὸ τὰς Εὐαγγελικὰς ἀφηγήσεις, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη εὐθὺς μετὰ τὸ Ἑβραϊκὸν πάσχα. Διότι ἡ μὲν Σταύρωσις ἐγένετο τὴν Παρασκευήν, ἥτις, κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, ἦτο ἡ προτεραία τοῦ πάσχα τῶν Ἑβραίων, ἑορτασθέντος ἑπομένως τὸ Σάββατον (Ἰω. 19, 31), ἡ δὲ Ἀνάστασις ἔλαβε χώραν τὴν ἑπομένην ἡμέραν τοῦ Ἑβραϊκοῦ πάσχα, τὴν Κυριακήν.

Συνεπῶς, διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς Κυριακῆς πρὸς ἑορτασμὸν τοῦ Χριστιανικοῦ Πάσχα, ἔπρεπε νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἡ ἡμέρα ἑορτασμοῦ τοῦ Ἑβραϊκοῦ πάσχα, διὰ τὸ ὁποῖον ὑπῆρχον τὰ ἑξῆς δεδομένα:

Ὁ Μωϋσῆς ὥρισε νὰ ἑορτάζεται τὸ πάσχα τῶν Ἑβραίων τὴν 14ην ἡμέραν τοῦ μηνὸς Νισὰν (Ἔξ. 12, 6). Ἐπειδὴ δὲ ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ μηνὸς Νισάν, κατὰ τοὺς Μωσαϊκοὺς χρόνους, συνέπιπτε πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, εἶναι προφανές, ὅτι ἡ 14ην τοῦ Νισὰν ἦτο ἡ 14η ἡμέρα μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν.

Συνάγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ὅτι διὰ νὰ ὁρισθῇ ἡ Κυριακὴ τοῦ Πάσχα τυχόντος ἔτους εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γνωρίζωμεν: α) τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας και β) τὴν ἡμερομηνίαν τῆς πρώτης ἐαρινῆς πανσελήνου, μετὰ τὴν ὁποίαν, τὴν π ρ ώ τ η ν Κυριακὴν θὰ πρέπει νὰ ἑορτασθῇ τὸ Πάσχα.

Ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία

Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν θὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν τὰ ἑξῆς:

Τὸ ἔτος 325 μ.Χ., ὅτε συνῆλθεν ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ ἰσημερία ἐσημειώθη τὴν 21ην Μαρτίου. Πλὴν ὅμως, τόσον κατὰ τοὺς προηγηθέντας αἰῶνας, ὅσον καὶ κατὰ τοὺς ἀκολουθήσαντας, **ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία δὲν ἐλάμβανε χώραν σταθερῶς, κατὰ τὴν**

21ην Μαρτίου. Συνεχῶς ἤλλασσε καὶ συγκεκριμένως ἐσημειοῦντο πάντοτε κατὰ μίαν ἡμέραν ἐνωρίτερον, ἀνὰ 129 ἔτη. Οὕτω, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰησοῦ, συνέβαινε τὴν 23ην Μαρτίου (ἀκριβέστερον τὴν 22,5 Μαρτίου, κατὰ μέσον ὅρον, δι' ἕκαστον ἔτος μιᾶς τετραετίας περιεχομένης μεταξὺ δύο διαδοχικῶν διοέκτων ἐτῶν). Κατὰ τὸν Β' αἰῶνα μ.Χ. συνέβαινε εἰς τὰς 22 Μαρτίου καὶ τὸ 325 μ.Χ. εἰς τὰς 21 Μαρτίου. Ἔπειτα δέ, μὲ τὸν σταθερὸν ρυθμὸν τῆς μιᾶς ἡμέρας ἀνὰ 129 ἔτη, ἐσημειοῦτο τὴν 20ὴν Μαρτίου κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, τὴν 19ην Μαρτίου κατὰ τον ΣΤ' αἰῶνα, τὴν 18ην Μαρτίου τὸν Ζ' αἰῶνα κ.ο.κ.

Αὐτὴ ἡ σταθερὰ μετακίνησις τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, ὠφείλετο εἰς τὸ χρησιμοποιούμενον τότε ἡμερολόγιον, τὸ καλούμενον Ἰουλιανόν.

Τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀκολουθοῦν ἀκόμη οἱ «παλαιοημερολογῖται», εἶχεν εἰσαχθῆ πρὸ 2.000 ἐτῶν καὶ ἀκριβῶς τὸ 44 π.Χ. εις τὸ τότε Ρωμαικὸν Κράτος ἀπὸ τὸν Ἰούλιον Καίσαρα, συμφώνως πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ἕλληνος Ἀλεξανδρινοῦ ἀστρονόμου Σωσιγένους. Ὁ Σωσιγένης ὅμως, ὡς ἐκ τῶν ἐλλιπῶν ἀστρονομικῶν γνώσεων τῆς μακρινῆς ἐκείνης ἐποχῆς, ὑπελόγισε τὸ ἔτος ὡς ἴσον πρὸς 365 ἡμέρας καὶ 6 ὥρας (365,25 ἡμέρας). Διὰ τοῦτο καὶ ἐθέσπισεν, ὅπως τρία μὲν συνεχῆ ἔτη ἔχουν 365 ἡμέρας, κάθε δὲ τέταρτον ἔτος νὰ περιλαμβάνη καὶ μίαν ἡμέραν ἐπὶ πλέον· νὰ εἶναι δίσεκτον. Διότι αἱ 6 ὧραι ἐτησίως, ἀνὰ τέσσαρα ἔτη, παρέχουν μίαν ἐπὶ πλέον ἡμέραν ἀκριβῶς.

Ἡ πραγματικὴ διάρκεια τοῦ ἔτους

Ἡ πραγματικὴ ὅμως διάρκεια τοῦ ἔτους, ἤτοι τὸ διάστημα ἀπὸ μιᾶς ἐαρινῆς ἰσημερίας μέχρι τῆς ἄλλης, δὲν εἶναι 365 καὶ 6 ὧραι (365, 25 ἡμ.), ἀλλὰ μικρότερον κατὰ 11 λεπτὰ καὶ 12 δευτερόλεπτα περίπου (365,242217 ἡμ.), ἤτοι ἴσον πρὸς 365 ἡμ., 5 ὥρας, 48 λεπτὰ καὶ 48 δευτερόλεπτα. Ἐπειδὴ δὲ ἀκριβῶς ὁ Σωσιγένης ὑπελόγισεν τὸ ἔτος μεγαλύτερον τοῦ πραγματικοῦ κατὰ 11 λεπτὰ καὶ 12 δευτερόλεπτα καὶ ἐπειδὴ ἀνὰ 129 ἔτη, αὐτὰ τὰ 11 λεπτὰ καὶ 12 δευτερόλεπτα γίνονται μία ἀκεραία ἡμέρα, ὡς εἶναι φυσικόν, ἡ ἡμέρα τῆς ἰσημερίας, ἀνὰ 129 ἔτη, θὰ συνέβαινε μίαν ἡμέραν ἐνωρίτερον. Οὕτω, ἐφ' ὅσον τὸ 325 μ.Χ. ἡ ἰσημερία ἔγινε τὴν 21ην Μαρτίου, μετὰ 129 ἔτη, δηλ. τὸ ἔτος 454 μ.Χ. θὰ συνέβαινε ὅταν τὸ ἡμερολόγιον ἐδείκνυε 20 Μαρτίου. Τοῦτο δέ, διότι ἀκριβῶς, τὸ ἡμερολόγιον ἐκεῖνο ἐλάμβανε τὸ ἔτος μεγαλύτερον τοῦ πραγματικοῦ κατὰ 11 λεπτὰ καὶ 12 δεύτερα περίπου, ὑστεροῦσε δὲ πρὸς τὸ πραγματικὸν ἔτος, τὸ ὁποῖον συνεπληροῦτο πάντοτε ἐνωρίτερον, κατὰ τὸ ποσὸν τῶν 11 αὐτῶν λεπτῶν.

Πρῶτος ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς, Ἕλλην λόγιος ἐκ Πόντου (1295-1360 μ.Χ.) ὑπηρετῶν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου, ἀντελήφθη ὅτι ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία δὲν συνέβαινε, ὅπως ἐνομίζετο, τὴν 21ην Μαρτίου τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου καὶ ὅτι, ὡς ἐκ τούτου, ἐγίνετο σφάλμα εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, ἐπρότεινε δὲ εἰς τὸν Ἀνδρόνικον, τὸ 1325, σχέδιον πρὸς διόρθωσιν τοῦ ἡμερολογίου. Ὁ φόβος ὅμως τοῦ Ἀνδρονίκου μήπως δημιουργηθῆ σάλος, ἐματαίωσε τὴν διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων. Ἐν συνεχείᾳ ὁ ἐκ Σπάρτης Ἕλλην σοφὸς Γεώργιος Πλήθων Γεμιστὸς (1355-1456 μ.Χ.) περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του, συνέταξεν σχέδιον νέου ἡμερολογίου, διὰ τοῦ ὁποίου διωρθοῦτο ἡ ἀταξία τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ ἐρρυθμίζετο ἡ μέτρησις τοῦ χρόνου κατὰ καλύτερον τρόπον ἐκείνου, τὸν ὁποῖον χρησιμοποιοῦμεν σήμερον εἰς τὸ κρατοῦν Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον. Πλὴν ὅμως τὸ ἐν καταρρεύσει Βυζάντιον, εὑρισκόμενον εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἦτο ἀνίσχυρον νὰ εἰσαγάγη αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰς μεταρρυθμίσεις.

Τὸ Γρηγοριανὸν Ἡμερολόγιον

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα ἕ-

ως τὸ 1582. Μέχρι τότε, συνεπεία τοῦ σφάλματος τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία εἶχεν ὀπισθοχωρήσει εἰς τὴν 11ην Μαρτίου, ἤτοι κατὰ 10 ἡμέρας ὡς πρὸς τὴν 21ην Μαρτίου, ἡ ὁποία κακῶς ἐλογίζετο ἀκόμη ὡς ἡ ἡμερομηνία τῆς ἰσημερίας δηλαδὴ ὡς παραμείνασα σταθερὰ ἀπὸ τοῦ 325 μ.Χ.

Τότε ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ ΙΓ' εἰσήγαγε τὸ καλούμενον νέον ἢ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, καταρτισθέν, συμφώνως πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ ἐκ Καλαβρίας ἀστρονόμου Λίλιο. Διὰ τοῦ ἡμερολογίου τούτου ἡ ἰσημερία ἀποκαθίστατο εἰς τὴν 21ην Μαρτίου. Πρὸς τοῦτο διεγράφησαν ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιον 10 ἡμέραι, αἱ ὁποῖαι εἶχον μετρηθῆ κακῶς, ὡς διανυθεῖσαι ἀπὸ τοῦ 325 ἕως τοῦ 1582 μ.Χ., ὡς ἐκ τοῦ σφάλματος τοῦ παλαιοῦ ἡμερολογίου, τὸ ὁποῖον ὑπελόγιζεν τὸ ἔτος κατὰ 11 περίπου λεπτὰ μεγαλύτερον τοῦ πραγματικοῦ. Διὰ νὰ μὴ γίνεται δὲ ἐφεξῆς τὸ λάθος αὐτό, ὁ Λίλιο καθιέρωσεν ὅπως, ἐπὶ 400 ἐτῶν, μὴ λογίζωνται ὡς δίσεκτα τὰ 100 (ἕνα ἀνὰ τετραετίαν) ἀλλὰ μόνον τὰ 97. Διότι, πράγματι, ἐφ' ὅσον ἀνὰ 129 ἔτη ὑπάρχει λάθος μετρήσεως μιᾶς ἡμέρας ἐπὶ πλέον, ἀνὰ 400 ἔτη ὑπάρχει λάθος τριῶν περίπου ἡμερῶν καὶ ἀκριβέστερον 3.1102 ἡμερῶν. Διὰ νὰ γίνεται ἡ διόρθωσις αὐτὴ υἱοθετήθη ὅπως μὴ λογίζωνται ὡς δίσεκτα τὰ ἐπαιώνια ἔτη, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς τῶν αἰώνων δὲν εἶναι διαιρετὸς διὰ τοῦ 4. Δηλαδή, ἐνῶ κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον τὰ ἔτη 1600, 1700, 1800, 1900, 2000 κ.ο.κ. ἦσαν ὅλα δίσεκτα, ἤδη διὰ τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου λογίζοντο ὡς δίσεκτα μόνον τὰ 1600, 2000, 2400 κ.ο.κ., τῶν ὁποίων οἱ αἰῶνες (16, 20, 24) διαιροῦνται ἀκριβῶς μὲ τὸ 4, ἐνῶ τὰ ἐνδιάμεσα ἐπαιώνια ἔτη 1700, 1800, 1900, 2100, 2200, 2300 κ.ο.κ., τὰ ὁποῖα μὲ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον ἐλογίζοντο ὡς δίσεκτα, τώρα πλέον δὲν θεωροῦνται δίσεκτα.

Μέχρι τὸ 1582, ὁπότε ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία ἔφθασε νὰ γίνεται τὴν 11ην Μαρτίου, ὅλαι γενικῶς αἱ Ἐκκλησίαι ἐθεώρουν κακῶς ὡς ἡμερομηνίαν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας τὴν 21ην Μαρτίου, ὅπως συνέβαινε τὸ 325 μ. Χ. Μετὰ τὸ 1582, γενομένης τῆς διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου, αἱ μὲν Καθολικαὶ Ἐκκλησίαι, αἱ ὁποῖαι ἐδέχθησαν τὴν Γρηγοριανὴν μεταρρύθμισιν, ὑπελόγιζον πλέον τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ὀρθῶς, ὡς συμβαίνουσαν τὴν 21ην Μαρτίου μὲ τὸ νέον ἡμερολόγιον, διότι ἀκριβῶς ἔγινεν ἡ διόρθωσις τῶν κακῶς μετρηθεισῶν ἐπὶ πλέον ἡμερῶν, διὰ τῆς διαγραφῆς των. Εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους, αἱ διάφοροι δυτικαὶ χῶραι, Ἀγγλία, Γερμανία, κ.λ.π., ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, υἱοθέτησαν τὸ νέον ἡμερολόγιον καί, συνεπῶς, αἱ Ἐκκλησίαι των, κατὰ τὸ πλεῖστον Διαμαρτυρόμεναι, ὑπελόγιζον ἐπίσης ὀρθῶς πλέον τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, ὡς συμβαίνουσαν τὴν 21ην Μαρτίου μὲ τὸ νέον ἡμερολόγιον.

Παλαιοημερολογῖται καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι

Αἱ ὀρθόδοξοι ὅμως Ἐκκλησίαι, διὰ διαφόρους λόγους, ἐπέμειναν νὰ χρησιμοποιοῦν τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον, τὸ θεσπισθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος τὸ 44 π.Χ. Ἀλλὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συνεχῶς ἐπροπορεύοντο κατὰ μίαν ἡμέραν ἀνὰ 129 ἔτη, εἰς τὴν ἡμερολογιακὴν ἀρίθμησιν τῶν ἡμερῶν, σήμερον δὲ ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία ἔφθασε νὰ γίνεται εἰς τὰς 8 Μαρτίου μὲ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον καὶ νὰ παρουσιάζεται διαφορὰ 13 ὁλοκλήρων ἡμερῶν ὡς πρὸς τὴν 21ην Μαρτίου. Αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἐξακολουθητικῶς καὶ μέχρι σήμερον λαμβάνουν ὡς ἡμερομηνίαν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας τὴν 21ην Μαρτίου μὲ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον καὶ μὲ αὐτήν, ὡς βάσιν, ὑπολογίζουν τὸ Πάσχα των. Καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ τοῦ 1923 εἰσήχθη πολιτικῶς καὶ ἀπὸ τοῦ 1924 καὶ θρησκευτικῶς τὸ νέον ἡμερολό-

γιον, ὅμως, προκειμένου περὶ τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ Πάσχα καὶ τῶν κινητῶν ἑορτῶν ἐξακολουθεῖ νὰ λαμβάνεται ὡς ἡμέρα τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας ἡ 21 Μαρτίου μὲ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον, ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν 3ην Ἀπριλίου τοῦ νέου ἡμερολογίου. Τοῦτο σημαίνει ὅτι διά τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ Πάσχα λαμβάνεται ὡς ἡμερομηνία τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας ἡ 3η Ἀπριλίου, ἀπέχουσα 13 ἡμέρας ἔπειτα ἀπὸ τὸ φυσικὸν φαινόμενον τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας!

Παραβιάζεται ὁ «ὅρος» τῆς Νικαίας

Εἶναι ἀπίστευτον· καὶ ὅμως εἶναι ἀληθές. Λαμβάνεται ὡς ἡμερομηνία τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας ἡ .. 3η Ἀπριλίου. Ἀλλὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡμεῖς καὶ μόνον, οἱ Ὀρθόδοξοι, παραθεωροῦμεν καὶ καταστρατηγοῦμεν τὸν «ὅρον» τὸν ὁποῖον ἔθεσεν ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος διὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα, ἐφ' ὅσον, ὅλως αὐθαιρέτως, λαμβάνομεν ἄλλην ἀντ' ἄλλης ἡμερομηνίαν, ὡς ἀντιστοιχοῦσαν εἰς τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, συνεπῶς δέ, δὲν λαμβάνομεν καθόλου ὑπ' ὄψιν τὸ πραγματικὸν φαινόμενον τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας.

Πιθανότης ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα τά...Χριστούγεννα!

Διὰ νὰ δειχθῆ δὲ πόσον εἶναι λεπτὰ τὰ ζητήματα αὐτά, τῶν ἀστρονομικῶν προσδιορισμῶν, δὲν θὰ παραλείψω νὰ ἀναφέρω, ὅτι καὶ τώρα ἀκόμη δὲν συμβαίνει ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία σταθερῶς κατὰ τὴν 21ην Μαρτίου, ὅπως ἐν γένει πιστεύεται. Ἐντὸς ἑκάστης τετραετίας, ἀπὸ δισέκτου ἔτους εἰς δίσεκτον, μετακινεῖται συνεχῶς μεταξὺ 20ῆς καὶ 21ης Μαρτίου. Τοῦτο γίνεται διότι τὸ ἔτος δὲν ἔχει 365 ἡμέρας ἀκριβῶς, ἀλλὰ 365 ἡμέρας καὶ 6 ὥρας περίπου, οὕτω δέ, ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, ἡ στιγμὴ τῆς ἰσημερίας μετατοπίζεται κατὰ 6 περίπου ὥρας.

Κατόπιν ὅσων ἐλέχθησαν, προκύπτει, ὅτι ἡ ἐμμονὴ νὰ λογίζεται ἐντελῶς αὐθαιρέτως, ὡς ἡμερομηνία τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, ἡ 21η Μαρτίου μὲ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον ἤτοι ἡ 3η Ἀπριλίου τοῦ ἰσχύοντος ἡμερολογίου, εἶναι ἐντελῶς ἀδικαιολόγητος.

Ἐὰν ἐξακολουθήση αὐτὴ ἡ κατάστασις, μετὰ δύο περίπου χιλιάδας ἐτῶν καὶ συγκεκριμένως τὸ ἔτος 4.195 μ.Χ. θὰ θεωρῆται ἡ 21η Ἀπριλίου ὡς ἡμέρα τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας καὶ τὸ Πάσχα θὰ φθάση νὰ ἑορτάζεται κατὰ τὸν Ἰούνιον, ἐνῶ μετὰ 34.830 ἔτη —οὔτε πολὺ οὔτε λίγο— τὸ Πάσχα θὰ συμπέση μὲ τά... Χριστούγεννα. Θὰ ἰσχυρίζοντο ἴσως καὶ τότε οἱ παλαιοημερολογῖται ὅτι ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία γίνεται εἰς τάς... 22 Δεκεμβρίου, ὅταν δηλαδή, εἰς τὴν πραγματικότητα, ἀρχίζη ἡ ἐποχὴ τοῦ χειμῶνος.

Ἀλλὰ αὐταὶ αἱ αὐθαιρετολογίαι δὲν πρόκειται φυσικὰ νὰ ὑποχρεώσουν καὶ τὸν πλανήτην μας νὰ παύση νὰ διατρέχη κατὰ τρόπον φυσικὸν τὰς ἐποχάς του. Καὶ ὅσον καὶ ἂν νομίζεται, ὅτι δῆθεν ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία συμβαίνει σήμερον κατὰ τὴν 3ην Ἀπριλίου, αὐτὸ δὲν ἐμποδίζει οὔτε τὴν Γῆν οὔτε τὸν Ἥλιον νὰ ἐπισημαίνουν τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔαρος κατὰ τὴν 21ην Μαρτίου.

Ἠγνοήθη ἐφέτος καὶ ἡ πανσέληνος

Τὸ σημερινὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἐσφαλμένης χρησιμοποιήσεως τῆς 3ης Ἀπριλίου (21ης Μαρτίου τοῦ πα-

λαιοῦ ἡμερολογίου), ὡς ἡμερομηνίας τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας εἶναι τοῦτο: Ἂν συμβῇ ἡ πρώτη ἐαρινὴ πανσέληνος ἀπὸ τῆς 21ης Μαρτίου ἕως τῆς 3ης Ἀπριλίου νὰ μὴ λαμβάνεται αὕτη ὑπ' ὄψιν διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ Πάσχα, ἀλλὰ νὰ ἀναμένεται ἡ ἄλλη πανσέληνος, ἡ δευτέρα, ἡ συμβαίνουσα μετὰ τὴν 3ην Ἀπριλίου, ἐκείνη δὲ νὰ λογίζεται, κακῶς βεβαίως, ὡς π ρ ώ τ η δῆθεν μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν. Τοῦτο ἀκριβῶς συνέβη καὶ ἐφέτος. Ἡ ἐαρινὴ πανσέληνος ἔλαβε χώραν τὴν 22αν Μαρτίου, ἡμέραν Κυριακὴν καί, συνεπῶς, συμφώνως πρὸς τὸν «ὅρον» τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τὸ Πάσχα ἔπρεπε νὰ ἑορτασθῇ τὴν ἑπομένην Κυριακήν, 29ην Μαρτίου, ὁπότε καὶ τὸ ἑώρτασαν πράγματι οἱ Καθολικοὶ καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι. Ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων ὅμως ἑορτάζεται τώρα, 28 ἡμέρας βραδύτερον τοῦ κανονικοῦ, τὴν 26ην Ἀπριλίου, διότι ἡ ἄλλη πανσέληνος, ἡ μετὰ τὴν 3ην Ἀπριλίου, γίνεται τὴν 25ην Ἀπριλίου (Μ. Σάββατον). Ἀλλὰ καὶ ὁ ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, γίνεται κατὰ πασίδηλον παράβασιν τῆς Ἀποφάσεως τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐφ' ὅσον πραγματοποιεῖται ὄχι μετὰ τὴν π ρ ώ τ η ν, ἀλλὰ μετὰ τὴν δ ε υ τ έ ρ α ν πανσέληνον, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν.

Ἰσημερία καὶ «Κύκλος τοῦ Μέτωνος»

Καὶ ταῦτα μέν, ὡς πρὸς τὴν προϋπόθεσιν, τὴν ἀφορῶσαν εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῆς ἡμερομηνίας τοῦ Πάσχα, ἤτοι ὡς πρὸς τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν.

Θὰ ἐξετάσωμεν ἤδη τὴν δευτέραν προϋπόθεσιν, τὴν σχετιζομένην πρὸς τὴν π ρ ώ τ η ν ἐαρινὴν πανσέληνον.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ἀστρονόμοι ἐχρησιμοποίουν τὸν καλούμενον «κύκλον τοῦ Μέτωνος», διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς ἡμερομηνίας τῆς πρώτης ἐαρινῆς πανσελήνου, τῆς ἀπαραιτήτου διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ Πάσχα ἑκάστου ἔτους.

Ὁ κύκλος τοῦ Μέτωνος ἀποτελεῖ πράγματι θαυμαστὴν ἀνακάλυψιν, γενομένην ἀπὸ τὸν Ἕλληνα ἀστρονόμον Μέτωνα, τὸ ἔτος 433 π.Χ. Ὁ Μέτων πρῶτος διέκρινεν ὅτι 235 μῆνες τῶν 29,53 ἡμερῶν ἕκαστος, περιέχουν τόσον πλῆθος ἀκεραίων ἡμερῶν, ὅσον καὶ 19 ἔτη, τῶν 365,25 ἡμερῶν. Πράγματι:

29,53 X 235= 6.939,55 ἡμ.
καὶ 365,25 X 19= 6.939,75 ἡμ.

Τοῦτο ὅμως σημαίνει, ὅτι διὰ τοῦ κύκλου τοῦ Μέτωνος, εἶναι δυνατὸν νὰ προσδιορισθοῦν αἱ ἡμερομηνίαι τῶν πανσελήνων ὁποιουδήποτε ἔτους, ὅταν γνωρίζομεν τὰς ἡμερομηνίας αὐτῶν δι' ἕνα 19ετῆ κύκλον. Διότι αἱ πανσέληνοι ἑνὸς κύκλου θὰ ἐπαναλαμβάνωνται πάντοτε μὲ τὴν ἰδίαν σειρὰν καὶ κατὰ τὰς ἰδίας ἡμερομηνίας εἰς καθένα τῶν ἑπομένων 19ετῶν κύκλων. Οὕτω, αἱ πανσέληνοι τοῦ 1970 συμπίπτουν ἡμερομηνιακῶς μὲ τὰς πανσελήνους τοῦ 1951 ὡς καὶ μὲ ἐκείνας τοῦ 1989, ἀπαιτεῖται δὲ μόνον νὰ γίνουν αἱ διορθώσεις, ὡς ἐκ τῶν δισέκτων ἐτῶν.

Ἀλλ' ὁ κύκλος τοῦ Μέτωνος, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται πρακτικός, μᾶς παρέχει ὀρθὰς ἡμερομηνίας μόνον ὅταν λάβωμεν ὡς βάσιν κάποιαν 19ετῆ περίοδον γειτονικήν. Ἂν π.χ. λάβωμεν τὰς ἡμερομηνίας τῶν ἐαρινῶν πανσελήνων τῶν ἐτῶν ἀπὸ τοῦ 1951 ἕως τοῦ 1969, τότε εὑρίσκομεν μὲ ἀκρίβειαν τὰς ἀντιστοίχους ἐαρινὰς πανσελήνους διὰ τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 1970 ἕως τὸ 1988. Ἐὰν ὅμως λαμβάνεται ὡς βασικὸς ἕνας μακρυνὸς 19ετὴς κύκλος, π.χ. ἀπὸ τὸ 1 ἕως τὸ 19 μ.Χ., τότε ὁ κύκλος αὐτὸς εἶναι κατ' οὐσίαν ἄχρηστος, διότι δὲν μᾶς παρέχει μὲ ἀκρίβειαν τὰς ἡμερομηνίας τῶν πανσελήνων τῆς σημερινῆς ἐποχῆς. Τοῦτο δὲ διότι, μεταξὺ τῶν δύο γινομένων: 29,53X235= 6.939,55 ἡμ. καὶ 365,25X19= 6.939,75 ἡμ. ὑπάρχει διαφορὰ καὶ μάλιστα ἀξιόλογος, ἴση πρὸς δύο δέκατα τῆς ἡμέρας περίπου. Ἡ δὲ διαφορὰ αὐτὴ καταντᾷ νὰ ἀνέρχεται εἰς πολλὰς ἡμέρας εἰς ἕνα διάστημα 2.000 ἐτῶν, ἤτοι 100 καὶ πλέον 19ετῶν περιόδων. Διὰ τοὺς λόγους τούτους δὲν χρησιμοποιεῖται σήμερον ὑπὸ τῆς Ἐπιστήμης ὁ κύκλος τοῦ Μέτωνος πρὸς

εὕρεσιν τῶν ἡμερομηνιῶν τῶν προσε χῶν πανσελήνων.

Παρὰ ταῦτα ὅμως χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἡμερομηνιῶν τῶν πασχαλινῶν πανσεληνων. Ἀντί, ὡς θὰ ἔπρεπε, νὰ προστρέχωμεν εἰς τὴν σημερινὴν Ἐπιστήμην καὶ ἐκεῖθεν νὰ λαμβάνωμεν τοὺς χρόνους τῶν πασχαλινῶν πανσελήνων μὲ ἀκρίβειαν δευτερολέπτου, ὡς εἶχε μάλιστα ἀποφασισθῆ ὑπὸ τοῦ συνελθόντος ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθοδόξου Συνεδρίου τῆς 5ης Ἰουνίου 1923, χρησιμοποιεῖται ἀκόμη ὁ κύκλος τοῦ Μέτωνος, ὅπως συνεβαινε εὐθὺς μετὰ τὸ 325 μ.Χ. καὶ τὸ χειρότερον λαμβάνεται ὡς βάσις ἕνας παμπάλαιος 19ετὴς κύκλος, ὁ ὁποῖος παρέχει τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἐαρινῆς πανσελήνου μὲ σφάλμα 4 ἡμ. Δὲν ἔφθανε τὸ σφάλμα τῆς ἐαρινῆς ἰσημεριας, προσετέθη καὶ τὸ σφάλμα τῆς πανσελήνου. Οὕτω, τὸ προσεχὲς ἔτος 1971, ἡ ἀληθὴς ἡμερομηνία της πρώτης ἐαρινῆς πανσελήνου εἶναι τὸ Σάββατον 10η Ἀπριλίου· συνεπῶς δὲ τὸ Πάσχα πρέπει νὰ ἑορτασθῆ τὴν ἑπομένην ἡμέραν, Κυριακήν, 11ην Ἀπριλίου. Τότε θὰ τὸ ἑορτάσουν ὀρθῶς οἱ Καθολικοὶ καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι. Ὁ ὑπολογισμὸς ὅμως τῆς πανσελήνου, διὰ τοῦ κύκλου τοῦ Μέτωνος, ἀναβιβάζει τὴν ἡμερομηνίαν αὐτῆς εἰς τὴν 14ην Ἀπριλίου, ἡμέραν Τετάρτην καὶ τὸ Πάσχα θὰ ἑορτασθῆ ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων, ὄχι ορθῶς, τὴν Κυριακὴν 18ην Ἀπριλίου, ἤτοι μίαν ἑβδομάδα βραδύτερον τοῦ ὀρθοῦ. Τὸ ἴδιον θὰ συμβῆ καὶ κατὰ τὰ ἄλλα δύο ἑπόμενα ἔτη, τὸ 1972 καὶ 1973.

Γενικώτερον, τὸ Πάσχα τῶν Ὀρθοδόξων μετατίθεται κατὰ μιαν ἑβδομάδα, ὅταν ἡ πανσέληνος συμβῆ νὰ γίνεται ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος Τετάρτην ἢ Πέμπτην ἢ Παρασκευὴν ἢ Σάββατον. Διοτι τότε, ὁ ὑπολογισμὸς διὰ τοῦ κύκλου τοῦ Μέτωνος παρέχει ἀντιστοίχως ὡς ἡμέραν τῆς πρώτης ἐαρινῆς πανσελήνου τὴν Κυριακήν, Δευτέραν, Τρίτην καὶ Τετάρτην, τῆς ἑπομένης ἑβδομάδος, ὁπότε καὶ τὸ Πάσχα μετατίθεται εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς ἑπομένης ἑβδομάδος.

Τὰ πασχάλια ὅλα λανθασμένα

Εἶναι ἀπίστευτον, ἀλλ' ὅμως εἶναι ἀληθές. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ σφάλμα τοῦτο τῆς πανσελήνου εἶναι πασίγνωστον, ἀφοῦ ὑποπίπτει ἀμέσως εἰς τὴν ἀντίληψιν μας διὰ τῆς παρατηρήσεως πότε ἔγινε ἡ πανσέληνος, ἐν τούτοις λόγω τῆς συνηθείας καὶ μόνον, γίνεται ἐξακολουθητικῶς ὁ ὑπολογισμὸς τῆς πανσελήνου διὰ τοῦ κύκλου τοῦ Μέτωνος καὶ συντάσσονται καὶ δημοσιεύονται εἰς τὰς Συνόψεις καὶ εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Ὡρολόγια καὶ εἰς πλῆθος ἄλλων βιβλίων ἐσφαλμένα Πασχάλια τῶν προσεχῶν ἐτῶν καὶ πέραν ἀκόμη τοῦ 2 000 μ.Χ., βάσει δὲ τῶν ἐσφαλμένων τούτων δημοσιεύσεων ἑορτάζεται τὸ Πάσχα.

Καὶ ὅμως εἶναι γνωστόν, ὅτι ἐγράφη πολλάκις ὑπὸ θεολόγων, ὅτι ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος οὔτε τὸν κύκλον τοῦ Μέτωνος ἐθέσπισεν, οὔτε ἄλλην τινὰ μέθοδον ὑπολογισμοῦ τῆς πανσελήνου ὑπέδειξεν, ἀλλ' ὡς ἐλέχθη, παρέπεμψε τὸ ζήτημα καὶ τοῦ ὑπολογισμοῦ τούτου, διὰ τοῦ τότε Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, εἰς τοὺς ἐπαΐοντας ἐπιστήμονας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς ἀστρονόμους.

Οἱ Ὀρθόδοξοι εἴχαμεν λάθος...

Κατόπιν τῶν ὅσων ἐλέχθησαν, εἶναι προφανές, ὅτι ἐὰν ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι ἠθέλομεν εὐθυγραμμισθῆ μὲ τὸν ὑπόλοιπον Χριστιανικὸν κόσμον, εἰσήγετο δὲ καὶ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον εἰς τὸν τρόπον ὑπολογισμοῦ τοῦ Πάσχα, ὁπότε θὰ ἐλαμβάνετο ὡς ἡμερομηνία τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας ἡ πραγματική, ἤτοι ἡ 21 Μαρτίου ἀντὶ

τῆς 3ης Ἀπριλίου (21ης Μαρτίου μὲ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον) τὴν ὁποίαν ἐσφαλμένως λαμβάνομεν σήμερον· καὶ ἐὰν ἐπὶ πλέον ἔπαυε νὰ γίνεται χρῆσις τοῦ παναρχαίου «κύκλου τοῦ Μέτωνος» εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῶν πασχαλινῶν πανσελήνων, συνεβουλευόμεθα δὲ τὰ ἀκριβέστατα ἐπιστημονικὰ δεδομένα τῆς σήμερον περὶ τῆς ἡμερομηνίας τῆς πρώτης ἐαρινῆς πανσελήνου διὰ τὰ ἔτη τοῦ μέλλοντος, τότε, αὐτομάτως θὰ ἐφθάνομεν εἰς τὸ αἴσιον ἀποτέλεσμα, νὰ ἑορτάζεται τὸ Πάσχα ὑφ' ὅλων τῶν Χριστιανῶν τὴν ἰδίαν ἡμερομηνίαν καθ' ἕκαστον ἔτος.

Αὐτὴν ὅμως τὴν στιγμήν, εἶναι πολὺ ἀργά. Διότι καὶ ἐάν, ὅπως πρέπει, εἰσαχθῇ τὸ ἐνωρίτερον τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων, ὑπάρχει ἡ περίπτωσις, ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν, νὰ εἰσαχθῇ τὸ καλούμενον Νέον Παγκόσμιον Ἡμερολόγιον, ὑπὸ τοῦ Ο.Η.Ε., ὁπότε πάλιν θὰ εὑρεθῶμεν εἰς τὴν ἀνάγκην, μαζὶ μὲ τὴν νέαν ἡμερολογιακὴν μεταρρύθμισιν, νὰ ἀντιμετωπίσωμεν καὶ ἐκ δευτέρου τὸ ζήτημα τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, κατὰ τὰ προβλεπόμενα ὑπὸ τοῦ ἡμερολογίου τούτου.

Ἡ ἀπόφασις διὰ τακτὴν Κυριακὴν

Ὅταν τὸ 1923 ἐπραγματοποιήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἡ Πανορθόδοξος Διάσκεψις, ἡ ἀσχοληθεῖσα καὶ μὲ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα ὑπὸ ὅλων τῶν Χριστιανῶν, μεταξὺ τῶν ληφθεισῶν ὑπ' Αὐτῆς ἀποφάσεων περιελαμβάνετο καὶ ἡ ἀκόλουθος, τὴν ὁποίαν μεταφέρομεν ἐδῶ ἐπὶ λέξει:

«Ἐφ' ὅσον θὰ ἐπήρχετο κοινὴ συγκατάθεσις τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι πρόθυμος νὰ κηρυχθῇ ὑπὲρ τῆς μονιμοποιήσεως τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἐν ἡμέρᾳ πάντοτε Κυριακῇ. Ἐκφράζεται δὲ ἡ εὐχὴ ἡ τοιαύτη ἀμετακίνητος ἑορτὴ τοῦ Πάσχα, νὰ ἀντιστοιχῇ πρὸς τὴν πραγματικὴν Κυριακὴν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου».

Ὁ συνεορτασμὸς τοῦ Πάσχα ὑπὸ ὅλων τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὴν Κυριακὴν ἐκείνην, ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν πραγματικὴν ἡμερομηνίαν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, θὰ εἶχεν καὶ ἕνα ἄλλο εὐεργετικὸν ἀποτέλεσμα. Ἐπειδὴ ὁ συνεορτασμὸς δὲν θὰ ἐγίνετο, οὔτε κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, τὸ ὁποῖον ἀκολουθοῦμεν ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι οὔτε κατὰ τὸ Γρηγοριανόν, τὸ ὁποῖον ἀκολουθοῦν οἱ ὑπόλοιποι Χριστιανοί, ἀλλὰ θὰ ἐρρυθμίζετο κατὰ τρόπον ἀπόλυτον, καμμία Ἐκκλησία δὲν θὰ ἐθεώρει ἑαυτὴν ἐν μειονεκτικῇ θέσει, ὡς ἀκολουθήσασα τὰς ἄλλας.

Διότι ὁ ἀπόλυτος αὐτὸς τρόπος καθορισμοῦ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, ὁ ὁποῖος καὶ θὰ εὑρίσκετο εἰς πλήρη συμφωνίαν πρὸς τὸν «ὅρον» τὸν θεσπισθέντα ὑπὸ τῆς Συνόδου τῆς Νικαίας, δὲν θὰ συνεδέετο μὲ ἡμερολογιακὰ συστήματα, ὡς τὸ Ἰουλιανὸν ἢ τὸ Γρηγοριανὸν ἢ τὸ «Νέον Παγκόσμιον Ἡμερολόγιον», τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ εἰσαχθῇ ὑπὸ τοῦ Ο.Η.Ε., ἐφ' ὅσον ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀναστάσεως θὰ παρέμενε πλέον ἐντελῶς ἄσχετος ὡς πρὸς αὐτά.

Ὁ Ἰησοῦς ἐγεννήθη τὸ 5 πρὸ Χριστοῦ!

Βεβαίως, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Α´ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οὐδὲν ἦτο γνωστόν, ἀλλ' οὔτε καὶ ἦτο δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ δι' ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, σχετικῶς μὲ τὰς χρονολογίας τῆς Σταυρώσεως καὶ τῆς Ἀναστάσεως. Οὔτε κἂν τὸ ἔτος τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἦτο γνωστόν. Ἀκόμη δὲ καὶ τὸν 6ον αἰῶνα, ὅτε εἰσήχθη ἀπὸ τὸν Διονύσιον τον Μι-

κρὸν τὸ σημερινὸν χρονολόγιον (533 μ.Χ.), μὲ τὸ ὁποῖον μετροῦμεν τὰ ἔτη ἀπὸ Χριστοῦ Γεννήσεως, δὲν ἦτο ἀσφαλῶς γνωστὴ καμμία χρονολογία τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου, διὰ τοῦτο καὶ τὸ χρονολόγιον αὐτό, ὅπως εἶναι ἤδη γνωστόν, ἐρρυθμίσθη ἐσφαλμένως. Ὁ Ἰησοῦς εἶχε γεννηθῆ ἀσφαλῶς τέσσαρα ἔτη πρὶν ἀπὸ τὸ ἔτος 1 μ.Χ., τὸ ὁποῖον ἐνόμιζεν ὁ Διονύσιος, ὡς τὸ ἔτος τῆς Γεννήσεως. Κατὰ τοὺς δύο ὅμως τελευταίους αἰῶνας κυρίως, βάσει τῶν Εὐαγγελικῶν καὶ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων, κατέστη δυνατὸν νὰ προσδιορισθῇ τὸ ἔτος τῆς Γεννήσεως, ὡς καὶ τὸ ἔτος τῆς Ἀναστάσεως. Τὴν ἔρευναν αὐτὴν ἔκαμαν κατὰ καιροὺς πολλοὶ ἐπιστήμονες. Ἡμεῖς, διὰ τοῦ ἔργου «Ὁ ἀστὴρ τῆς Βηθλεὲμ» προσδιωρίσαμεν ἀστρονομικῶς, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐγεννήθη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 5 π.Χ. (πέντε περίπου μῆνας πρὶν ἀποθάνῃ ὁ Ἡρώδης, ὅστις, κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Ἰωσήπου, ἀπέθανε μεταξὺ 13ης Μαρτίου καὶ 11ης Ἀπριλίου τοῦ 4 π.Χ.). Βάσει τοῦ χρόνου τῆς Γεννήσεως, ἀλλὰ καὶ συμφώνως πρὸς τὰς πληροφορίας τῶν Εὐαγγελιστῶν, κατὰ τὰς ὁποίας, ὁ Ἰησοῦς ἐβαπτίσθη περίπου τριακονταετής, κατὰ τὸ 15ον ἔτος τῆς ἡγεμονίας τοῦ Τιβερίου Καίσαρος (Λκ. Γ´ 1 - 3 καὶ 21 - 23), ἐπὶ πλέον δὲ ὅτι ἑώρτασε τὸ πρῶτον πάσχα τοῦ Δημοσίου Βίου Του, ὅταν εἶχον συμπληρωθῆ 46 ἔτη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἔργων ἀνοικοδομήσεως τοῦ Ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων (Ἰω. Β´ 20), εὑρίσκεται, ὅτι ὁ Κύριος ἐβαπτίσθη τὸ ἔτος 27 μ.Χ. καὶ ὅτι τὸ πρῶτον πάσχα, τὸ ὁποῖον ἑώρτασε εἰς Ἱεροσόλυμα, εἶναι τὸ πάσχα τοῦ 28 μ.Χ.

Ἐξ ἄλλου, τὸ δεδομένον, ὅτι ὁ Κύριος ἐσταυρώθη ἡμέραν Παρασκευὴν καὶ ὅτι ἡ ἑπομένη ἦτο τὸ Σάββατον τοῦ Ἑβραϊκοῦ πάσχα, μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὴν Παρασκευὴν ἐκείνην ἔλαβεν χώραν ἡ φάσις τῆς πρώτης ἐαρινῆς πανσελήνου, τὴν ἑπομένην τῆς ὁποίας ἑωρτάζετο τὸ πάσχα. Ἐπειδὴ δέ, κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν σύστημα, ἡ ἡμέρα ἤρχιζε, ὄχι ὅπως παρ' ἡμῖν κατὰ τὸ μεσονύκτιον, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ἕπεται ὅτι τὸ Σάββατον ἐκεῖνο τοῦ Ἑβραϊκοῦ πάσχα ἤρχισεν ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς Παρασκευῆς καὶ ὅτι ἡ πανσέληνος πρέπει νὰ ἐσημειώθη **πρὶν** τελειώσῃ ἡ ἡμέρα τῆς Παρασκευῆς, ἤτοι κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου τῆς Πέμπτης μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου τῆς Παρασκευῆς.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι καθόλου δύσκολον νὰ εὕρεθοῦν ὅλα τὰ ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ πρώτη ἐαρινὴ πανσέληνος συνέβη καθ' ἡμέραν Παρασκευήν. Αὐτὴ ἡ ἔρευνα ἀποκαλύπτει, ὅτι εἰς τὴν περίοδον τῶν ἐτῶν ἀπὸ τοῦ 26 ἕως τοῦ 36 μ.Χ., ἡ πρώτη ἐαρινὴ πανσέληνος συνέβη καθ' ἡμέραν Παρασκευὴν μόνον τὸ ἔτος 30 μ.Χ. Διὰ τὴν ἀκρίβειαν, κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἡ πανσέληνος ἔλαβε χώραν εἰς τὰς 10 περίπου τῆς νυκτὸς τῆς Πέμπτης, ἤτοι καθ' ὥραν, ἡ ὁποία, ὅπως ἐλέχθη, ἐλογίζετο παρ' Ἑβραίοις, ὡς ὥρα τῆς Παρασκευῆς, ἐφ' ὅσον ἡ Παρασκευὴ ἤρχιζε ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου τῆς Πέμπτης. Συνεπῶς, κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, τὸ Ἰουδαϊκὸν πάσχα ἤρχισε ἑορταζόμενον ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς Παρασκευῆς, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο ὡς ἀρχὴ τῆς ἡμέρας τοῦ Σαββάτου.

Διὰ τοῦτο καὶ λέγεται ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (Ἰω. ΙΘ´, 31 - 42), ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι «ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν· ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου», παρεκάλεσαν τὸν Πιλᾶτον «ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη καὶ ἀρθῶσιν», ἐν συνεχείᾳ δέ, τὴν Παρασκευὴν τὸ ἀπόγευμα, ἐνεταφίσαν τὸν Ἰησοῦν· «ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν».

Ἐπειδὴ ἡ Παρασκευὴ ἐκείνη τῆς πρώτης ἐαρινῆς πανσελήνου τοῦ 30 μ.Χ. ἦτο ἡ 7η Ἀπριλίου, ἡ δὲ Κυριακὴ («μία τῶν σαββάτων») ἦτο ἡ 9η Ἀπριλίου, συνάγομεν τὸ ἀσφαλὲς συμπέρασμα, ὅτι ἡ μὲν Σταύρωσις ἐγένετο τὴν 7ην Ἀπριλίου, ἡ δὲ Ἀνάστασις τὴν 9ην Ἀπριλίου τοῦ 30 μ.Χ.

Ὅτι δέ, πράγματι, αὗται εἶναι αἱ ἀκριβεῖς ἡμερομηνίαι τῆς Σταυρώσεως καὶ τῆς Ἀναστάσεως δεικνύεται διά πολλῶν. Ἐξ ὅσων ὅμως ἤδη ἐλέχθησαν ἀνωτέρω:

α) Δεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι, ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 5 π.Χ., ὅτε ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς, μέχρι τῆς 9ης Ἀπριλίου τοῦ 30 μ.Χ., ἔχομεν 33 ἔτη καὶ 5 μῆνας. Πράγματι δὲ κατά τὴν παράδοσιν ὁ Ἰησοῦς ἔζησε 33 ἔτη. Δὲν εἶναι δὲ δυνατὸν ὁ Ἰησοῦς νά ἐγεννήθη ἐνωρίτερον, τὸ 6 ἢ τὸ 7 π.Χ., διότι τότε δεν θά ἦτο 30ετὴς κατά τὸ 15ον ἔτος τῆς ἡγεμονίας τοῦ Τιβερίου, ὅτε ἐβαπτίσθη, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Λουκᾶς· ἀλλ' οὔτε καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 4 π.Χ. διότι τὸν Ἀπρίλιον αὐτὸν ἀπέθανε ὁ Ἡρώδης.

β) Δὲν εἶναι δυνατὸν νά ἐσταυρώθη καὶ ν' ἀνεστήθη ὁ Κύριος κατ' ἄλλο ἔτος ἐκτὸς τοῦ 30 μ.Χ., διότι ἡ πρώτη ἐαρινὴ πανσέληνος δὲν ἐγένετο καθ' ἡμέραν Παρασκευὴν εἰς οὐδὲν ἄλλο τῶν γειτονικῶν ἐτῶν ἀπὸ τοῦ 26 ἕως τοῦ 36 μ.Χ. Ἀναφέρομεν ἐνδεικτικῶς, ὅτι τὸ 28 μ.Χ. ἡ πρώτη ἐαρινὴ πανσέληνος ἐσημειώθη τὴν 29ην Μαρτίου, ἡμέραν Δευτέραν· τὸ 29 μ.Χ. τὴν 17ην Ἀπριλίου ἡμέραν Κυριακήν· τὸ 31 μ.Χ. τὴν 26ην Μαρτίου, ἡμέραν Δευτέραν· καὶ τὸ 32 μ.Χ. τὴν 13ην Ἀπριλίου, ἡμέραν Κυριακήν. Συνεπῶς αὐτὴ καὶ μόνη ἡ ἀποκλειστικότης ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητον ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ Ἀνάστασις ἔλαβε χώραν τὴν 9ην Ἀπριλίου τοῦ 30.

Ἑνιαῖον Πάσχα 9—15 Ἀπριλίου

Ἐὰν λοιπόν, ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν αἱ ἐκφρασθεῖσαι εὐχαὶ τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἡ κοινὴ καὶ σταθερὰ ἡμέρα τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ἀντιστοιχῇ εἰς τὴν πραγματικὴν Κυριακὴν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸ δυνατὸν περισσότερον, ὥστε νὰ τηρηθῇ ὁ ἀληθινὸς ἐπετειακὸς χαρακτὴρ τῆς ἑορτῆς, θὰ πρέπει νὰ λάβωμεν ὡς βάσιν τὴν ἡμερομηνίαν 9ης Ἀπριλίου, τὴν ἀντιστοιχοῦσαν εἰς τὴν πραγματικὴν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου· καὶ νὰ ὁρίσωμεν ὡς Κυριακὴν τοῦ ἑορτασμοῦ τὴν πρώτην Κυριακὴν ἀπὸ τῆς 9ης Ἀπριλίου συμπεριλαμβανομένης καὶ ἐφεξῆς.

Ὑπ' αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις τὸ Πάσχα θὰ εἶχεν ἕνα κινητὸν χαρακτῆρα, περιοριζόμενον ὅμως πάντοτε μεταξὺ 9ης καὶ 15ης Ἀπριλίου, ἤτοι εἰς τὸ ἑβδομαδιαῖον διάστημα, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ κινῆται ἡ οὕτω ὁριζομενη Κυριακή, ἡ ἀνεξάρτητος ἀπὸ ὅλα τὰ ἡμερολόγια, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς πάσης φύσεως ἀποκλίσεις καὶ διαφορὰς μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ ὁποία δε θὰ ἀνταπεκρίνετο καὶ εἰς τὸ πραγματικὸν ἑβδομαδιαῖον περιθώριον τοῦ χρόνου τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ «ὅρου», τὸν ὁποῖον ἐθέσπισεν ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

Ὁ συνεορτασμὸς ἐπιβεβλημένος

Ὅ,τι ἐπετεύχθη κατὰ τὴν Διάσκεψιν τῆς Γενεύης εἶναι τοῦτο:

Διεπιστώθη, κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον, ὅτι δὲν ὑπάρχει χειρότερον πρᾶγμα ἀπὸ αὐτό, ποὺ συνεχίζεται ἐπὶ τόσους αἰῶνας τώρα, νὰ μὴ ἔχουν οἱ Χριστιανοὶ μίαν κοινὴν ἡμεραν, κατὰ τὴν ὁποίαν νὰ ἑορτάζουν τὸ Πάσχα των.

Καὶ εἶναι, πράγματι, ἀναγκαῖον, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, ὅπως διεκήρυξεν ὁ σεπτὸς Πατριάρχης μας, «νὰ ἀποτελέση ὁ συνεορτασμὸς τοῦ Πάσχα κοινὴν μαρτυρίαν τῆς Χριστιανικῆς Ἑνότητος, μάλιστα δὲ ἰδιαιτέρως εἰς ἕναν κόσμον, ὅπως ὁ σημερινός, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἀξίωσιν, πλήρως δικαιολογημένην, νὰ ἀκούση ἡνωμένον τὸ κήρυγμα τῆς Ἀ-

ναστάσεως ἀπὸ μέρους τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας».

Εὑρισκόμεθα, κατὰ κοινὴν παραδοχήν, εἰς μίαν μεγάλην καμπὴν τοῦ κόσμου, εἰς τὴν καμπήν, ἡ ὁποία διὰ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ πρὸς τὴν ἀληθινὴν ὁδόν, πρὸς τὴν ἑδραίωσιν τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν καὶ ὄχι τὴν κατάρρευσίν των, πρὸς τὴν διαμόρφωσιν ἑνὸς ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ, στηριζομένου ἐπὶ τοῦ Θείου Κηρύγματος τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, πρέπει νὰ καταβληθῇ ταχεῖα, συντονισμένη καὶ μεγίστη προσπάθεια ἐκ μέρους τῶν πνευματικῶν φορέων, κατὰ κύριον δὲ καὶ πρώτιστον λόγον ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία, εἶναι πλέον ἀμετάθετος ἀνάγκη νὰ ἐπιληφθῇ τῆς λύσεως τῶν ἐκκρεμῶν προβλημάτων της, μάλιστα δὲ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα, ὅταν παραμένουν ἄλυτα καὶ ἀδιευθέτητα, δὲν πλησιάζουν, ἀλλὰ ἀπομακρύνουν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν Θεόν.

Κ. Σ. ΧΑΣΑΠΗΣ

('Ελευθ. Κόσμος, 23 - 30 'Απριλ.)

Ἡ βασιλεία τοῦ Ἀντίχριστου

Τοῦ κ. ΑΓΓ. ΤΕΡΖΑΚΗ

Γιατί ὁ Χριστιανισμὸς δὲν μπόρεσε ν' ἀλλάξει τὸν κόσμο;

Τὸ θέμα εἶναι τεράστιο. Σημεῖα του μόνο θὰ θίξουμε.

Δὲν θὰ εἴταν ἴσως ἄσκοπο νὰ ξεκινήσουμε ἀπὸ τὸ τέλος: Ὁ Χριστιανισμός, ὕστερα ἀπὸ διάφορες δοκιμασίες, διακυμάνσεις καὶ μεταπτώσεις, ἔγινε βορὰ τῶν ἴδιων αὐτῶν δυνάμεων καὶ συμφερόντων ποὺ ἐκμεταλλεύονται τὸν κόσμο στερεότυπα ἀπὸ τότε ποὺ τὸ ἀνθρώπινο γένος ὀργανώθηκε σὲ κοινωνίες ἱεραρχημένες. Ἀπέναντι στὸ κήρυγμα τῆς Γαλιλαίας οἱ δυνάμεις αὐτὲς ἀκολούθησαν μιὰ πολιτικὴ πολὺ πιὸ πονηρὴ ἀπὸ τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων ποὺ τὸ εἶχαν ἀρχικὰ πολεμήσει μὲ τρόπο βάναυσο καὶ στενοκέφαλο. Τὸ διέβρωσαν ἀπὸ μέσα, προσεταιρίστηκαν τὴν ἐγκόσμια ἐκπροσώπησή του: τὶς κατὰ τόπους ἐκκλησιες. Τὴ θρησκεια τῆς εἰρήνης τὴν μετέβαλαν σ' εὐλογήτρια πολέμων, τὸν ἀλτρουιστικὸ οἰκουμενισμό της σὲ μισαλλόδοξους τοπικισμούς, τὴν πνευματική της αὐτοτέλεια σ' ἐγκόσμια ὑποτέλεια. Βρισκόμαστε ἐδῶ μπροστὰ σὲ μιὰν ἀπὸ τὶς πιὸ ἀνίερες πράξεις τῆς Ἱστορίας. Ὄχι γιατὶ ἀπίστησε ἀπέναντι στὸ ὑπερβατικό, ἀλλὰ γιατὶ κατεσπίλωσε τὴν μοναδική σὲ πλάτος ἀπόπειρα τοῦ ἀνθρώπινου γένους νὰ ἐξαρθεῖ πάνω ἀπὸ τὸν ταπεινότερο ἑαυτό του. Τὴν κατεσπίλωσε σὲ βαθμὸ βαθύτερα **ἀπογοητευτικόν.**

Ἡ χριστιανοσύνη δέν ἔχει συνέλθει ἀκόμα ἀπὸ τὸ πλῆγμα. **Ἡ σύγχρονη** μάλιστα ἰδεολογι-

κή της κρίση σ' αὐτὸ ὀφείλεται: Στὴν ἀγωνία, συνειδητὴ ἢ ἀσυνείδητη, ἂν μπορεῖ νὰ ἐξαφανίσει ἢ νὰ ἐξαγοράσει ἕνα τέτοιο παθητικό. Ἡ παραχάραξη ἀποδείχτηκε ἐπικρατέστερη ἀπὸ τὴν κοσμοθεωρία, γιατὶ ὁπλίστηκε μὲ τὸ στυγνὸ ἐπιχείρημα τοῦ πραγματισμοῦ: «Ὅ,τι ἐφαρμόζεται, καὶ ὅπως ἐφαρμόζεται, θεμελιώνει τὸ κριτήριο τοῦ ἐφικτοῦ, ἀποτελεῖ τὴν μόνη νοητὴ ἀλήθεια. Ὁ μῦθος τοῦ Μεγάλου Ἱεροεξεταστῆ στὸν Ντοστογιέφσκι εἶναι βαθύτερος ἀπὸ ὅ,τι νομίζαμε· δὲν παύει καὶ δὲν θὰ πάψει νὰ συμβολίζει τὴν πικρή μας ἐμπειρία. Τὸ ὑψηλότερο πνευματικό μας ἐπίτευγμα καταλήγει νὰ εἶναι ἡ ἀναγνώριση τοῦ μεγαλείου ποὺ περιέχεται στὴν ἧττα τοῦ Ἰησοῦ.

Ὅλα ὅμως αὐτὰ περιορίζονται στὴν αἰσθητικὴ σφαῖρα, στὴν σὰν *a priori* ἱκανότητά μας νὰ ὑψωνόμαστε σὲ μιὰ σύλληψη τοῦ τραγικοῦ. Στὸν κόσμο ὅμως, στὸν χῶρο μέσα τῆς Ἱστορίας, τί βλέπουμε; Ὁ Χριστιανισμὸς ἔγινε παρανάλωμα τῶν πονηρῶν γιὰ ν' ἀποδειχτεῖ ἔτσι ἡ παντοδυναμία τους, ν' ἀφοπλίζεται ἐκ προοιμίου κάθε προσπάθεια ἀλλαγῆς: «Ὅ,τι κι' ἂν κάνετε, ἐ μ ε ῖ ς τελικὰ θὰ τὸ ἐκμεταλλευτοῦμε· θὰ τὸ ἀγοράζουμε. Ὁ κόσμος, πάρτε το ἀπόφαση, μᾶς ἀνήκει». Γιὰ νὰ χαλυβδώσουμε τὸ σθένος μας κι' ὄχι γιὰ ν' ἀπογοητευτοῦμε, ἂς λογαριάσουμε πὼς χίλια ἐννιακόσια ἑβδομήντα χρόνια τώρα αὐτό, πραγματικὰ γίνεται. Κατὰ τίποτα δὲν ἔχει ἀλλάξει ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἀπὸ τὸν προχριστιανικό. Μόνο τὴν τεχνολογικὴ ἀνάπτυξη ἔχει στὸ ἐνεργητικό του. Ἂν αὐτὸ μᾶς φτάνει, τότε καλά. Ἡ ἐπίγνωση ὅμως τούτη πρέπει νὰ μᾶς ἀνοίξει τὰ μάτια κι' ὄχι νὰ μᾶς ἀποθαρρύνει. Οἱ πονηροὶ θὰ ἔχουν κερδίσει τὸν κόσμο ὁριστικὰ μόνον ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ ἄλλοι θὰ παραιτηθοῦν ἀποκαμωμένοι. Ὡς τότε, ἡ τύχη τοῦ ἀνθρώπου θὰ παίζεται. Δραματικὰ βέβαια θὰ παίζεται, ὀδυνηρά, στὴν κόψη τοῦ ξυραφιοῦ, ἀλλὰ καὶ δὲν θὰ ἔχει αὐτοκτονήσει ἡ ἐλπίδα. Καὶ μόνο νὰ συνεχιστεῖ ἡ διαμάχη τούτη ὣς τὴ συντέλεια τῶν αἰώνων, καὶ μόνον αὐτὸ σώνει γιὰ νὰ δικαιώσει ἠθικὰ τὸν ἄνθρωπο. Στὸ πρόσωπο τοῦ σύμπαντος, ἂς βρεθεῖ ἕνα ὂν ποὺ νὰ προβάλει τὴν ἀξίωση νὰ ὑπερασπίσει καὶ νὰ ἐπιβάλει τὸν ἐσωτερικό του νόμο. Ὅλα τ' ἄλλα μας κατορθώματα εἶναι ἐπιδέξιες ἐκμεταλλεύσεις κι' ἐφαρμογὲς τῶν φυσικῶν νόμων. Μόνο μὲ τὴ θέληση τοῦ Ἀγαθοῦ ἀνακηρυσσόμαστε πραγματικοί, ἴσως καὶ μεταφυσικοί, ἀντάρτες. Δὲν εἶναι τυχαῖο ποὺ ὁ προφήτης τῆς Γαλιλαίας καταγγέλθηκε στὴ ρωμαϊκὴ ἐξουσία γι' ἀντάρτης.

Πῶς θὰ καταστεῖ τελεσφόρος — μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ἐγκόσμια ἐφικτοῦ — ὁ ἀγῶνας τῶν καλοπροαίρετων ἀνθρώπων; Ἡ ἴσαμε σήμερα τακτικὴ δὲν μᾶς ἔχει ἐγκαρδιώσει. Εἴτε κάθε ἀντίδραση στὰ καθιερωμένα προσφεύγει στὴ βαναυσότητα, μὲ

ἀποτέλεσμα νὰ τὴν διαιωνίζει ἀλλάζοντας ἁπλῶς φρουρὰ στὴν εἱρκτή, εἴτε περιορίζεται σὲ χιμαιρικὲς ἐπαγγελίες, ποὺ ὅταν δὲν ἐξανεμιστοῦν, τὶς σφετερίζονται οἱ αἰώνιοι παραχαράκτες.

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει ν' ἀλλάξει ἀπὸ μέσα, «οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀπελευθερώνονται ἀπ' ἔξω», γράφει ἀντικρούοντας τὸν Μαρκοῦζε ἕνας Ἄγγλος κριτικός του. «Ἡ μόνη ἐκπαίδευση ποὺ ἀπελευθερώνει, εἶναι ἡ αὐτοεκπαίδευση». Μιὰ τέτοια προσπάθεια ἔκανε στὸ ἰδεολογικὸ ξεκίνημά του καὶ στὴν καθαρότερη φάση του ὁ Χριστιανισμός. Δὲν ἄλλαξε τὸν ἄνθρωπο· ἄλλαξε μόνο μερικοὺς ἀνθρώπους. Αὐτοὺς ποὺ οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες τοὺς ἔρριχναν στὰ θηρία τοῦ Ἱπποδρόμου. Σὲ λίγο, ἡ ὀργανωμένη σὲ τύπο ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας Ἐκκλησία τῶν Μέσων Αἰώνων θὰ προσφύγει μὲ τὴ σειρά της στὴ βία, θὰ φοβερίζει τοὺς ἀπείθαρχους μὲ τὴν Κόλαση, πρᾶγμα ποὺ δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐγκαθίδρυση μιᾶς ὑπερβατικῆς τρομοκρατίας. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ μέσου τύπου τὰ φέρνει ὅλα στὰ μέτρα του. Ὁ Χριστιανισμὸς προδόθηκε ἀπὸ παντοῦ: «Ὁ Ἰησοῦς θὰ βρίσκεται σ' ἀγωνία ὡς τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου. Δὲν πρέπει νὰ κοιμόμαστε σ' ὅλον αὐτὸν τὸν καιρὸ» (Πασκάλ).

Πῶς νὰ γίνει ἡ αὐτοεκπαίδευση τοῦ ἀνθρώπου; Ποιὸς θὰ τὴν ἐπιτρέψει; Αὐτὸ τὸ δεύτερο θὰ ἔπρεπε νὰ προταχθῆ ὡς ἐρώτημα γιὰ νὰ μείνουμε σ' ἐπαφὴ μὲ τὴν πραγματικότητα. Νομίζουμε, τὸ συνηθέστερο, πὼς ὁ ἄνθρωπος δ ὲ ν θ έ λ ε ι ν' αὐτοβελτιωθεῖ, ἢ κι' ὅτι δὲν ἐπιδέχεται βελτίωση. Θὰ εἴταν ἴσως διαφωτιστικότερο ν' ἀλλάξουμε κάποτε τὸ ἐρώτημα, νὰ ψάξουμε μήπως ὑπάρχουν δυνάμεις κρυφές, ποὺ κερδίζουν ἀπὸ τὴν διαιώνιση τῆς πνευματικῆς ὑποτέλειας, ἀπὸ τὴν καλλιέργεια τῆς ὁμαδικῆς μωρίας.

Ἴσως ἐκεῖ νὰ βρίσκεται τὸ μυστικὸ τῆς δυστυχίας τοῦ κόσμου.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

(«Βῆμα», 10 Ἰουνίου)

Τὸ φαινόμενο τῆς βίας

Ὅτι κατὰ τὶς ἡμέρες μας, ὑπάρχει ἀκμὴ τῆς ὀργῆς καὶ μεγαλύτερη εὐχέρεια στὴ χρησιμοποίηση τῆς βίας, δὲν χωρεῖ καμμιὰ ἀμφιβολία. Αὐτὸ ὅμως τὸ κλῖμα τῆς βίας εἶναι τάχα καρπὸς τοῦ Εἰκοστοῦ Αἰῶνα, ἢ μήπως εἶναι ἀνθρώπινο φαινόμενο τόσο παληὸ ὅσο καὶ ὁ κόσμος;

Ἡ βία εἶναι καρπὸς τῆς κοινωνικότητας. Ὅταν σχηματίστηκε ὁ πρῶτος οἰκογενειακὸς πυρήνας, ἡ οἰκογένεια τῶν πρωτοπλάστων, ἀμέσως ἀναδύθηκε καὶ ὁ πρῶτος φονιάς: Ὁ Κάϊν. Ταυτόχρονα παρουσιάζονται ὁ θύτης καὶ τὸ πρῶτο θῦμα τῆς βίας. Φτάνει νὰ σχηματιστεῖ ἕνας μικρὸς κοινωνικὸς πυρήνας γιὰ νὰ σημειωθεῖ ἔξαρση τῆς βίας. Ἡ βία στάθηκε ἡ ἀποτελεσματικὴ λύση ὅλων τῶν προβλημάτων τοῦ ἀνθρώπου, εἴτε ἐπειδὴ οἱ ἄλλες λύσεις δὲν

φαίνονταν ἀποτελεσματικές, εἴτε ἐπειδὴ ἡ βία φαινότανε πιὸ εὔκολη, ἢ πιὸ γρήγορη. Ἡ διαφορὰ τοῦ αἰῶνα μας ἀπὸ τοὺς παλαιότερους εἶναι ἡ ἔγκαιρη καὶ ἄμεση γνώση τῶν εἰδήσεων. Μιὰ ἔξαρση βίας εἴτε ἀτομικῆς εἴτε ὁμαδικῆς μαθαίνεται ἀμέσως. Λεπτὰ τῆς ὥρας μετὰ τὴν ἐκδήλωσή της.

*
**

Ἡ πολιτικὴ ἱστορία τοῦ κόσμου δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡ ἱστορία τῆς βίας. Καὶ γιατί μᾶς ἐκπλήσσουν οἱ ἐξάρσεις τῆς βίας, ἀπὸ τοὺς νέους ἰδίως, ὅταν ἡ προετοιμασία τῆς βίας εἶναι ἡ ἀποκλειστικὴ μέριμνα τῆς παγκοσμίου πολιτικῆς; Γιατί, τί ἄλλο εἶναι αὐτὴ ἡ ἀτελεύτητη μανία, ἡ ὑστερία τῶν ἐξοπλισμῶν, ἀπὸ μιὰ ἐπιστημονικὰ μεθοδευμένη προπαρασκευὴ τῆς ἀποκρουστικώτερης βίας, ἑνὸς παγκοσμίου πολέμου;

Οἱ σημερινοὶ ὥριμοι ἄνθρωποι, ἔχουν τὴν ἐμπειρία δυὸ παγκοσμίων πολέμων, καὶ οἱ νεώτεροί τους τὴν ἐμπειρία τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου, κι' ὅλων τῶν περιφερειακῶν πολέμων ποὺ ἀκολούθησαν τὸν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Γιὰ ποιὰ ἀποκήρυξη βίας μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς μιλήσει, ὅταν γνωρίζουν πὼς ἐνστικτικὰ κι' ἀπὸ παντοῦ προπαρασκευάζεται, μὲ ἐπιστημονικὴ ἀκριβολογία, ὁ τρίτος παγκόσμιος πόλεμος, ποὺ θὰ διαφέρει ἀπὸ τοὺς προηγούμενους κατὰ τοῦτο καὶ μόνο: Ὅτι δὲν θὰ ἔχει μέτωπα πολέμου, ἀφοῦ καὶ ἡ τελευταία γωνία τῆς ὑδρογείου θἆναι μέτωπο πολέμου; Μπροστὰ σ' αὐτὸν τὸν ἐπερχόμενο ἐφιάλτη ποιὰ θέση θὰ μπορέσει νὰ διαθέσει ὁ νέος γιὰ ὄνειρα μιᾶς ζωῆς ἀνθρωπινῆς; Ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος, λέγανε οἱ διακηρύξεις, πὼς ἔγινε γιὰ νὰ τερματισθοῦν οἱ πόλεμοι. Κι' ὅμως δὲν τερματίστηκαν, γιατὶ ἐπῆλθε, κατὰ πολὺ ἀγριώτερος, ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, καὶ προετοιμάζεται ἀπ' ὅλους ὁ τρίτος. Ὁ κομμουνισμὸς ὑποσχέθηκε τὴν ἀταξικὴ κοινωνία καὶ τὸν τερματισμὸ τῶν πολέμων. Καὶ μετὰ μισοῦ αἰῶνα κομμουνιστικὴ διακυβέρνηση, οἱ κομμουνιστὲς δὲν καταφέρανε οὔτε μεταξύ τους νὰ συνεννοηθοῦνε, ἀλλὰ ἀντίθετα ὁ κίτρινος κι' ὁ κόκκινος κομμουνισμὸς εἶναι ἕτοιμοι νὰ σπαραχτοῦν καὶ δὲν καταφέρνουν νὰ προσφέρουν ἄλλην εἰκόνα στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ ἕνα πίνακα ἀποθεωτικὸ τῆς πιὸ ἀπάνθρωπης βίας.

Κι' αὐτὴ ἀκόμα τὴ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ τῆς Ἀγάπης τὴ μεταμορφώσανε οἱ ἄνθρωποι σὲ Ἱερὴ Ἐξέταση, γιὰ νὰ καῖνε στὶς φωτιὲς τοὺς ὁμοίους τους.

Μ' αὐτὲς τὶς προϋποθέσεις, μὲ τέτοια παγκόσμια ὑπόβαθρα, μὲ λίγη μελέτη τοῦ ἀνθρώπινου τοπίου, γιατί νὰ μᾶς ἐκπλήττουν τὰ ἄνθη τῆς βίας ποὺ φουντώνουν στὴν Ἀμερικὴ ἢ στὴν Ἀγγλία ἢ στὴ Γαλλία ἢ στὴν Ἰταλία;

ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ
(Βραδυνή, 16.6.70)

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ὅπου ἐδικάσθη ὁ Σωκράτης...

Ἀμερικανοὶ ἀρχαιολόγοι ἀνεκάλυψαν, ὅπως ὑποστηρίζουν, τὸ κτίριο ὅπου ἐδικάσθη ὁ Σωκράτης, δηλ. τὴν Στοὰ τοῦ Βασιλείου, τὸ πολιτικὸν κέντρον τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, ὅπου συνήρχοντο οἱ ἐτησίας θητείας ἐννέα ἄρχοντες.

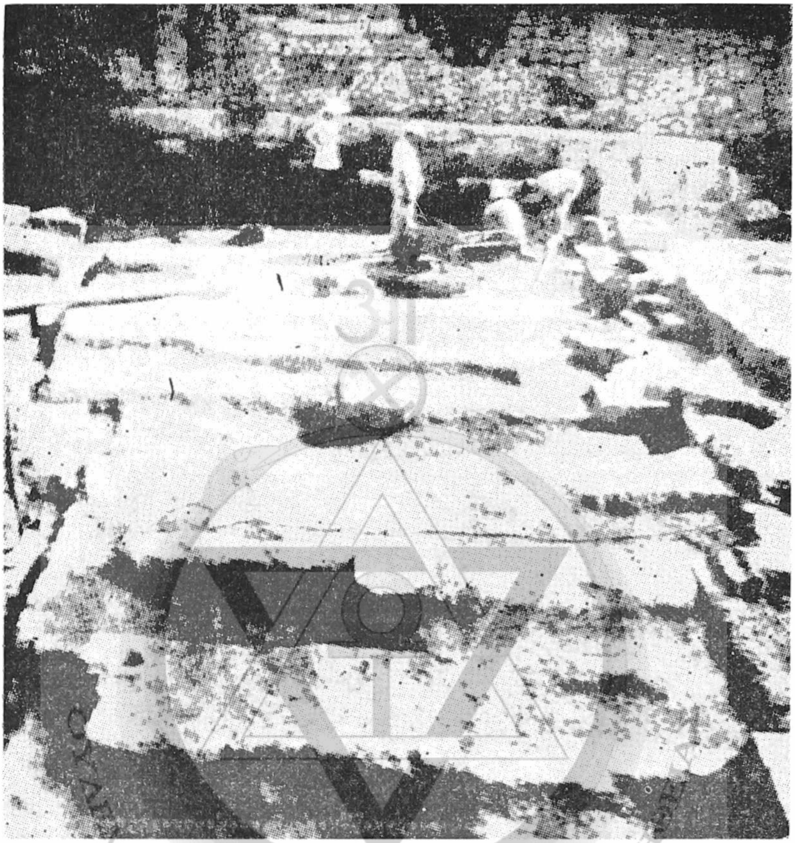
Τὸ κτίριον, ποὺ ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ἡ Στοὰ τοῦ Βασιλείου (ὀνομασμένη ἔτσι πρὸς τιμὴν τοῦ δευτέρου στὴν κυβερνητικὴ ἱεραρχία ἄρχοντος, τοῦ ἐπιφορτισμένου μὲ τὶς θρησκευτικὲς καὶ τὶς δικαστικὲς ὑποθέσεις), κεῖται στὴν Β.Δ. γωνία τῆς Ἀγορᾶς, βορείως τῆς Ἀκροπόλεως.

Ὁ καθηγητὴς Λέσλι Σήαρ, τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Πρίνσετον, ὁ ὁποῖος διευθύνει τὶς ἀνασκαφές, εἶπεν ὅτι ἡ ἀναγνώρισις ὅτι τὸ κτίριον εἶναι ἡ Στοὰ τοῦ Βασιλείου, συμφωνεῖ μὲ ὅλες τὶς ἐνδείξεις ποὺ ὑπάρχουν τόσο ἀρχαιολογικές, ὅσο καὶ φιλολογικές.

Τὸ κτίριον ποὺ εὑρέθη 20 πόδια (6 μέτρα περίπου) κάτω ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τοῦ δρόμου, ἦτο διαστάσεων 18Χ6 μέτρα περίπου. Ἡ δυτική πλευρά του εἶχε ὀκτὼ δωρικὲς κολῶνες. Ὑπῆρχαν τέσσαρες ἄλλες κολῶνες στὴ δυτικὴ πλευρά. Ἡ Στοὰ εἶχε διευρυνθῆ στὸν τέταρτον αἰῶνα π.Χ., γιὰ νὰ δημιουργηθῆ χῶρος γιὰ ξύλινες «πλάκες», στὶς ὁποῖες εἶχαν σκαλισθῆ οἱ νόμοι.

Ἐδῶ ἀκριβῶς, τὸ 399 π.Χ. εἰσήχθη εἰς δίκην ὁ Σωκράτης διὰ ἀσέβειαν καὶ διαφθορὰν τῶν νέων. Οἱ ἀρχαιολόγοι ἀνεκάλυψαν στὸν βόρειο τοῖχο τῆς Στοᾶς μερικὲς λίθινες ἕδρες, στὶς ὁποῖες πιστεύουν ὅτι πιθανὸν νὰ ἐκάθηντο οἱ δικασταὶ ποὺ ἔκριναν τὸν Σωκράτη.

Ἡ ἐξερεύνησις τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς Ἀγορᾶς, μεταξὺ τῶν γραμμῶν τοῦ ἠλεκτρικοῦ καὶ τῶν παλαιοπωλείων τοῦ Μοναστηρακίου, κατέστη δυνατὴ μὲ τὴν

πρόσφατη ἀπαλλοτρίωσι τῆς περιοχῆς ἀπὸ τὴν κυβέρνησι, καθὼς καὶ μὲ τὴν προσφορὰ 1 έκατ. δολλαρίων ἀπὸ τὸ Ἵδρυμα Φόρντ στὴν Ἀμερικανικὴ Σχολὴ Κλασικῶν Σπουδῶν τῶν Ἀθηνῶν.

Ὅπου ἐδίδασκε ὁ Ζήνων...

Ὁ κύριος σκοπὸς τῶν νέων ἀνασκαφῶν εἶναι νὰ ἀνευρεθῇ ἡ Ποικίλη Στοά, ποὺ ἔκλεινε τὴν βορεία πλευρὰ τῆς Ἀγορᾶς καὶ ἦτο ὁ τόπος συναντήσεων τῶν φιλοσόφων, ὅπως ὁ Ζήνων, ἀπὸ τὴν ὁποία πῆραν καὶ τὴν ἐπωνυμία τους οἱ Στωικοί.

Ὁ Ζήνων εἶχε γεννηθεῖ περὶ τὸ 334 π.Χ. εἰς τὸ Κίτιον τῆς Κύπρου (τὴν σημερινὴ Λεμεσό), ἐξ οὗ καὶ Κιτιεὺς ἀποκαλεῖται, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τὸν Ζήνωνα τὸν Ἐλεάτην. Ἦτο ἔμπορος καί, κατὰ μίαν παράδοσιν, κατεστράφη ἀπὸ ναυάγιον τοῦ τελευταίου πλοίου του, μὲ ὅλην τὴν περιουσίαν του. Τότε εἶπε τὸ ἀπὸ τὸν Πλούταρχον ἀναφερόμενον: «Εὖγ' ὦ τύχη ποιεῖς, εἰς τὸν τρίβωνα καὶ τὴν στοὰν συνελαύνουσ' ἡ-

μᾶς». Καλὰ τὰ ἔκαμες, ὦ τύχη, ποὺ μὲ ὠθεῖς τώρα στὸν φιλοσοφικὸ τρίβωνα καὶ τὴν στοάν...

Κατὰ τὸν Ζήνωνα, φιλοσοφία εἶναι ἄσκησις τῆς σοφίας. Σοφία εἶναι ἡ γνῶσις τῶν πραγμάτων, θείων καὶ ἀνθρωπίνων, καὶ ἄσκησις τῆς ἀνωτάτης τέχνης, ἤτοι τῆς ἀρετῆς. Κάθε γνῶσιν, τὴν ἐθεώρει ὡς μέσον πρὸς ἄσκησιν τῆς ἀρετῆς καὶ ὄχι ὡς σκοπὸν καθ' ἑαυτόν.

Σωφροσύνη, ἔλεγε, εἶναι ἡ γνῶσις τοῦ τί πρέπει νὰ πράττη ὁ ἄνθρωπος, τί πρέπει νὰ ἀποφεύγη καὶ εἰς τί νὰ ἀδιαφορῆ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀ γ α θ ὰ (ποὺ πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ κάμνη) καὶ τὰ κ α κ ὰ (ποὺ πρέπει νὰ ἀποφεύγη), εἶναι καὶ τὰ ἀ δ ι ά φ ο ρ α (ὅπως ὁ πλοῦτος, ἡ δόξα, ἡ ἡδονή, ἡ ὀμορφιά, ἡ ζωή, ὁ κόπος, ὁ πόνος, ἡ πενία, ὁ θάνατος).

Τέλος, σοφὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ θὰ φθάση εἰς τὴν ἀ π ά θ ε ι α ν.

Τὴν κυρία πηγὴ τῶν πληροφοριῶν γιὰ τὸν Ζήνωνα, δεδομένου ὅτι δὲν διεσώθη κανένα ἀπὸ τὰ συγγράμματά του, ἀποτελεῖ Διογένης ὁ Λαέρτιος. Ἂς περιμένουμε νὰ δοῦμε, παράλληλα μὲ τὴν ἀνακάλυψι τῆς θέσεως τῆς Στοᾶς, τί περιελάμβανε τὸ «περὶ Φύσεως» ἔργον του, ποὺ ἀνεκαλύφθη στὸ Ἐριβάν.

Ὁρισμοὶ Ἑρμοῦ τοῦ Τρισμεγίστου

Εἰς τὸ Ἰνστιτοῦτον ἀρχαίων χειρογράφων τοῦ Ἐριβὰν (Ἀρμενία), ὁ ἀκαδημαϊκὸς Χατσικιὰν λέγεται ὅτι ἀνεκάλυψεν ἔργα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, τῶν ὁποίων τὸ πρωτότυπον ἔχει χαθῆ, εἰς μετάφρασιν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀρμενικήν. Ὁ ἀκαδημαϊκὸς φέρεται ἀνακαλύψας ἐπίσης τὸ πρωτότυπον χειρόγραφον τῶν «Ὁρισμῶν» τοῦ Ἑρμοῦ Τρισμεγίστου, τὴν πραγματείαν «Περὶ τῆς Φύσεως» ποὺ ἀποδίδεται εἰς τὸν Ζήνωνα καὶ ἀποτελεῖ πολύτιμον μνημεῖον φιλοσοφικοῦ περιεχομένου. Εἰς τὸ Ἰνστιτοῦτον ἀνεκαλύφθη ἀκόμη τὸ πολύτιμον ἔργον τοῦ Θέωνος τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τῶν ρητορικῶν ἀσκήσεων». Εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀρμενικὴν μετάφρασιν διεσώθησαν τὰ τέσσαρα τελευταῖα κεφάλαια τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀπολεσθῆ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κείμενον.

Ὡς γνωστόν, Ἑρμῆς Τρισμέγιστος ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἑλληνιζόντων ὁ Σεληνιακὸς θεὸς τῶν Αἰγυπτίων Θώθ, ὁ λατρευόμενος ὡς ψυχοπομπός, ὅπως ὁ Ἑρμῆς τῶν Ἑλλήνων. Ἀπεδίδαν εἰς τοῦτον ὑπερόχους ἰδιότητας, ὑπερφυᾶ σοφίαν, ἐπινόησιν πασῶν τῶν ἐπιστημῶν καὶ συγγραφὴν ἀποκρύφων βιβλίων, ἀνερχομένων εἰς 20 ἤ, κατ' ἄλλους, εἰς 36 χιλιάδας. Εἰς τὸν Ἑρμῆν τὸν Τρισμέγιστον ἀποδίδεται ὁ περίφημος ὁρισμὸς περὶ ταυτότητος μικροκόσμου καὶ μακροκόσμου (τὰ ἄνω ὡς καὶ τὰ κάτω κ.λ.π.). Τὰ ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Ἑρμῆν τὸν Τρισμέγιστον βιβλία ἐγράφησαν, πιθανῶς, περὶ τὸν 4ον, κατ' ἄλλους περὶ τὸν Α' πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα.

Ἡ φωνὴ «χάνεται» στὶς ἐκκλησίες

«Βασικὲς ἀδυναμίες ἀπὸ πλευρᾶς ἀκουστικῆς ἔχει ἡ Μητρόπολι τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ εἶναι ὅμως δυνατὸν καὶ πρέπει νὰ διορθωθοῦν. Δὲν εἶναι ὅμως μόνον ἡ Μητρόπολι ποὺ «πάσχει» ἠχητικῶς. Κατὰ κανόνα, ἡ ἀκουστικὴ τῶν ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν εἶναι κακή».

Αὐτὰ ἀνεκοίνωσεν ὁ καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου κ. Βασ. Παπαθανασόπουλος, ποὺ ἔχει ἀσχοληθῆ ἐπὶ μακρὸν μὲ τὰ προβλήματα τῆς ἀκουστικῆς τῶν ἐκκλησιῶν καί, πρὸ τριετίας, ἐξεπόνησε εἰδικὴ μελέτη γιὰ τὴν διόρθωσι τῆς ἀκουστικῆς τῆς Μητροπόλεως.

Καὶ ὁ κ. Καθηγητὴς ὑπέδειξε σειρὰ μέτρων γιὰ τὴν βελτίωσι τῆς ἀκουστικῆς τῶν ἐκκλησιῶν. Προσκεφαλάκια ἀπὸ ἀφρῶδες ἐλαστικό, τάπητες ἢ ἰνδικὲς ψάθες κ.λ.π.

Ὁ κ. Καθηγητὴς εἶπε χαρακτηριστικά:

«Στὶς ἐκκλησίες μας οἱ ἐκκλησιαζόμενοι δύσκολα ἀκούουν τὸν ἱερέα ἢ τὸν ἱεροκήρυκα. Οἱ λόγοι καὶ τῶν δύο συνοδεύονται, σχεδὸν πάντοτε, ἀπὸ ἐνοχλητικὴ βοή, ἂν ὄχι ἀπὸ ἠχώ».

Ἐρωτᾶται, ὅμως, ἐὰν εἶναι ζημία ἢ κέρδος ἡ ἔλλειψις ἀκουστικῆς. Μερικὲς φορὲς —ἄγνωσται ἐὰν τὶς λιγώτερες ἢ τὶς περισσότερες— τὸ κήρυγμα καλύτερα νὰ μὴν ἀκούγεται, τέτοιας ποιότητος ποὺ εἶναι...

Τὰ κεριά

Σὲ ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα ἐδημοσιεύθη διαμαρτυρία ἐκκλησιαζομένου:

«Σὲ ἕνα κεντρικὸ ναὸ τῶν Ἀθηνῶν —γράφει— ἄναψα ἕνα κεράκι καὶ μόλις τὸ ἐτοποθέτησα στὸ μανουάλι, ἡ νεωκόρος τὸ ἐπῆρε ἀμέσως, τὸ ἔσβησε καὶ μαζὶ μὲ ἄλλα τὸ πέταξε στὸ καλάθι τῶν σβησμένων κεριῶν. **Ἀγανάκτησα γι' αὐτὴ τὴν ἐνέργεια** καὶ ἔφυγα χωρὶς νὰ προσκυνήσω. Σημειῶστε ὅτι τὸ μανουάλι ἦταν σχεδὸν ἄδειο τὴν στιγμὴ ἐκείνη. Ὅμως, τοῦτο εἶναι φαινόμενο ποὺ παρατηρῶ συχνὰ - πυκνά. Τί νόημα ἔχουν τὰ κεριὰ τότε;»

Τὸ νόημα τῶν κεριῶν στὴν ἐκκλησία, εἶναι, ὡς γνωστόν, συμβολικόν. Τὸ φῶς παριστάνει τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ θερμότης τὴν θέρμη τῆς πίστεως, τὸ δὲ κερὶ τὴν καθαρότητα καὶ **τὸ εὐμάλακτον** τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς μὲ μέσον τὴν προσευχή. Τὸ κερί, ἀκριβῶς, συμβολίζει τὴν προσευχή, τὴν δέησι.

Ἐκεῖνο, ποὺ δὲν εἶναι τόσο γνωστό, εἶναι ὅτι τὸ ἄναμμα κεριῶν ἀποτελεῖ ἔθιμο παγανιστικὸ (ἢ εἰδωλολατρικό). Οἱ χριστιανοὶ τὸ υἱοθέτησαν, ὅπως καὶ τόσα ἄλλα... Ματαίως, τοὺς ἐξώρκιζε ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Ἀκόμη καὶ τὴν ἀπόφασι μιᾶς Συνόδου, περὶ ἀπαγορεύσεως τῶν κεριῶν στοὺς τάφους (ἄλλη συνήθεια παγανιστική) «γιὰ νὰ μὴν ἐνοχλοῦνται τὰ πνεύματα τῶν νεκρῶν», κανεὶς δὲν τὴν ἔλαβε, οὔτε καὶ τὴν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν του. Κατὰ τὴν προχριστιανικὴ ἐποχή, τὸ ἄναμμα κεριοῦ πάνω σὲ τάφο εἶχε τὴν ἔννοια ἐπικλήσεως τοῦ πνεύματος τοῦ νεκροῦ, πρᾶγμα ποὺ ἀπαγορεύεται, ἐπίσης, ἀπὸ τὴν χριστιανικὴ ἐκκλησία.

Γνωστότατον, ἐπίσης, εἶναι ὅτι οἱ ναοὶ μεταπωλοῦν τὸ χρησιμοποιημένο κερὶ καὶ θέλουν νὰ εἶναι ὅσο γίνεται περισσότερα κι-

λά... Ἔτσι, ἐνῶ ὁ χριστιανὸς ἀναθέτει στὸ ἀναμμένο κερὶ νὰ συμβολίση τὴν παρουσία του καὶ τὴν προσευχή του, ὁ νεωκόρος σπεύδει νὰ τὸ σβήση. Σύγκρουσις ἐπιδιώξεων.

Πρὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου

Τὰ δημοσιογραφικὰ πρακτορεῖα μετέδωσαν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολι, στὰς 26 Μαΐου, ὅτι ὁμάδες φοιτητῶν τῆς δεξιᾶς ἐπραγματοποίησαν διαδήλωσιν ἔμπροσθεν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπὶ τοῦ Κερατίου κόλπου, ὅπου ἔκαυσαν ξύλινον σταυρόν.

Κατὰ τὴν διαδήλωσιν, τὴν ὁποίαν ἐπραγματοποίησαν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἑορτῶν ἐπὶ τῇ δεκάτῃ ἐπετείῳ τῆς στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως τῆς Τουρκίας, οἱ Τοῦρκοι φοιτηταὶ εἶχον τὴν δεξιὰν χεῖραν ὑψωμένην εἰς γρόνθον, ἐγιουχάϊζαν καὶ ἐφώναζαν συνθήματα ἔμπροσθεν τῆς Κυρίας Πύλης τοῦ Πατριαρχείου, ἀπαιτοῦντες τὴν ἔξωσίν του ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπεκάλουν τὸ Πατριαρχεῖον «Φωλεὰν προδοτῶν» καὶ ἐκράτουν πλακὰτ μὲ τὸ σύνθημα «Τὸ Πατριαρχεῖον ἔξω ἀπὸ τὴν πατρίδα μας».

Ἰσχυρὰ ἀστυνομικὴ δύναμις ἐσχημάτισε κλοιὸν ἔμπροσθεν τῆς Πύλης πρὸς ἀποτροπὴν εἰσόδου τῶν ταραξιῶν ἐντὸς τοῦ Πατριαρχείου.

Ἡ Πύλη, ἔμπροσθεν τῆς ὁποίας οἱ Τοῦρκοι φοιτηταὶ ἐγιουχάϊζαν προκλητικῶς τὸν ἀπουσιάζοντα εἰς Βιέννην διὰ νοσηλείαν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ. Ἀθηναγόραν, εἶναι ἡ ἰδία εἰς τὴν ὁποίαν ἀπηγχονίσθη ὁ ἐθνομάρτυς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε'.

Ἄλλης φύσεως ἐκδηλώσεις ἐναντίον τοῦ προσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κάνουν καὶ χριστιανοί...

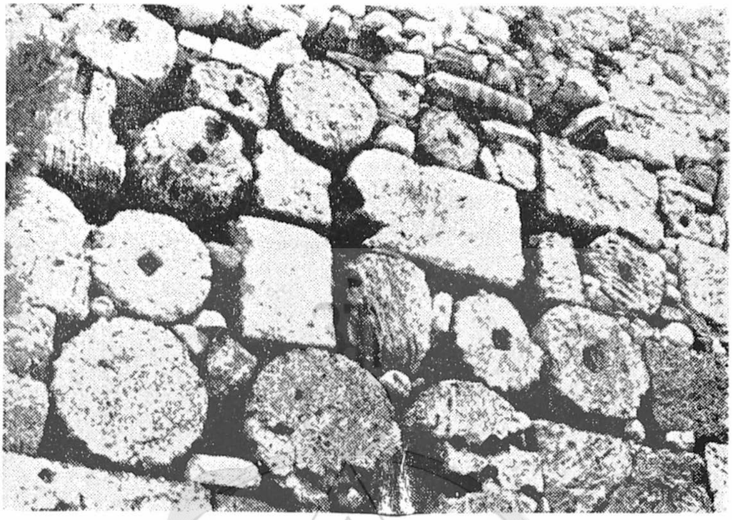
Ποιὲς εἶναι οἱ χειρότερες;

Ἡ καταστροφὴ ἀρχαίων ναῶν

Ἡ καθημερινὴ ἐφημερίδα τῶν Πατρῶν «Πελοπόννησος» ἐδημοσίευσε τὴν πληροφορία (μὲ σχετικὲς φωτογραφίες) ὅτι τὸ Ἐνετικὸ φρούριο τῶν Πατρῶν ἔχει, σὲ πολλά του τμήματα, κτισθῆ μὲ κιονόκρανα καὶ σπονδύλους ἀρχαίων ναῶν.

Ἡ ἀποκάλυψις ἔγινε στὴν προσπάθεια τοῦ δημάρχου κ. Κ. Γκολφινοπούλου νὰ ἀπαλλάξη τὴν μεσημβρινὴ περιοχὴ τοῦ Φρουρίου ἀπὸ παρανόμως κτισθέντα κοτέτσια, ἀποχωρητήρια καὶ σταύλους. Μὲ τὴν κατεδάφισι τῶν διαφόρων αὐτῶν παραπηγμάτων, ἀπεκαλύφθη ἡ συντελεσθεῖσα ἱεροσυλία.

Ἀλλά, ἡ ἀποκάλυψις τῶν ἐντειχισμένων στὸ φρούριο κιόνων ἀρχαίων ναῶν ὑπῆρξε, ἁπλῶς, μιὰ ἐπιβεβαίωσις γνωστῆς καταστάσεως. Ὁ περιηγητὴς Πουκεβὶλ εἶχε ἰδῆ, στὸ μεσημβρινὸ τεῖχος τοῦ φρουρίου, ἀνάγλυφο δύο ἀκεφάλων μορφῶν, ἡ μία τῶν ὁποίων ἔφερε λεοντῆν καὶ παρίστανε τὸν Ἡρακλῆ ἢ τὸν Διόνυσο. Καὶ ἄλλοι περιηγηταὶ ἔκαμαν ἀνάλογες διαπιστώσεις, καθὼς καὶ ἡ ὀνομαστὴ «Ἐπιστημονικὴ ἀποστολὴ τοῦ Μωρέως». Ὁ

ἱστορικὸς τῶν Πατρῶν Στέφ. Θωμόπουλος γράφει πολλὰ γιὰ τὴν σύλησι ἀρχιτεκτονικῶν τμημάτων ναῶν καὶ χρησιμοποίησί των στὸ φρούριο, ἰδίως ἀπὸ Γάλλους.

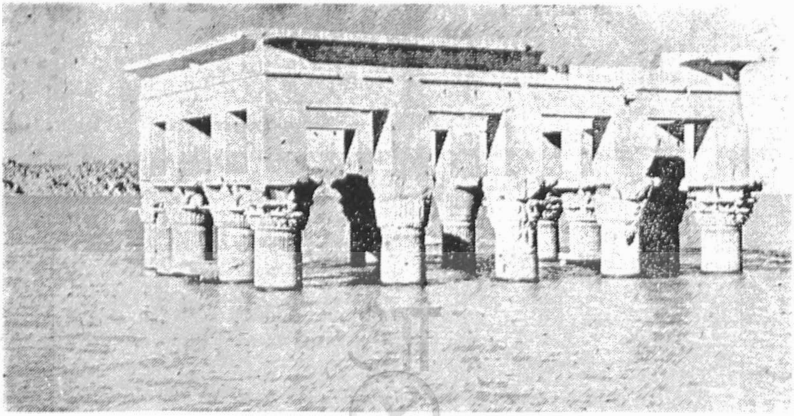
Ὑπῆρξε μιὰ ἐποχή, ὅπου τὰ ἀρχαῖα μάρμαρα ἐχρησιμοποιοῦντο ἀκόμη καὶ στὰ ἀσβεστοκάμινα, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τῆς μισαλλοδοξίας καὶ τῆς παχυλῆς ἀμαθείας τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων. Τὸ γεγονὸς ὅτι τέτοια περιστατικὰ σήμερα προκαλοῦν ἐνδιαφέρον, δείχνει πολιτιστικὴ ὑγεία.

Μεταφορὰ τῶν ναῶν τοῦ Νείλου

Τὸ πρακτορεῖον Γιουνάϊτετ Πρὲςς μεταδίδει ὅτι τὸ ἐφετεινὸ καλοκαῖρι ἀρχίζουν, στὴν περιοχὴ τοῦ Ἀσουὰν τῆς Αἰγύπτου, τὰ ἔργα μεταφορᾶς τῶν ἀρχαίων ναῶν τῆς νησίδος Φίλαι, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ ἀρχαιότερα τμήματα ἀνάγονται στὸν 4ον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα. Οἱ Πτολεμαῖοι ἐσυνέχισαν τὴν ἀνέγερσι ἱερῶν, καθὼς καὶ οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες. Ἤδη ἔχουν μεταφερθῆ οἱ ναοὶ τῆς περιοχῆς Ἀμποὺ Σιμπέλ, ἡλικίας 3.200 ἐτῶν. Ἡ ἐπιχείρησις αὐτὴ ἐκόστισε 36 ἑκατομμύρια δολλάρια, ἔναντι 70 ἑκατομμυρίων, ποὺ ἐδαπανήθησαν γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ φράγματος τοῦ Ἀσσουὰν καὶ τῆς μεγάλης λίμνης Νάσερ, ἡ ὁποία εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὸν κατακλυσμὸ τῆς περιοχῆς τῶν ἀρχαίων ναῶν. Τώρα, ἡ ἐπιχείρησις τῆς νησίδος Φίλαι θὰ διαρκέση τέσσαρα χρόνια καὶ θὰ κοστίση περίπου 6 ἑκατομμύρια δολλάρια, μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν διάσωσι τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τῆς Ἴσιδος τῶν Φιλῶν.

Ὁ ναὸς θὰ ἀποσυντεθῆ καὶ θὰ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

ξανακτισθῆ μὲ τὰ ἴδια κομμάτια σὲ ὑψηλότερο μέρος καὶ σὲ στερεὸ ἔδαφος. Κατόπιν ἐκκλήσεως τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ 60 κυβερνήσεις εἰσέφεραν γιὰ τὴν διάσωσι τῶν ἀρχαίων αὐτῶν μνημείων.

Ἡ «κατάρα» τῶν Φαραώ

Οἱ «Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου ἀνέγραψαν τὴν πληροφορία ὅτι οἱ ἐπιστήμονες, ποὺ ἐπὶ ἕνα ἔτος συνεχῶς καὶ ἐπὶ 24 ὧρες τὸ ἡμερονύκτιο μελετοῦσαν, μὲ ἀκτῖνες Χ καὶ ἄλλα σύγχρονα μηχανήματα, γιὰ νὰ ἀνιχνεύσουν τὸ «μυστικὸ» τῆς πυραμίδος τοῦ Χεφρῆνος, κοντὰ στὴν Γκίζα, ἔνιωσαν δυνατὴ ἀπογοήτευσι. Ἐρευνοῦσαν γιὰ ἀνακάλυψι μυστικῶν δωματίων μέσα σ' αὐτὸν τὸν ὄγκο τῶν ἕξ ἑκατομμυρίων τόννων καὶ κατέγραφαν σὲ μαγνητοταινίες τὰ σχέδια τῶν κοσμικῶν ἀκτίνων ποὺ εἰσχωροῦσαν στὰ ἐνδότερα τῆς πυραμίδος. Ἐδαπανήθησαν πλέον τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου δολλαρίων καὶ πολλὲς χιλιάδες ἐργάσιμες ὧρες. Ὅταν οἱ ταινίες παρεδόθησαν στὸ ἠλεκτρονικὸ κέντρο τῆς IBM κοντὰ στὸ Κάϊρο, ἐπεκράτησε μεγάλη αἰσιοδοξία. Ὅλοι περίμεναν κάποια δραματικὴ ἀποκάλυψι.

Δυστυχῶς, ἔπειτα ἀπὸ μελέτες μηνῶν πάνω στὸ ὑλικὸ τῶν ἠλεκτρονικῶν παρατηρήσεων, ὁ δόκτωρ Ἄμρ Γκοχένт ἐδήλωσε ὅτι οἱ ἐπιστήμονες βρίσκονται πρὸ ἀδιεξόδου. «Ἢ ἡ γεωμετρία τῆς πυραμίδος εἶναι οὐσιαστικὰ λανθασμένη, εἶπε, ἢ ὑπάρχει κάποιο μυστήριο ἀνεξήγητο — πέστε το ὅπως θέλετε, ἀποκρυφισμό, κατάρα τῶν Φαραώ, μαγεία, πάντως ὑπάρχει ἐκεῖ μέσα κάποια δύναμις ἡ ὁποία ἀψηφᾶ τοὺς ἐπιστημονικούς μας νόμους».

Ἔτσι ἡ πυραμίδα τοῦ Χεφρῆνος κρατάει τὸ μυστικό της. Καὶ ἡ Σφίγγα, ἡ μυθικὴ φρουρὸς τῶν τάφων τῆς τετάρτης δυναστείας, παραμένει σιωπηλή...

Ἀνάγλυφο τῆς Κυβέλης

Ἡ Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἀποστολὴ στὸ Ἀφγανιστὰν ἀνεκάλυψε, στὴν περιοχὴ τῆς ἑλληνοβακτριανῆς πόλεως Ἄϊ Χανούμ,

μιὰ ἀσημένια πλάκα (διαμέτρου 25 ἑκατοστῶν) μὲ ἀνάγλυφες παραστάσεις. Ἡ σκηνὴ παριστάνει τὴν θριαμβευτικὴ ἐπὶ ἅρματος παρέλασι τῆς Κυβέλης, μητέρας τῶν θεῶν καὶ θεᾶς τῆς φύσεως. Τὸ θεῖον ἅρμα, συρόμενον ἀπὸ δύο λέοντες καὶ ὁδηγούμενον ἀπὸ πτερωτὴ νίκη ἡ ὁποία κρατᾶ τὰ ἡνία καὶ τὸ κεντρί, περνάει πάνω ἀπὸ μιὰ συστάδα βράχων, ποὺ συμβολίζουν ὀρεινὸ πέρασμα. Πίσω ἀπὸ τὸ ἅρμα βαδίζει ἕνας ἱε-

ρεὺς κρατώντας ἕνα ἀλεξήλιο πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς θεᾶς. Ἔναντι τοῦ ὀχήματος, ἕνας ἄλλος ἱερεὺς τελεῖ θυσία στὴν κορυφὴ βωμοῦ μὲ σκαλοπάτια. Στὸν οὐρανὸ λάμπουν ἡ χαρωπὴ μορφὴ τοῦ ἡλίου, ἡ ἡμισέληνος καὶ ἕνα ἄστρο. Ἡ προσθήκη τῶν ἄστρων στὴ θεία παράστασι καὶ τὸ ἔνδυμα τῶν ἱερέων (μακρυὰ ἐσθὴς μὲ ζώνη καὶ μυτερὸς σκοῦφος) ἐπιτρέπουν τὴν ὑπόθεσι ὅτι ἡ πλάκα αὐτὴ εἶχε εἰσαχθῆ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, ἀπὸ τὴν Συρια τῶν Σελευκιδῶν, τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα.

Ἕνωσις Ἐκκλησιῶν

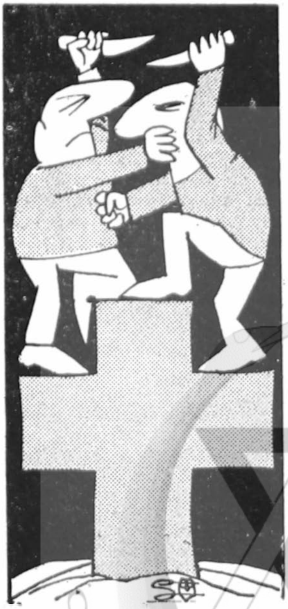
Ἀπὸ τὴ Νέα Ζηλανδία μεταδίδεται ὅτι αἱ πέντε μεγαλύτεραι ἐκκλησίαι (Ἀγγλικανική, Πρεσβυτεριανή, Μεθοδιστική, Συνοδική καὶ Ἡνωμένη ἐκκλησία) ἀπεφάσισαν νὰ ἑνωθοῦν ὑπὸ τὸν τίτλο «Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἰς Νέαν Ζηλανδίαν». Τὸ σχέδιο τῆς ἑνώσεως ὑπεγράφη, ἀλλὰ θὰ χρειασθοῦν μερικὰ ἔτη γιὰ τὴν ὁλοκλήρωσι τῶν νομικῶν διατυπώσεων. Ἡ ἕνωσις ἀπεφασίσθη «γιὰ νὰ καταστῆ ἡ ἐκκλησία Νέας Ζηλανδίας περισσότερο ἀποτελεσματικὴ στὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν ὑπηρεσία τοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμο». Καὶ αἱ πέντε ἐκκλησίαι ἀνήκουν στὴν μεγάλη διακλάδωσι τοῦ Προτεσταντισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον, ὅμως, ἀνήκουν ἀπειράριθμες «ὁμολογίες». Μόνον οἱ «Μεθοδισταὶ» ὑποδιαιροῦνται σὲ 32 αἱρέσεις.

Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Β. Ἰρλανδίας

Καὶ πάλι αἷμα στὴν βόρειο Ἰρλανδία, αὐτὴ τὴ φορὰ μὲ ἀφορμὴ τὴν φυλάκισι τῆς βουλευτίνας Μὶς Μπερναντὲτ Τέβλιν. Καθολικοὶ καὶ Διαμαρτυρόμενοι συνεκρούσθησαν ἐπὶ ἡμέρες, μὲ ἀποτέλεσμα νεκροὺς καὶ τραυματίες. Φυσικά, κάτω ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴ διαίρεσιν (γιὰ τὴν ὁποίαν ξανάγραψε ὁ «Ἰλισός» στὸ τεῦχος Σεπτεμβρίου - Ὀκτωβρίου 1969) ὑπάρχουν αἴτια κοινωνικὰ καὶ οἰκονομικά. Ὡστόσο, δὲν παύει νὰ δεσπόζῃ, ἔστω καὶ ἐπιφανειακά, ἡ ἐλάχιστα χριστιανικὴ συμπεριφορὰ τῶν χριστιανῶν μεταξύ τους. Ὁ κ. Σκουλᾶς στὴν «Ἀπογευματινὴ» τὴν ἐξέφρασε μ' ἕνα εὔγλωττο σκίτσο...

Τὰ ἐπίκαιρα

ΚΑΘΟΛΙΚΟΙ
ΚΑΙ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΟΙ
ΤΗΣ Β. ΙΡΛΑΝΔΙΑΣ

(Τοῦ Σκουλᾶ)

Ὁ «Στρατιώτης» τοῦ Οὐγκαρέτι

Πέθανε, σὲ ἡλικία 82 ἐτῶν, ὁ διάσημος Ἰταλὸς ποιητὴς Γκιουζέππε Οὐγκαρέττι, ὁ ὁποῖος ἔλεγε γιὰ τὸν ἑαυτό του ὅτι νοιώθει σὰν «διαμαρτυρόμενος διαδηλωτής» γιὰ τὰ τόσα στραβὰ στὸν κόσμο.

Ἔλαβε μέρος, απλὸς στρατιώτης, στὸν πόλεμο χαρακωμάτων τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου καὶ ἀπὸ τότε ἕνας βαθὺς φιλειρηνισμὸς κυριαρχεῖ στὴν ποιησί του. Ἕνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικά του ποιήματα εἶναι:

Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

'Από ποιό σύνταγμα είσαστε
άδέρφια;
'Αδερφός
λέξη τρεμουλιαστή
μέσα στή νύχτα
σάν φυλλαράκι
νιογέννητο
χαιρέτισμα
πονεμένο
στόν άέρα πού σπαράζει
ικεσία
ψιθυριστή
γιά βοήθεια
τοῦ άνθρώπου κατάντικρυ
στην άνημπόριά του.

«Ἠλίθιος πίθηκος»

«Κάθε φυλή πού ἀποδεικνύεται ἀπροσάρμοστη, εἶναι καταδικασμένη νὰ ἐξαφανισθῇ. Ὁ ἄνθρωπος, ὅπως καὶ ὁ δεινόσαυρος, εἶναι καταδικασμένος νὰ χαθῇ», προβλέπει ὁ δόκτωρ Ἄλμπερτ Σεντ Γκιόργκι, ὁ περίφημος Οὐγγροαμερικανὸς βιολόγος, ποὺ τιμήθηκε μὲ τὸ βραβεῖο Νόμπελ τὸ 1937, ἐπειδὴ ἀνεκάλυψε τὴ βιταμίνη C.

«Στὸν μισό μας πλανήτη, λέει ὁ δόκτωρ Γκιόργκι, τὰ παιδιὰ στέλνονται νὰ κοιμηθοῦν νηστικά, ἐνῶ μέσα σὲ 25 χρόνια οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς ξόδεψαν 1.000 δισεκατομμύρια δολλάρια γιὰ τὴν «ἐθνικὴ ἄμυνα» ἤ, γιὰ νὰ μιλοῦμε ἀκριβέστερα, γιὰ τὴν κατασκευὴ μέσων μαζικῆς ἐξοντώσεως.

Οἱ παρατηρήσεις αὐτές, οἱ γεμᾶτες ἀπόγνωση, περιέχονται σ' ἕνα τελευταῖο βιβλίο, τὸν «Ἠλίθιο πίθηκο», ποὺ ὁ γηραιὸς τώρα ἐπιστήμων ἀφιέρωσε τὶς ἡμέρες αὐτὲς στὴ νεολαία.

«Ἐγκατέλειψα, γράφει, τὴν ἰδέα νὰ γράψω γιὰ ἠλικιωμένους ἀνθρώπους. Εἶναι ἀδύνατο πιὰ νὰ πεισθοῦν. Ἂς τοὺς ἀφήσουμε νὰ πεθάνουν. Μόνο οἱ πολὺ νέοι ἴσως μὲ καταλάβουν».

Ἡ ἀποφαστιστικὴ καμπὴ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος —γράφει ὁ δόκτωρ Γκιόργκι— ὀφείλεται στὶς κυριώτερες ἀνακαλύψεις στὸν τομέα τοῦ ἀθέατου κόσμου —οἱ ἀκτῖνες Χ, τὸ ἠλεκτρόνιο, ἡ ραδιενέργεια, τὰ κβάντουμ, ἡ σχετικότητα— ποὺ ὁδηγοῦν στὴν κυριαρχία τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῶν κοσμικῶν δυνάμεων. Μὲ μιὰ τέτοια ἐξουσία στὰ χέρια του, ὁ ἄνθρωπος ἔχει πιὰ τὴ δυνατότητα νὰ διαλέξη: Νὰ ἐξαλείψη ὅλα τὰ κακά, ὅλες τὶς μάστιγες τῆς ἀνθρωπότητος καὶ μαζί τους κάθε δυστυχία, ἢ νὰ ἐξαλειφθῆ ὁ ἴδιος ἀπὸ προσώπου γῆς, νὰ μεταβληθῆ σὲ ἐνέργεια».

Ὁ δόκτωρ Σέντ Γκιόργκι βλέπει τὴν ἀνθρωπότητα τῶν ἡμερῶν μας νἄχη πάρει τὸν μοιραῖο κατήφορο. Βλέπει ὅμως μιὰ μοναδικὴ εὐκαιρία ἐπιβιώσεως μιᾶς νέας ἀρχῆς, ποὺ μόνο οἱ νέοι εἶναι ἱκανοὶ νὰ συλλάβουν προτοῦ νὰ εἶναι πολὺ ἀργά. Γιατὶ ὁ ἀνθρώπινος ἐγκέφαλος, ὑποστηρίζει ὁ Οὑγγροαμερικανὸς βιολόγος, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν ἡλικία τῶν σαράντα ἐτῶν, παγώνει στὴν προσέγγιση κάθε καινούργιας ἰδέας. Γι' αὐτὸ καὶ εὔχεται, καὶ ζητεῖ, νὰ συναχθῆ ὁλόκληρη ἡ νεολαία, νὰ συλλάβη καὶ νὰ θέση σ' ἐφαρμογὴ τὸ Σύνταγμα τοῦ μελλοντικοῦ κόσμου.

Ποιές θὰ εἶναι οἱ νέες ἀρχὲς τῆς πολιτείας τοῦ μέλλοντος; Ὁ δόκτωρ Σέντ Γκιόργκι παραμερίζει κάθε θρησκεία καὶ κάθε ἠθική, μὲ λύπη του, ἀλλὰ ἐπειδὴ καμμιὰ θρησκεία, κατὰ τὴ γνώμη του, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι καθολική. Ἡ ἐπιστήμη, ποὺ τὴν ὑμνεῖ σὰν ἰδεαλιστής, προσφέρει, καὶ μόνο αὐτή, ἂν ὄχι τὸ πρότυπο τοῦ νέου κόσμου, ὁπωσδήποτε ὅμως τὸ πνεῦμα καὶ τὶς μεθόδους, ποὺ θὰ ἐπιτρέψουν στὸν ἄνθρωπο ν' ἀνακαλύψη τὸ πρότυπο αὐτό.

Ἀπὸ τὸν «Ἠλίθιο πίθηκο», ὅμως, ἡ νεολαία, ποὺ ἐξυμνεῖται ἀπὸ τὸν γηραιὸ αὐτὸν ἐπιστήμονα, θὰ συγκρατήση μόνο τὴν ἄρνηση τοῦ παρόντος. Τίθεται ὅμως τὸ ἐρώτημα, ἂν θὰ εἶναι σὲ θέση ν' ἀντλήση δύναμη καὶ ν' ἀναλάβη τὶς εὐθῦνες της γιὰ τὸ μέλλον, ποὺ εἶναι, ἄλλωστε, τελείως δικό της.

Μία ἄλλη γῆ στὸ Σύμπαν

Ἕνας καινούργιος πλανήτης —πιθανὸν μὲ τὶς ἴδιες ἀναλογίες πρὸς τὴ Γῆ— ἀνεκαλύφθη στὸ νεφέλωμα τοῦ Καρκίνου, ποὺ ἀπέχει ἓξ χιλιάδες ἔτη φωτὸς ἀπὸ μᾶς, καὶ φυσικὰ βρίσκεται πολὺ πέραν τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος. Ὁ νέος πλανήτης περιφέρεται σὲ ἑβδομήντα ἑπτὰ ἡμέρες περὶ τὸν Ἥλιό του, ποὺ στὴν προκειμένη περίπτωσι πρόκειται περὶ ἀστέρος πούλσαρ. Ἡ ἐκπληκτικὴ αὐτὴ ἀνακάλυψις ἔγινε ἀπὸ τὸ ραδιοτηλεσκόπιο τοῦ Ἀρετσίμπο τοῦ Πόρτο-Ρίκο, ποὺ εἶναι καὶ τὸ μεγαλύτερο τοῦ κόσμου. Τὸ τεράστιο παραβολοειδὲς μεταλλικὸ πλέγμα του, ποὺ ἡ διάμετρός του εἶναι 350 περίπου μέτρα ἠμπορεῖ νὰ συλλάβη τὶς ἠλεκτρομαγνητικὲς ἀκτινοβολίες τὶς

προερχόμενες ἀπὸ τὶς ἀπώτερες ἀβύσσους τοῦ κόσμου. Τὸ τηλεσκόπιο αὐτὸ κατεσκευάσθη ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψι ἐπιστημόνων τοῦ Πανεπιστημίου Κόρνελλ τῶν Η. Π.Α. ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸ ἀμερικανικὸ Ὑπουργεῖο Ἀμύνης.

Ἀπὸ τὰ προκαταρκτικὰ στοιχεῖα ποὺ συνελέγησαν προκύπτει ὅτι ὁ πλανήτης NP 0532 εἶναι πολὺ θερμός. Ἡ μέση του θερμοκρασία πρέπει νὰ εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν συναντωμένη ἐπὶ τῆς Ἀφροδίτης καὶ γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν εἶναι ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν ὕπαρξι ζωῆς ὑπὸ τὴν μορφὴ ποὺ βρίσκομε στὴ Γῆ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη παραδεχόμαστε πὼς στὸν πλανήτη αὐτὸν ζοῦσαν ὄντα νοήμονα ὅπως ὁ ἄνθρωπος, θὰ ἦταν ἐξαιρετικὰ δύσκολο, ἂν μὴ ἀδύνατο νὰ ἐπικοινωνήσουν μαζί μας. Ἕνα μήνυμα ἀποστελλόμενο ἀπὸ τὴν Γῆ θὰ χρειαζόταν ἕξ χιλιάδες χρόνια γιὰ νὰ φτάση στὸν προορισμό του. Καὶ φυσικὰ θὰ χρειαζόταν καὶ ἄλλες ἓξ χιλιάδες χρόνια γιὰ τὴν ἀπάντησι.

Ἡ δίκη τῆς λαιμητόμου

Ἐν ὄψει νέας συζητήσεως γιὰ τὴν κατάργησι τῆς θανατικῆς ποινῆς στὴ Γαλλία ἀπὸ τὴν Βουλή, διεξήχθη δημοσία συζήτησις ἀπὸ τὴν τηλεόρασι.

Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς συζητήσεως αὐτῆς ἐνώπιον τῆς μικρῆς ὀθόνης, δόθηκαν στατιστικὰ στοιχεῖα, πού, ὅπως πάντα, ἑρμηνεύθηκαν κατὰ τοὺς πιὸ διαφόρους τρόπους. Οἱ τασσόμενοι ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς ὑπεστήριξαν ὅτι ὁ φόβος τῆς λαιμητόμου δὲν ἔχει καμμιὰ ἐπίδραση πάνω στοὺς δολοφόνους, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐπιδρᾶ πάνω στὶς ἀποφάσεις τῶν ἐνόρκων, κάνοντάς τους νὰ ψάχνουν γιὰ ἐλαφρυντικά, ὥστε νὰ μὴν πάρουν τὴν εὐθύνη μιᾶς καταδίκης σὲ θάνατο.

Ὁ γνωστὸς Γάλλος ποινικολόγος Ἀλμπὲρ Νώ, ἀντέκρουσε ὅτι ἡ λαιμητόμος μπορεῖ νὰ παραδειγματίση, τονίζοντας ἀντίθετα ὅτι πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ὄνειδος τῆς κοινωνίας μας.

Πρὸς γενικὴ κατάπληξι, ὑπεστήριξε τὴν σκοπιμότητα τῆς θανατικῆς ποινῆς ὁ ἱερεὺς τῶν ποινικῶν φυλακῶν τοῦ Παρισιοῦ, πάτερ Ντεβογιώ, ποὺ ὑπηρετεῖ ἐπὶ 24 τώρα χρόνια στὴ θέση αὐτὴ καὶ ἔχει παρασταθῆ ὡς τώρα στὴν ἐκτέλεσι 110 καταδίκων.

— Πιστεύω στὴν ἰδέα τοῦ παραδειγματισμοῦ, ποὺ στηρίζει τὴν ἐσχάτη τῶν ποινῶν, ἐδήλωσε ὁ αἰδεσιμώτατος Ντεβογιώ.

Ἡ πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου κατὰ τῆς θανατικῆς ποινῆς κ. Γεωργία Βιεννέ, ποὺ μετεῖχε στὴ συζήτησι αὐτὴ στρογγυλῆς τραπέζης, δὲν κατώρθωσε νὰ συγκρατήση τὴν ἀγανάκτησί της ὕστερα ἀπὸ αὐτὴ τὴ σαφῆ δήλωσι.

— Δὲν μπορῶ νὰ ἐννοήσω, πάτερ, τοῦ φώναξε, πῶς εἶναι δυνατὸν ἕνας ἱερωμένος νὰ ὑποστηρίζη τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου. Ἡ θανάτωσις ἑνὸς ἀνθρώπου ἀποτελεῖ ἀπάντηση στὸ ἔγκλημα μὲ ἕνα ἄλλο ἔγκλημα ἴσης βαρύτητος. Ἐγὼ ἀπὸ μέρους μου ἀρνοῦμαι νὰ πληρώνω δημίους.

—Ἡ ἐκκλησία περιωρίσθηκε νὰ ἀπαντήση ὁ Ντεβογιώ, ἀφήνει στὶς κυβερνήσεις τὸ καθῆκον νὰ

προστατεύουν τὴν κοινωνία. Καὶ γιὰ μένα ἡ προστασία τῆς κοινωνίας εἶναι ἕνα θέμα κεφαλαιῶδες.

Ἐκπαίδευσις οἰκουμενική

Ὁ δόκτωρ Γκιουζέππε Γκάσκο, διευθυντὴς τῆς ἰταλικῆς «Νέας ἐποχῆς», μὲ ἀναφορά του στὰ Ἡνωμένα Ἔθνη, εἰσηγεῖται:

1) Αἱ κυβερνήσεις τῶν ἐθνῶν τοῦ ΟΗΕ νὰ ἐνδιαφερθοῦν ὑπὲρ τῆς δημοσιεύσεως εἰδήσεων γιὰ τὴν δραστηριότητα τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν καὶ τῆς Οὐνέσκο, χάριν ἀναπτύξεως ψυχολογίας διεθνοῦς συνεργασίας καὶ κατανοήσεως. Σήμερα, λέγει, ὁ τύπος διαθέτει δυσανάλογον χῶρον γιὰ ἐγκλήματα καὶ σκάνδαλα, ἐνῶ παρασιωπᾷ τὴν ἐποικοδομητικὴ δραστηριότητα τῶν ὀργανισμῶν τοῦ ΟΗΕ.

2) Ἡ Οὐνέσκο νὰ συντάξη ἕνα ἐγχειρίδιον γιὰ τὴν διδασκαλία τῶν θεμελιωδῶν στοιχείων τοῦ ΟΗΕ στὰ σχολεῖα. Σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο θὰ ἔπρεπε νὰ περιέχεται καὶ μιὰ συνοπτικὴ παγκόσμιος ἱστορία, ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τὶς μονομέρειες καὶ διαστρεβλώσεις τῶν διαφόρων ἐθνικισμῶν. Θὰ ἔπρεπε, ἐπίσης, νὰ περιληφθῆ ἀντικειμενικὴ ἔκθεσις περὶ τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων καὶ τῶν θρησκειῶν, μὲ συγκριτικὴ μελέτη των, ὥστε οἱ νέοι νὰ συνηθίσουν στὴν ἰδέα τῆς παγκοσμίου ἀδελφότητος καὶ ν' απομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν καλλιεργουμένη ἀπὸ τοὺς κληρικοὺς μισαλλοδοξία.

«Εἶναι ἀνάγκη, γράφει στὴν ἀναφορά του ὁ δόκτωρ Γκάσκο, νὰ ἀρχίση μιὰ νέα ἐκπαίδευσις. Ἐκπαίδευσις οἰκουμενική, πλανητική, διότι μόνον ὅταν ἀρχίση ἡ νεότης νὰ συναισθάνεται ὅτι ἡ Γῆ θὰ ἐπιζήση ὡς ἑνότης, θὰ παραμερισθοῦν οἱ τραγικὲς παρενθέσεις τῶν πολέμων καὶ τῶν ἐπαναστάσεων». Οἱ νέοι μας πρέπει νὰ προσανατολισθοῦν στὸ ὅραμα ἑνὸς ἀληθινὰ ἀνθρώπινου μέλλοντος οἰκουμενικῆς συνεργασίας, στὸ πνεῦμα τῆς παγκοσμίου ἀδελφότητος»

Μία πολὺ εὐγενικὴ ἰδέα...

Κουνέλια καὶ... ἄνθρωποι

Ἔγραφε ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα:

«Κουνελοτροφεῖο "διὰ τὴν πελατεία" διαθέτει ταβέρνα τοῦ Αἰγάλεω. Μόλις ὁ πελάτης δείξη τὸ κουνέλι, ποὺ τοῦ ἀρέσει, ὁ μάγειρας τὸ ἁρπάζει ἀπὸ τὰ αὐτιὰ καὶ τὸ τοποθετεῖ στὴ ζυγαριά.

Ἔπειτα εἶναι ἡ ὥρα τοῦ «καράτε». Ἂν τὸ κουνέλι... ζήση μετὰ τὴν πρώτη προσπάθεια τοῦ σέφ, ὁ πελάτης ἔχει δικαίωμα νὰ φάη καὶ δεύτερο κουνέλι, τζάμπα!

Δὲν πρέπει νὰ εἶναι καὶ τόσο ...αἰσθητικὸ τὸ θέαμα τοῦ κουνελιοῦ, φονευομένου μὲ κτύπημα καράτε, ἐνώπιον τοῦ πελάτου. Ἢ εἶναι;

Βέβαια, ἡ κρεωφαγία προϋποθέτει μιὰ δόσι σκληρότητος. Ἀλλὰ ὑπάρχουν κλιμακώσεις...

Ἀναζητώντας τὴν Κιβωτὸ

Ὁ Γάλλος ἐξερευνητὴς Φερνάρντ Ναβαρρὰ πρόκειται νὰ διενεργήση ἔρευνες γιὰ τὴν «Κιβωτὸ τοῦ Νῶε» στὸ ὄρος Ἀραράτ. Εἶχε βρῆ πρὸ 15 ἐτῶν λείψανα ξυλείας σὲ μιὰ χαράδρα καὶ

υποστηρίζει ότι προέρχονται από τὴν Κιβωτό, πρᾶγμα ποὺ τὸν βοήθησε νὰ συλλέξῃ ἕνα ἑκατομμύριο δολλάρια γιὰ τὴν καινούργια ἀποστολή του. Πολλοί, ὅμως, εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἀμφιβάλλουν γιὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Ναβαρρά. Ὁ δόκτωρ Φρέλιχ Ρέννυ, τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πενσυλβανίας, ὑποστηρίζει ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἀδύνατο στὴν ἱστορία, ἀλλὰ ἕνα πρᾶγμα ποὺ ἀποκλείει ἐντελῶς εἶναι ἡ πιθανότης νὰ ὑπάρχουν ὑπολείμματα τῆς Κιβωτοῦ τοῦ Νῶε. Ὁ δρ. Ρέννυ ἀπέδειξε ὅτι τὰ ξύλινα ὑπολείμματα ποὺ ὑπεβλήθησαν σὲ ραδιοακτινολογικὴ ἐξέτασι ἀνήκουν σὲ μιὰ χρονολογικὴ περίοδο γύρω ἀπὸ τὸ 560 π.Χ., ἐνῶ εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ κατακλυσμὸς ἔγινε ἀρκετὲς χιλιάδες χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν γέννησι τοῦ Χριστοῦ.

Ἐξ ἄλλου, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Τζὼν Χόπκινς τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν καὶ διακεκριμένος ἐπιστήμων, ὑποστηρίζει, ὅτι τὸ πραγματικὸ ὄρος Ἀραρὰτ βρίσκεται στὴν ἐκτεταμένη περιοχὴ τῆς Ἀρμενίας, ἐνῶ τὸ ὄρος ποὺ ἔχει αὐτὴν τὴν ὀνομασία σήμερα λέγεται Ἀραράτ, μετὰ τὴν ἐπίσκεψι τῶν πρώτων Εὐρωπαίων τουριστῶν ποὺ ἔφθασαν στὴν Μέση Ἀνατολὴ καὶ ἦταν ἀκατατόπιστοι γεωγραφικά. Ἂν ὑπάρχῃ ἀκόμη ἡ Κιβωτὸς τοῦ Νῶε, πιστεύει ὁ Ἀμερικανὸς καθηγητής, αὐτὴ πρέπει νὰ βρίσκεται κάπου μεταξὺ τοῦ Κουρδιστὰν καὶ τῆς ἀνατολικῆς ἢ δυτικῆς Ἀρμενίας.

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΠΕΝΘΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΑΡΑΝΤΖΙΩΤΗΣ

Τὴν 16ην Ἰουλίου ἐγκατέλειψε τὸν γήινον βίον ὁ Γεώργιος Γαραντζιώτης, εὐσυνείδητος καὶ ἀκάματος ἐρ-

γάτης τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀλληλεγγύης. Ἐπὶ μακρὰ ἔτη προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν Καλαμάταν, ὡς Διευθυντὴς ἐκεῖ τῆς Τραπέζης Ἐμπορικῆς Πίστεως καὶ μέλος πολλῶν φιλανθρωπικῶν Ἱδρυμάτων, πρωτοπόρος εἰς πᾶσαν φιλοπρόοδον καὶ φιλάλληλον κίνησιν. Ἐγκατασταθεὶς ἀπὸ τινων ἐτῶν εἰς Ἀθήνας, ἀπέσπασε τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην ὅλων ὅσων εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ τὸν γνωρίσουν.

Ἡ «Σημαία» τῆς Καλαμάτας γράφει: «Ὡς ἄνθρωπος ὁ Γαραντζιώτης συνεκέντρωνεν ὅλας τὰς ἀρετὰς τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ πνευματικὴ καλλιέργεια αὐτοῦ ἦτο ἀνωτέρου ἐπιπέδου. Ἀκέραιος χαρακτήρ. Ἀδάμας καλωσύνης. Σπανίου ἤθους ἄνθρωπος με τὴν πλήρη σημασίαν τῆς λέξεως».

Ἂς εἶναι φωτεινὸς ὁ βίος του εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον, ὅπως ὑπῆρξεν ἐπὶ τῆς Γῆς. Ὁ «Ἰλισός», τοῦ ὁποίου ἦτο θερμὸς φίλος, συλλυπεῖται τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του καὶ τοὺς πολυπληθεῖς φίλους του.

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τὰ Γραφεῖα τοῦ «Ἰλισοῦ», Δραγατσανίου 6, ὄροφος 6ος, (Πλατ. Κλαυθμῶνος), εἶναι ἀνοικτὰ μόνον κάθε Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 10 - 12 π.μ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλοῦμεν ἀποστέλλετε μὲ ταχυδρομικὴν ἐπιταγὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν: «Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας, 122». Ἀποστολαὶ μὲ τραπεζιτικὰς ἐπιταγὰς ἢ ἐντολάς, μᾶς δυσκολεύουν. Νὰ ἀναγράφεται καθαρὰ τὸ ὀνοματεπώνυμον καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀποστολέως.

ΠΑΛΑΙΑ ΤΕΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟΜΟΙ

Τιμὴ τόμων παρελθόντων ἐτῶν δρχ. 60. Τιμὴ τεύχους δρχ. 10.

Δὲν ὑπάρχουν μεμονωμένα τεύχη ὑπ' ἀριθ. 2 - 5, 7 - 9, 11 - 12, 15 - 18, 23, 25 - 26, 28 - 30, 32 - 33, 40, 44, 49 - 50, 55 - 58, οὔτε τόμοι 1957 - 1959, 1962, 1968.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη ἀποσταλέντα στοὺς κατωτέρω συνδρομητάς μας, ἐπεστράφησαν ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖον μὲ τὴν σημείωσιν: «μετώκησε» ἢ «ἄγνωστος». Παρακαλοῦνται ὅσοι τοὺς γνωρίζουν νὰ τοὺς εἰδοποιήσουν ἢ νὰ μᾶς δώσουν τὰς διευθύνσεις των.

ΑΘΗΝΩΝ:

Κοσμᾶς Δημητριάδης, Πανεπιστημίου 44. Νικ. Παναγιωτόπουλος, Δ. Ἀρεοπαγίτου 17, Πειραιεύς.

ΕΠΑΡΧΙΩΝ:

Μᾶνος Ἀναγνωστόπουλος, Βασ. Ὄλγας 66β, Θεσ/νίκη. Ἀθ. Μαρινάκος, Ζευγολατιὸ Μεσσηνίας. Γεώργ. Πεζίρης, Ἀριστοφάνους 19, Ἔδεσα.

ΚΥΠΡΟΣ

Τεύχη «Ἰλισοῦ», τόμοι καὶ βιβλία, στὸ Βιβλιοπωλεῖον Ἀντωνίου Στυλιανοῦ, Λεμεσός.

ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΟΝ ΓΗΪΝΟΝ ΒΙΟΝ

Μιχ. Ἄκρατος, Ἀθῆναι.
Γ. Γαραντζιώτης, Ἀθῆναι.
Πέτρος Σιορβανές, Λάρισα.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΛΑΒΕ Ο «ΙΛΙΣΟΣ»

(μὲ τὴ σειρὰ λήψεως)

Ἀλέξ. Φ. Τζαζόπουλος· Ἐπὶ τοῦ Τεκτονισμοῦ ὡς θρησκείας ἀγνώστου καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Τέκτονας. Ἀθῆναι 1970.

Διαλεχτὴ Ζευγώλη — Γλέζου: Τὰ δύο φεγγάρια (Ποιήματα). Ἀθήνα 1970.

Γεώργιος Πυρουνάκης: Μὲ τοὺς νέους (Προβλήματα ἐκκλησιαστικά, κοινωνικά). 1970.

Νικόλαος Α. Μαργιωρῆς: Πατάπιος, ὁ ταπεινὸς ἐξ Αἰγύπτου φιλόσοφος καὶ Ὅσιος. Ἀθῆναι 1970.

Νίκη Λοιζίδη: Τὸ θέατρο τοῦ Σάμουελ Μπέκετ. Ἀθήνα 1970.

Δημήτρης Βαλασκαντζῆς: Ποιήματα. Ἀθήνα 1969.

Εἰρήνη Παναγῆ — Τσούλλη· Τοῦ πολέμου (Ποιήματα). Λευκωσία 1969.

Γιάννος Γ. Γεωργόπουλος: Τὸ τραγούδι τοῦ γυρισμοῦ. Σέρρες 1970.

Ἔρβη Κυρηναίου (Ἀλκμήνη Γ. Μπρουζιώτη): Ἐκ δυσμῶν πρὸς Ἀνατολὰς (Ποιήματα). Καρδίτσα 1970.

Κώστας Γ. Μίσιος: Ἑωθινὸ (Ποιήματα). Ἀθῆναι 1969. Νηπενθῆ (Ποιήματα). Ἀθῆναι 1970.

Ἡ ἀλήθεια περὶ Τεκτονισμοῦ. Πάτρα 1970.

Γεώργιος Γεωργαλᾶς: Πυρηνικὴ Εἰρήνη (Pax nucleana) Ἐγχειρίδιον Τεχνικῆς τοῦ Σιωπηλοῦ Πολέμου. Ἀθῆναι 1970.

Ἀναστάσης Βιστωνίτης Σονάτα (Ποιήματα). Ἀθήνα 1970.

Ρίτα Μηλιώρη: Τὸ πορτραῖτο τῆς Κυρίας (Ποιήματα), Ἀθήνα 1970.

Λούλα Δ. Κωνσταντινίδου: Κῦμα τῆς σκέψης μου (Ποιήματα). Ἀθήνα 1970.

Φίλιππος Κ. Φάλμπος: Βιβλιογραφία Φραγκοχιώτικης φιλολογίας, Ἰωλκὸς 1970.

Χρῆστος Βουνᾶς: Εὔθυμα καὶ Σοβαρὰ Κεφαλονήτικα Ἀφηγήματα. Πάτρα 1970.

Ζάχος Σαμολαδᾶς: Ἡ ἀτομικὴ ὑγεία στὸ πνεῦμα. Θεσσαλονίκη 1970.

Ζάχος Σαμολαδᾶς: Ὁ ἀθλητισμὸς στὸ πνεῦμα. Θεσσαλονίκη 1970.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ὁρίζοντες (Ἰαν. - Μάρτ. 70).

Ὁ Κόσμος τῆς Ψυχῆς (Ἀπρ. 70).

Περιοδικὸ Ἑλληνίδων Βορείου Ἑλλάδος (Μάρτ. - Ἀπρ. 70).

Δελτίον Πρακτορείου Πνευματικῆς Συνεργασίας (Μάρτ. - Ἀπρ. 70).

Σάλπισμα (Ἀπρ. - Μάιος 70, Ἰούν. - Ἰούλ. 70).

Νέα Σύνορα (Ἀπρ. - Ἰούν. 70).

Διεθνὴς Συνεργασία, Ἔκδοσις Ἑλλ. Συνδέσμου ΟΗΕ (Μαιος 70).

Κρίκος (Μάιος 70, Ἰούν. 70).

Παρουσία (Μαιος 70).

Ἡ Χαραυγὴ τῆς Ἀληθείας (Μαιος 70, Ἰούν. 70).

Σμύρνα (Μάιος 70, Ἰούν. 70).

Δασικὰ Χρονικὰ (Ἀπρ. - Μάιος 70, Ἰούν. 70).

Πνευματικὴ Κύπρος (Ἰούν. 70, Ἰούλ. - Αὔγ. 70).

Ἐκδότης-Διευθυντὴς
Κ. Ν. ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐθνικῆς Τραπέζης 3 - Φιλοθέη
Προϊστάμενος Τυπογραφείου
ΙΟΡΔΑΝΗΣ Α ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ
Ποσειδῶνος 51 - Π Φάληρον

Χρονικὰ Αἰσθητικῆς, Ἐτήσιον Δελτίον Ἑλλην. Ἑταιρείας Αἰσθητικῆς, τόμ. 8ος, Ἀθῆναι 1969.

Ὁ Φυσιολάτρης (Ἰούν. 70, Ἰούλ. 70)

Ἠπειρωτικὴ Ἑστία (Μάρτ. - Ἀπρ. 70).

ΤΙΜΗ ΣΤΗΝ Κα ΖΕΤΤΑ ΔΟΥΚΑ

Εὐχαρίστως ἐπληροφορήθημεν ὅτι ὁ κ. Δήμαρχος Ἀθηναίων ἀπένειμε δίπλωμα καὶ χρυσοῦν μετάλλιον εἰς τὴν Καν Ζετα Δούκα, διὰ τὴν 25ετῆ κοινωνικὴν καὶ φιλανθρωπικὴν δρᾶσιν της. Συγχαίρομεν καὶ εὐχόμεθα ταχίστην ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας της.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ «ΙΛΙΣΟΥ»

Ἀλεξανδρούπολις: Σ. Πεσσὰχ
Ἀμμόχωστος: Ἀνδ. Τσόκκος.
Βόλος: Γ. Κουκουβῖνος.
Δράμα: Φιλ. Τζάλλας.
Ζάκυνθος: Ν. Ταμπαλῆς.
Ἡράκλειον: Λ. Κουντῆς.
Θεσσαλονίκη: Γ. Βαρᾶνος.
Καλαμάτα: Ἀ Οἰκονομόπουλος
Κάλυμνος: Δρ. Κωλέττης.
Κοζάνη: Στέλλα Τσιοπάνου.
Λαμία: Εὐ. Παπαντωνίου.
Λάρισα: Π. Ἀργυρόπουλος.
Λεμεσός: Ἀντ. Στυλιανοῦ.
Λευκωσία: Ἀχ. Ζαβαλλῆς.
Μυτιλήνη: Γ. Κακαδέλλης.
Ξάνθη: Εὔελπις Ράνος.
Πάτραι: Ἀθ Κοντοσάκις.
Πάφος: Κ Καθηζιώτης.
Ρόδος: Μ. Φωστιέρης.
Σῦρος: Π. Ζαραφωνίτης.
Χαλκίς: Ἰω. Χριστοβασίλης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

Σελ.

1970:

15ΟΝ ΕΤΟΣ ΤΟΥ "ΙΛΙΣΟΥ"

Η ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ
ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΔΡΑΧ. 60
('Εξωτερικοῦ $ 2,50)

Θερμῶς παρακαλοῦνται
οἱ ἀγαπητοὶ συνδρομηταὶ

ΝΑ ΣΤΕΙΛΟΥΝ ΤΗΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥΣ
χωρὶς ἀναβολὴ

ΚΑΙ

ΝΑ ΕΓΓΡΑΨΟΥΝ ΦΙΛΟΥΣ ΤΩΝ ἢ

νὰ μᾶς στείλουν διευθύνσεις ὑποψηφίων συνδρομητῶν, γιὰ νὰ τοὺς στείλωμε τεύχη-Δείγματα παρελθόντων ἐτῶν δωρεάν.

Ο «ΙΛΙΣΟΣ» ΕΧΕΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Βοηθῆστε την!

Τύποις: ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Ε.Π.Ε. ☎ 631.675—926.963

ΑΙΟΛΟΥ 70 · ΤΗΛ. 312.322 · ΑΘΗΝΑΙ
ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ 25 · ΤΗΛ. 831.768 · ΑΘΗΝΑΙ
ΑΝΔΡΟΜΑΧΗΣ 289 · ΤΗΛ. 968.467 · ΚΑΛΛΙΘΕΑ